Genua Lbs 204,428

D bis
S. 2
P. 5
N. 40

82 bis

D bis
10.
6.
40.

m.u.
I
3
32

D bis
2
5
40.

14° Jhdt.
Nur besonders aus
in Muratori gedruckt

Incipit prologus in cronica
Ciuitatis Janue.

Euangelica
ca erudicione instruimur
ne talentum intelligentie
nobis a deo creditum sub terra
vel celo abscondamus sed ipsum
palam facere studeamus et illud ponentes
lucrum multiplicatum [illegible]
in domino reportemus. [illegible]
quidem [illegible] talentum [illegible]
multiplicantes [illegible]
suum uerbo et bono opere [illegible]
pentem [illegible] Qui [illegible]
a deo uolente vel [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible] publicum
[illegible] pu
blicis [illegible] tempore [illegible]
nec [illegible]
[illegible] Neque
[illegible] tempore [illegible]

[illegible] illa po
[illegible]
[illegible]
[illegible] non
[illegible] per
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] oculo
[illegible]
[illegible]
[illegible] instructione
[illegible] hedificati
onem [illegible]
Cogitantes [illegible]
[illegible]
[illegible]
quibus [illegible]
[illegible]
Ad [illegible]
[illegible] no
[illegible] modi
[illegible] ex
[illegible]
[illegible] licet sit mo
dico potens [illegible]
antiquo [illegible] fuit [illegible] per
[illegible] et modica. [illegible]
[illegible] aut qui ab antiquo [illegible]

ſcriunt non curauerūt de
caſtris ul' puis t̄ris magn̄
facē mentioēm. ſꝫ tm̄ ciui
tates magnas et famoſaſ
deſcribere ſūt conati. Nos
igitur iſtorias coīs ian̄ le
gentes ⁊ diu̇ſas cronicaſ
reuoluentes. ñ nō ⁊ aliqꝝ
auctorum dicta ſcrutãte'
de ciuitate ian̄. inuenim'
aliqua que p̄nti ſtillo iu
dicauim' ānotanda. In qb'
quidē ciuitatis ian̄. actor
et tp̄s exp̄mit'. ratio noīs
exponitur. ⁊ alia multa uti
lia explicantur. Et qm̄ mē
tioēm fecim' de regimīē q̄
regitur et gubnatur ianua.
ideo de regimine ⁊ rectori
b' quedam poſuim' gene
ralia documenta. Ubi ⁊ quaꝫ
gnalis exortatio ponitur p
quā ciues utilit' inſtruun
tur. In fine aut' hui' operis
noīa ⁊ tp̄a ep̄or ⁊ archiep̄o
rum poſuim'. qui i ciuitate
ian̄ uſqꝫ ad nr̄a tp̄a p̄fuer
unt. ⁊ quilibꝫ qd̄ uoluerit
facilius inuenire ualeat p̄re

ſentem cronicā in ptes vj.
et capl'a plurā duxim' di
ſtinguenda. Capitula p
prime partis

PRima pars ɔtinet
a quo ciuitas ian̄ fu
it hedificata ⁊ cōſtructa. ⁊
iſta ps h̄t. iiij. capl'a. In p̄o
caplo oſtditur qui fuerit
p̄mi fundatores ⁊ hedifi
catores ciuitatum. In ſcd̄o
caplo d̄r qd̄ ianus p̄mus
rex ytalie ian̄. ɔſtruxit et
hedificauit. In t'tio capi
tulo dicit' ianus ciuis tro
ie ip̄am ia hedificatā am
pliauit ⁊ meliorauit. In
quarto caplo d̄r qd̄ ianu'
qui erat deus ⁊ ſimulacrū
romanor. olim in ianua
colleba(n)tur. Capitula 2
Secunde partis.

SEcunda ps ɔtinet
tp̄s et antiquitatē
conſtructiōis ian̄. ⁊ iſta ps
h̄t tria capl'a. In primo
caplo ponit' tp̄s in quo fu
it conſtructa. In ſcd̄o
ponit' tp̄s in quo fuit am

pliata. In t'tio dicit' qd̄ fu
it a cartaginēſib' ſiue afri
canis deſtructa. ſꝫ a romanis
rehedificata. ⁊ quo tp̄r fuit
hoc. Capitl'a t'tie partis.

TErtia ps continet q̄r
tali noīe fuit inſigni
ta. ⁊ iſta ps h̄t. iiij. capitula
In p̄mo caplo ponit' opin
nio illorū qui dicūt quod
uocata ē ianua tā a Jano 1
rege ytalie qui ip̄am hedi
ficauit qꝫ a Jano ciue tro
ie qui ip̄am ampliauit. 2
In ſcd̄o caplo poit' opinio
illorū qui dicūt qd̄ uocat'
ē ianua a Jano ſimulacro
romanorū qd̄ antiquitu'
i ianua colleba(n)t'. In t'tio
caplo ponit' oppinio illo'
qui dicunt qd̄ uocata eſt
Janua ex eo qd̄ porta eſt ⁊
introitus i lombardia. In
In quarto caplo ponit' ra
tio fere in omibꝫ libris an
tiquis ianua uocatur.
Capitul'a quarte p'tis

QUarta ps continet q̄
tp̄r ciuitas ian̄. ad fi

dem x̄ fuit ɔu̇ſa. ⁊ iſta pars
h̄t tria capl'a. In p̄o capi
tulo oſtdit' qd̄ totus mū
dus culture ydolatie ſuie
batur. In ſcd̄o caplo oſtē
ditur qd̄ ianua fuit p̄ma
ul' una de p̄orib' ciuitatib'
ytalie q̄ ad fidē x̄ fuit ɔu̇ſa.
In t'tio caplo pbat iſtd' idē
p ratioēm. Capitula qui
te partis.

QUinta ps continet 2
ſtatum triplicē quē
ſ'm uarietatem tp̄ris h̄uit
ciuitas ianuen̄. et iſta ps
h̄et tria capl'a. In p̄o cap
tulo agitur qual' quanta
fuit in ſtatu ſue icoationiſ.
In ſ'o caplo qual' ⁊ quāta
fuit i ſtatu ſue pgreſſionis.
In t'tio qual' ⁊ quāta fuit
in ſtatu ſue pfectiois.
Capitula ſexte partis.

SExta ps ɔtinet ⁊ trac
tat de ſeculari regimi
ne ⁊ iſta ps h̄t tria capitl'a.
In p̄o caplo dicit' qd̄ ciuita'
ianuen̄ fuit du̇ſo regimi
ne gubnata. In ſ'o dicit'

qd poti⁹ est regi a bono q̄
a multis nisi ipi multi sint i
bono uniti. ¶ In tercio poit᷑
periculum qd puenit ex regi
mine malo. ⁊ utilitas q̄ p
uenit ex regimine bono.

¶ Capitula septime partis.

Septima ps continet
quales debeāt ee rec
tores ciuitatū ⁊ ista ps hēt
quatuor capitula. ¶ In po ca
pitulo ponit᷑ qd ipi rectores
debent ee potentes ⁊ magnani
mes. ut sine timore uiui
cant. ¶ In scdo qd debeant
ee docti ātī tēs. ¶ In tcio
qd debeāt hre omem uertu
tē. ¶ In quarto qd debeāt
odire omēz auaritiaz ⁊ cup
ditatē. ¶ Capitula octaue partis

Octaua ps continet
quales debeāt ee ipi
ciues ⁊ habitatores ciuitatum.
et ista ps hēt tria capitula.
¶ In po capitulo ostenditur q ipi
ciues debeāt ee in consulendo
discreti ⁊ maturi. ¶ In scdo
qd non debeant [illegible] sub
secularis militiaribus exercitiis.

¶ In tercio. qd debeāt ee in ipa pu
gnatores maximi. ¶ Ca
pitula none partis.

Nona ps continet ⁊ trac
tat de spirituali regimi
ne ciuitatis ianuē. et ista ps
hēt duo capitula. ¶ In primo
capitulo ostenditur qn fuit
epali honore decorata. ¶ In
scdo capitulo ostenditur qn fuit
archiepali dignitate subli
mata. ¶ Capitula decime partis

Decima ps continet noi
a ⁊ ordines omnium ep
iscoporū qui in ciuitate ia
nuen. fuisse leguntur. ⁊ ista
ps tot hēt capitula quot ibi
ponuntur epor noia. ¶ Capi
tula undecime partis.

Undecima ps continet
tpa nomina ⁊ ordines i
omnium archiepor qui i ci
uitate ianuen usqz ad nostra
tpa pfuerunt. ⁊ ista ps tot
hēt capitula. quot ibi ponunt᷑
archiepor noia. ¶ Incipit
uiatur Cronica.

Postus premissis ⁊ ex pli
batis tota istius cro

nice continentia partes est ⁊
manifesta. Dr aut cronice
a cronico grece qd latine
dr tps. unde cronica uocat᷑
liber in quo acta diuersorū tpum
continent᷑. Capitula prime ptis

Prima g ps ut dcm ē
supra continet a quo ciui
tas ianuē. fuit hedificata et
constructa. ⁊ ista ps hēt. iiij.
capitula. ¶ In po capitulo ostē
ditur qui fuerunt primi fun
datores ⁊ hedificatores ciui
tatum. ¶ In scdo capitulo dr
qd ianus primus rex ytalie ia
nuā construxit ⁊ hedificauit.
¶ In tercio capitulo dr qd ianus
ciuis troie ipam iā hedifi
catā amplificauit ⁊ meliora
uit. ¶ In quarto capitulo dr
qd ianus qui erat deus et si
mulacrū romanor olim
in Jan. colebatur. ¶ Incipit
cronica de ciuitate Janue quam
compilauit venerabilis pat
er frater Jacobus de ordine p
dicator Januen archieps. q
Qui fuerunt primi fundato
res ciuitatum.

Deus
qui de nichi
lo cuncta cre
auit cotidie
nouas ciuitates construit i
ministerio hominum ⁊ constructas
custodit ministerio spiritum
supernorū. Nā psonas singu
lares custodit ministerio an
gelorū. Ciuitates ⁊ loca si
gula custodit ministerio ar
changelor. Regna ⁊ prin
cipatus custodit ministerio pri
cipatum ut ē ōbus pphe dicē
tis. Nisi dns hedificauerit
domū. in uanū laborauerit
qui hedificant eā. Nisi dns
custodierit ciuitatē frustra
uigilat qui custodit eam.
Habet g quelibet ciuitas du
plicem constructorē. unum
principale. s. ipm dm. Aliū
secundarium. s. aliquē hoiem
terrenum. Primus aut hom
qui ante diluuiū ciuitatē
construxit. fuit cayn fili⁹
ade. qui ciuitatē quandaz
hedificauit. quā a nomi
ne filij sui henoch apella

uit. ſic in libro geneſi legit.
Ex quo manifeſte patet quod
iam multi erant homines ſup terram.
quamuis eorum generatio non lega
tur. Alias enim caym non po
tuiſſet ciuitatem hedificare
nisi multi fuiſſent qui ipsum ad
iuuiſſent et qui ciuitatem ibi
taſſent. Iſte enim caym de rapi
nis hominum diuitias con
gregabat. et filios ſuos rapere
docebat. Iſte caym fratrem ſu
um abel ex inuidia occidit.
cuius mortem adam pater eius per
annos centum fleuiſſe legi
tur. Et quoniam caym erat omnibus
odioſus. cumque fratrem ſuum
malitioſe occidiſſet. tum quia ra
pinas exercebat. ideo ut eſſet ſe
curus ciuitatem conſtruxit. et
muris ipsam uallauit. Po
ſt diluuium autem primus qui
ciuitatem hedificauit fuit i
nemrothus pronepos noe i
gigas centum cubitorum in lon
gitudine hominis. ſic dicit ystoria
na ſcolaſtica. Iſte post dilu
uium cepit primus uelle homi
nibus dominari. Iſte docebat fili

os ſuos ne deum colerent. ſed
ignem adorarent. dicens felici
tatem hominis non peruenire a deo.
ſed homo poteſt eam acquirere propria uir
tute. Iſte post hedificauit i
babiloniam. et ibi cepit regnare.
Iſte conſuluit illis de gente ſuo
ut turrem altiſſimam uſque
ad celum hedificarent ut ſic
a bonis diluuio ſecuri eſſent.
Sed deus cum tunc eſſet una lin
gua eorum linguas confudit.
et in ſeptuaginta duas linguas
diuiſit. Et ideo cum ſe mutuo
non intelligerent hedificati
onem illius turris penitus di
miſerunt. Omnes enim homines in
prius loquebantur lingua a
ade que fuit lingua hebraica.
et iſti linguam tenuit ha
braam. yſaac. et iacob. et ceteri q
de ſua ſtirpe geniti ſunt. ſ. po
pulus iudeorum. et ſic fuit i
prima lingua ita erit ultima.
Secundum enim dictum apostoli post iu
dicium omnes lingue ceſſa
bunt. dicit tamen ſanctus yſidorus.
quod post iudicium ceſſabunt omnes
lingue. et ſola lingua hebra

ica remanebit. ut ſic fuit i
prima remaneat ultima. Unde
etiam quidam dicunt quod iſta
lingua est homini naturalis. quam
adam in ſua creatione accepit.
et ideo dicunt ſi aliquis in
fans in loco aliquo nutriretur
ubi nullo loquentes audiret
ille cum creuiſſet ebraica lingua
loqueretur. Sed iſtud fabulo
ſum est. quia talis puer nulla
lingua loqueretur. ex eo quod
loqui aliqua lingua non eſt
a natura. ſed ab arte huma
na. Proceſſu autem temporis
hedificata babilonia plu
res alii ciuitates conſtruxe
runt. ſic ninus qui conſtruxit
niniuem. et plures alii post
ipsum. Plures tamen de ipsis
ad ytaliam nauigando ue
nerunt. et ibi ciuitates quam
plurimas conſtruxerunt de quorum
numero fuit ianus. Sed notior
est quod tres fuiſſe dicuntur Jani.
Primus est ianus qui de partibus ori
entis in ytaliam uenit. et ibi p
rimo regnauit. Secundo est quidam
princeps qui fuit ciuis troie

qui post deſtructionem tro
ie ad ytaliam uenit. Tertius
est rex epirotarum qui romam
uenit. et post mortem ſuam roma
ni deificauerunt ipsum et tamquam
deum coluerunt. De hiis tribus
Janis per ordinem iſtorias bre
uiter proſequamur. Quod ianus
primus rex ytalie januam
hedificauit.

P Rimus igitur
ianus fuit quidam
princeps qui de
partibus orientis
ad ytaliam uenit. ſiqui
dem in orientali pla
ga post diluuium hominibus
multiplicatis et ciuita
tibus hedificatis. multi de ip
ſis in ytaliam aduenerunt. Inter
quos tres principes ueniſſe
dicuntur. primus fuit filius nemr
othus. Secundus fuit ianus. Ter
tius fuit ſaturnus. Nemroth
quidem fuit nepos noe. genu
it enim. Cham genuit chus.
Chus genuit nemroth. i
ſic dicitur in libro geneſis. Iſte ne
mroth erat ualde cupidus.

etaui dus ad diuandum. Et
ideo dixit filiis suis ut in
ytaliam pgerent. et ipam i
diuium possiderent. Qua pp
filii eius et plures alii cum
tib; et nauib; i ytaliam de
aduenerunt. et sic in quadam
cronica legitur. quandam
ciuitatem ibi hedificaue
runt quam rauennam uoca
uerunt. In ipso autem noie ci
uitatis tres sillabas posu
erunt. quarum quelibet p unam
dictione supponit p ratib;
Prima cum sillaba. s. ra. supp
nit p ratib; ultima. s. na. s
pponit p nauib; media. s.
ue. supponit p uenerunt. Vn
quam sic dicatur. Illi qui hanc
ciuitatem que dicitur rauenna he
dificauerunt cum ratib; et na
uib; uenerunt. Alius pn
ceps qui de oriente i ytali
am uenit. fuit ianes q tpe
moisi uenit i ytaliam. et ibi p
mus omnium regnauit. qui
uis aliquae istorie dicant ui
delicet. quod iste ianes regis
uenit tpe abrae. Hanc de ad

ptes nras accedens ianu
ensium ciuitatem construxit. i
quam de suo noie ianiculam
apellauit. Istud manifeste
ostendit solinus in libro de mi
rabilib; mundi. ubi sic di
cit. Quis ignorat uel dictam
uel conditam a iano ianiculam.
et saturno saturniam. Ecce
quod solinus non tantum hec asserit
sed et dicit quod nullus debet
ignorare quin ianus iani
culam construxerit. et quin a
suo noie eam apellauerunt. V
ocauit autem eam non ianuam sed
ianiculam uidelicet diminutio pp
eius puitatem. Sic enim roma
a pncipio sue constructionis
quando adhuc erat parua uocab
atur romula. Postquam autem
creuit dicta est roma. sic ci
uitas nra a pncipio sue he
dificationis fuit multum parua
et ideo uocabatur ianicula. et
postquam autem creuit dicta est ianua.
Et forte aliqui dicere uellent
quod solinus loquitur quandam
alia ianicula quam hedifica
uit ianus rex ytalie. et ide

nostra. istud stare non potest
quia in tota ytalia nulla alia
ciuitas sine terra repitur que
ianua uel ianicula noietur.
Et ideo oportet quod de nra
tantum intelligatur. Verum est
tamen quod rome fuit quoddam
templum quod uocabatur ianicu
lum. quod romani i honore
iani dei sui hedificauerunt
sicut dicit scs ysidorus. et sic q
certum in fine. Si ergo aliqui ue
llent dicere quod istud ianiclm
sicut illa ianicula de qua dicit
solinus. quia ianus rex ytalie hedi
ficauit istud stare non potest.
quia ianus rex ytalie p annos. i
dc. et amplius fuit antequam roma
hedificaretur. sicut ex cronicis
manifeste habetur. Et ideo im
possibile est quod ipsum templum
hedificare potuisset. Propterea
non dicit solinus quod ianus he
dificauit ianiculum sed iani
culam. Ianiculum enim supponit
p templo. ianiculam non suppo
nit p ciuitate. Tercius pn
ceps qui uenit de ptib; orien
tis fuit saturnus. Iste saturnus

prius regnauit regnum icre
ta et aliis in insulis circumad
iacentib;. et habuit tres filios
s. iouem. neptunum. et plutonem
diuisit autem filiis suis reg
na quod ioui dedit montem
olimpum et circumadiacentem
regionem. Vnde post mortem
deus olimpi uocatus est. Alteri
filio suo neptuno dedit loc
maritima. unde post mortem a
pellatur deus aquarum. Tercio fi
lio. s. plutoni dedit omnia
loca siluarum. Vnde post mortem
apellatus est deus inferni.
Primus autem filius. s. iupiter timens
ne saturnus pater eius alios filios
generaret cum eunuchum fecit.
post modum autem eum occidere
parabat. Qua ppter saturnus
inde fugiens in ytaliam uenit
i ptib; tuscie apud sub tamen
latuit. Vnde et ps illa ytalie
latium a latendo nomen accepit.
Hanc de saturnus post mortem
iani i ytalia regnauit. Iste
saturnus pmo docuit hoies
illos domos hedificare. terram
collere. uineas plantare. Vn

et de grecia ſemina frumenti fecit portare, et uites afferri. Prius enim homines in campis et caſellis de frondibus factis habitabant, et more beſtiarum glandes et radices edebant. Iſte ſaturnus monetam, nauis, uuella, et clipeos fieri primo docuit in ytaliam. Qua propter poſt mortem ſuam gentiles eum deum ſuum fecerunt, et ipſi tamquam deo cultus diuinos exhibuerunt.

Quomodo Janus ciuis troie Januam ampliauit

Secundus Janus fuit quidam ciuis troianus qui poſt deſtructionem troie in ytaliam uenit, ſicut eruditi yſtoriographi antiqui et ipſi et poete teſtantur. Fuit quidam uir in troia nomine paris qui fuit filius priami regis troie. Quem cum ecuba mater eius in utero haberet, uidit per ſomnium quod de utero ſuo flamma exibat que totam troiam incendebat. Quod cum illa pontifici templi indicaſſet, ille reſpondit quod de ea filius naſciturus per quem troia deſtrueretur. Cum ergo natus fuiſſet, parentes eius nimium formidantes miſerunt in ſiluam ipſum puerum cum paſtoribus educandum. Qui cum creuiſſet, erat iuuenis ualde ingenioſus, ita quod omnes ſuos coetaneos in omnibus ludis uincebat. Illo autem tempore pelleus pater achillis tetidem duxit uxorem, ſicut narrat ouidius. Ad cuius nuptias inuitauit iouem, neptunum, apollinum et mercurium, quos deos uocabant, et tres puellas formoſiſſimas, ſcilicet iunonem, palladem et uenerem, quas deas appellabant. Deam autem litis et diſcordie inuitare noluit. Illa autem indignata pomum aureum fecit in quo ſcripſit: pulcriori detur. Et illud pomum proiecit in earum medium. Quelibet autem illarum illud pomum attribuere ſibi uolebat. Jupiter autem eis conſuluit ut ad paridem ſapientem qui erat cum paſtoribus pergerent, et ipſe inter eas iuſtum iudicium iudicaret. Cum ergo ueniſſet iuno que fuerat filia ſaturni, promiſit paridi quod ſi pro ea iudicaret regnum eterne ſibi daret. Palas que erat dea ſapientie promiſit ſibi dare magnam ſapientiam. Venus que erat dea amoris promiſit ſibi dare helenam pulcerrimam feminam, menelai uxorem et ſponſam. Tunc paris pro uenere iudicauit.

Poſt hec igitur dictus paris uolens helenam ſibi promiſſam acquirere in greciam iuit, et ſupradictam helenam rapuit et in troiam deduxit. Erat autem dicta helena uxor menelai regis lacedemoniorum, propter quod tota grecia commota fuit, et contra troiam unanimiter conſpirauit. Congregantes igitur ſe greci mille ducentas naues armauerunt, et troiam potentem obſederunt, et decem annos in eius obſidione manſerunt. Verum cum dicta helena fuiſſet deducta, philoſophi qui erant ibidem ad ipſam uidendam peruenerunt. Cum ergo tantam eius pulcritudinem conſpexiſſent, facies ſuas cum clamidibus cooperuerunt dicentes: fugiamus, fugiamus. Sciebant quod pulcritudo uiſa hominem prouocat ad illicita. Sciebant etiam quod temptatio luxurie melius uincitur fugiendo quam reſiſtendo. Quamuis enim milites hoſtes uincant reſiſtendo, fuerunt tamen quidam milites qui dicuntur parthi qui hoſtes ſuos uincebant fugiendo. Fuerunt enim peritiſſimi in arte ſagittandi. Quando igitur hoſtes ſuos fugiebant, ad eos ſe conuertebant et ſagittas in eos iaciebant, et ſic iaciendo fugiebant et fugiendo iaciebant, et ſic uictores exiſtebant. Eodem modo temptationes ceterorum peccatorum uincuntur reſiſtendo iuxta illud quod beatus iacobus dicit: Reſiſtite dyabolo et fugiet a uobis. Temptationes autem luxurie melius uincuntur fugiendo iuxta illud quod apoſtolus ait: fugite fornicationem. Greci igitur troiam ciuitatem formoſiſſimam et potentiſſimam manu ualida obſederunt et obſeſſam ceperunt et captam

funditus destruxerunt. Unde greci ob gloriam sue victorie annos suos ceperunt ex tunc a captione troie annotare. Sicut iudei annos suos annotaverunt a liberatione egyptiaca. sive a lege data. et romani annotabant ab urbe condita. et xpiani annotabant ab incarnatione dominica. et sic et greci annos suos annotabant a capta troia. Destructa igitur troia multi evaserunt. qui ad diversas mundi partes profecti sunt. Inter ceteros autem evaserunt inde tres magnates. s. anthenor. Eneas. et Ian. qui ad ytaliam navigando venerunt. ut ibi proprias quererent mansiones. Inter se tamen taliter diviserunt. quod anthenor ad partes venetiarum navigando perrexit. Eneas ad partes tuscie pervenit. Ian autem ad partes nostras navigando accessit. Anthenor igitur cum ad partes venetiarum venisset. et loca paludosa repperisset. non sibi placuit habitare ibidem. sed per quendam fluvium qui vocatur brenta navigans in firmitate unam quandam gratam planitiem invenit. et ibi mansionem suam habitare deliberans quandam civitatem ibi construxit. quam paduam appellavit. Unde et in civitate paduana usque hodie est sepulcrum conspicuum. ubi est taliter scriptum habetur. Hic iacet anthenor padue conditor urbis. Proditor ipse fuit hiisque fecerunt cum.

¶ Secundus qui de troia evasit fuit eneas. Istum autem eneam genuit anchises de venere quam in silvis cognovit. Eneas et anchises pater eius. et ascanius filius suus. exhiberunt naves xx. Cumque venissent in siciliam pater suus ibi defunctus est. Apparuitque sibi vir in sompnis dicens. Noli timere sed vade in ytaliam quia regnum illud tibi debetur. Et hoc tibi signum. cum illuc perveneris. invenies sub arbore ilice porcam albam triginta porcellos albos habentem. Cum igitur eneas illuc venisset et porcellos illos albos invenisset. illuc postea filium suum civitatem hedificavit quam albanam nominavit. Hunc autem in ytalia regnabat turnus. qui quidem turnus acceperat in uxorem filiam latini qui ibi regnaverat ante eum. Ipse enim latinus linguam latinam correxit. et de nomine suo latinam vocari constituit. huius mater nomine carmentis. litteras latinas invenit. prius enim latini grecis litteris utebantur. Eneas igitur turno regi ytalie bellum indixit. et eum in omnibus superavit. Ipsoque interfecto uxorem suam que fuerat latini filia in uxorem accepit. filius quoque enee ut dictum est civitatem albanam hedificavit. et ex tunc omnes reges de stirpe enee progeniti dicti sunt reges albani. postmodum autem vocati sunt reges silvii a quodam rege qui in silvis dicitur esse natus. postmodum autem vocati reges romani. a romulo qui urbem hedificavit.

¶ Tertius qui de troia evasit fuit ianus. qui dum ad partes Ianuensium navigando accederet. prosperum ventum semper habuit. et semper prospere navigavit. Sed cum venisset ad quendam locum qui dicitur albarium. ventus omnino cessavit. et albaria marina facta fuit. Ideo locus ille albarium ab albaria nomen accepit. per hoc igitur ianus intellexit quod deus vult ut de partibus illis non recedat. sed ibi mansionem suam faciat. Cum ergo paululum ulterius processisset situm terre considerans diligenter. multum sibi placuit. et ideo velis depositis ancoravit. propter hoc locus ille dictus est calignanum. ex eo quod ibi calavit. Ian ad terram igitur applicuit. et in loco qui dicitur sarzanum gaudens et letus et saltans in terram descendit. Ideo vocatus est locus ille sarzanum quasi saltianum. Invenit igitur ian ianiculam valde pulcram. et ideo volens in

ip̄am ampliare ⁊ augmē
tare castrū hedificauit in
loco qui nūc castellū uoca
tur. fecit quoq; turres ⁊ fō
tilitias ī loco ubi nūc ē pa
latiū cāpitale ⁊ muris fortis
simis omīa cōmuniuit. Po
stmodum aūt mlī habitat
res hic inde uenerūt ⁊ ceter
cū quaq; domos hedifica
uerūt ⁊ sic paulatī ianue
la crescēē cepit. Istud aūt
qd diximꝰ de isto iano aut
troie sciamꝰ tn̄ p famā pub
licā ⁊ antiq;. Nos eī filij ī
didicimꝰ a pr̄ibꝰ nr̄is ⁊ pa
tres nr̄i a pr̄ibꝰ suis ista s̄ ī
didicerūt ⁊ sic gn̄ātio oīa
hec nota fecit gn̄ātioī et
natio natioī. ut possimus
dicē cū pph̄a. Quāta man
dauit dn̄s pr̄ibꝰ nr̄is nota
ea facē filijs suis. ut cognō
scat gn̄ātio altā. filij qui
nascent̄ ⁊ exurget ⁊ narra
būt filijs suis. Inde ⁊ pph̄a
dicit. Interroga pr̄ēm tuū et
annūtiabit tibi maiores
tuos ⁊ dicēt tibi. Ista g̊ ⁊ si

non inueniant̄ in aliq̄ autē
tica ystoria. inueniunt̄ tam
uā ēē ex fama publica et
antiq̄. Ubi aūt deest aucto
ritas supplet fame celebri
tas. fama eī que nō h̄t orti
aleūbꝰ s; a garrulis q̄ nō ē
particulāis s; gn̄ālis. q̄ nō ē
noua s; antiqua. Talis iq;
fama nō solum iducat pre
suptionem nō solū facit p
babilitatē s; ⁊ inducat ⁊ fa
cit pbatione.

Qd ianus deus et ydolam romanoꝝ antiquit̄ ī ianua colebāt.

TErtius Ianus fuit q
dam quē romani p
deo colebāt. quē ⁊ ianuen
ses olim dum eēnt pagaī
et gentiles sili coluerunt.
Quis aūt fuit iste ianus ul̄
unde uenerit. ul̄ qualit̄ ro
mani eū p deo coluerīt. scs
ysidorus hoc ōndit ī libro d
astris. dicit eī. qd quidā no
mine ianꝰ fuit rex epirota
rum. Qui cū omībꝰ odiosus
eēt. de regno ⁊ t̄ra sua cū in
iuria ē eiectus. Qui cū ueni

sset romam inuenit ip̄am a
barbaīs mlt̄is obsessā. Di
xitq; romanis qd si p̄ mō
tem suā uellēt eū p deo co
lere. urbē ab obsidione ho
stium liberaret. Quibus p
mittētibꝰ fecit sibi lintea
mina portari ⁊ ea in cerā liq̄
factā immergi. ⁊ postea olē
pungi ⁊ ī aqua pingui in
uolui. Quibꝰ pactis p̄cepi
ut illa noue lintiamina
sic parata circa eū inuolue
rēt. ⁊ duos gladios ignitos
ī manibꝰ sibi darēt. Post
modū ip̄m inolutū super
murū ciuitatis elleuarent
et ignem sibi supponerēt.
Cum uō ip̄e fortissime ad
hostes clamaret se ēē deū
et gladios ignitos cōtra ho
stes uibraret. tūc romani
armati cū clamore maxīo
ī hostes īpetum facerēt et
sic uictoriā obtinerēt. Cū
igitū ista omīa fuissēt cōple
ta. uidētes hostes ignē tam
ualidū sup murū elleuari.
et de igne uoces humanā

emitti. ⁊ gladios ignitos ī
uibrari. et audientes ip̄m
se ēē dm̄ p testarī. in tantū
sūt territi et tremefcā qd ī
fugam puersi sūt cōūsi. Sci
ebant eī qd aliquē gētes
ignē p deo colebāt. Noue
rant insup qd romāi oīu;
gentiū deos habebāt. ⁊ ideo
uidentes illū ignē sic uib
ilem et sic loquentē. puta
uerūt eū ēē deū ignis. qui
pro romanis pugnaret. Ro
mani g̊ hostes fugientes i
secuti mlt̄os occiderūt ⁊ ma
gnā uictoriā hūerunt. Ille
aūt ianus penitus fuit cō
bustus. deinde s̄dit ysidoꝝ
qd rōani uolentes illi iano
pmissionē fuare. quodā;
templū maximū cū cētū;
portis ī honorē ip̄ius hedi
ficauīt. ⁊ ip̄m templū iani
culum uocauerūt. Deinde
quādam maximā statuam
eream fabricauerūt faciē
duas hn̄tem unā ante et
aliam retro. Ita qd unā ad ī
unā faciē. ⁊ mulieres ad ali

am adorabant. unde et sic qui
quia ianuarium illi deo ianos
secrauerunt depingentes
illum mense cum duabus fa-
ciebus quarum una ante [illegible]
qua respicit tempus futurum.
Alia est retro cum qua respicit
tempus preteritum. Ianuenses
erant amici romanis [illegible]
a nolentes romanis placere
et eorum fauore [illegible]
num erant [illegible]
[illegible] fecerunt [illegible]
tate coluerunt sic ut guido
in libro deriuationum aperte
testatur. fecerunt enim ianu
enses magnam statuam ere
am ipsius iani duas facies
pretendentem ad unam quarum
adorabant ianum. ad aliam mu
lieres. demon quoque statu
am intrabat et per ipsam statu
am interrogantibus sepe res
ponsa dabat. Capitula
secunde partis.

Secunda pars sequitur
in qua agitur de tempore
constructionis ciuitatis Ianue et
ista pars habet tria capitula. In primo

capitulo ostenditur quo tempore
fuit condita. In secundo capitulo
ponitur tempus in quo fuit am-
pliata. In tertio capitulo
ostenditur quomodo ianua fuit am
a cartaginensibus siue afri
canis destructa et a roma
nis reparata et quo tempore fuit
hoc. Quo tempore ianua fuit constructa.

Quoniam multi structure
tempus constructionis ci
uitatis ianue et eius anti
quitatem ignorare noscun
tur. ideo necessarium iudica
uimus tempus sue constructionis
ostendere et eius antiquitatem
in quantum inuenire potui
mus demonstrare. Fuit enim
hedificata per annos .dcclvii.
antequam roma hedificaretur.
Fuit iterum hedificata per
annos mille .dxlvi. ante
quam christus in mundo nasceretur.
fuit iterum hedificata in tertia
mundi etate. Sed parum
ualet ista dicere nisi possimus
ea quodammodo comprobare. Con
stat enim per superiora ex verbis
Solini in libro de mirabilibus

mundi. quod ianus primus rex
ytalie ianiculum hedi
ficauit. Constat etiam per cronicas
autenticas quod supradictus ianus
regnabat tempore moysi eo scilicet tempore
quo moyses ducatum populi dei
in deserto tenebat. quamuis alique
cronice dicant quod iste ianus
regnabat tempore abrae. Constat
etiam per omnes cronicas autem
ticas quod roma hedificata in-
fuit tempore achaz regis iudeo-
rum. Si igitur tempora computamus
inueniemus per cronicas quod a
moyse usque ad achaz fluxe
runt anni .dcclvii. Si ergo in
tempore moysi regnabat ianus
ut dicitur cronice. et iste ia-
nus hedificauit ianiculum
ut dicit solinus. et tempore achaz
regis iudeorum hedificata est
roma. ut dicitur cronice. in-
ueniemus quod per annos .dcc.
lvii. hedificata fuit ianua
ante romam. tot enim anni flu
xerunt a moyse usque ad a-
chaz. Rursus si compu-
temus tempora a moyse sub quo hedi-
ficata fuit ianua usque ad

aduentum christi. Inueniemus
fluxisse annos mille .dxlvi.
Istam autem computationem faci
mus secundum assignationem beati
ieronimi qui minorem nu
merum est secutus. Beda enim
et metodius martir maio
rem numerum ponunt et plures
annos fluxisse dicunt. Ex
ista ergo uerissima et indubita-
bili supputatione manifeste
habetur. quod a prima hedificatione
ciuitatis Ianue usque ad presens
tempus in quo currunt anni do-
mini .cclxxxxvi. fluxerunt anni
.m.m.dccc.xli. Fuit etiam ianua
hedificata in tertia mundi eta
te. distinguunt enim sancti doctores
sex mundi etates. prima fuit ab
adam usque ad noe. et ista etas
secundum computationem supradictorum
bede et eusebii. habuit annos
nongentos quadraginta duos.
Secunda etas fuit ab abra-
am usque ad dauid. et ista se-
cunda etas habuit annos nongentos
quadraginta. et ista tertia etate
fuit moyses. Quarta etas in-
fuit ab abraam usque ad trans

migratioēm ppli iudeoru3
i babiloné. ⁊ ista etas hūit
annos quadrigentos octo
aginta quiq3. Quinta etas
fuit a transmigratioē baby
lonis usq3 ad aduentū x̄.
Et ista etas hūit annos qui
gentos nonaginta. ⁊ sic a
pncipio mundi usq3 ad
aduentū xp̄i fluxerūt ānı
quiq3 millia centū nona
ginta nouē. ⁊ istū nūm co
muniť tenet eccliā. Sexta
etas ab aduētu x̄ usq3 ad fi
nem mūdi. ⁊ ista etas ia3
hēt annos .M.cclxxxx. ı
q̄t aūt annos sit hītura ul
terius nouit solus dš. Si
ḡ ianua hedificata fuit ı
tp̄e moysi. ⁊ ipē moyses ı
fuit in tēia mūdi etate.
Manifestū ē q̄d ianua in
tēia mūdi etate hedificat
fuit. *Quo tp̄e ianua fu*
it ampliata.

Modo aūt tp̄e ianua fu
it ampliata declarare
possum⁹. sicut q̄ sup̄dcā
sūt ad memoriā reuocem⁹.

Diximus eñ sup̄ q̄d destr
cta troia tres magnates ı
inde exierūt qui ad ytali
am uenerūt. s. anthenor.
qui ciuitatē paduanā fec.
Eneas qui ciuitatē alba
nam cōstruxit. Et ianus
qui ciuitatē Januen̄ ad hˀ
puam ⁊ modicā amplia
uit. Secūdum hoc ḡ eo tp̄e
quo fuit destructio troie ı
fuit fcā p̄ ianū ampliatio
et augmētatio Janue. p cro
nicas aūt hēm⁹ q̄d tp̄e san
sonis uiri fortissimi destr
ucta fuit troia. Et ideo tūc
tp̄is ampliata fuit ianu.
Sı ḡ f'm cronicas tp̄a cōpr
tamus q̄d a sansone usq3
ad hedificatoēm rome flu
xerunt anni .cccc.xx. ⁊ a
sansone usq3 ad xp̄m flu
xerūt anni .M.ille.xix. et
sic patet q̄d ianua ante ro
mam p annos .cccc.xx. et
añ x̄ aduētum p annos .M.
ille.xix. fuit a iano troiao
no quidē hedificata q̄ ia3
ab alio iano hedificata fu

erat. s. ampliata et meliora
ta. s. p tanto ab aliquib⁹ dicā
tur q̄d ianus ciuis troie eā
hedificauit q̄ ipām de pā
uulam satis magnā fecit.
Qd ciuitas ianuen̄ a cartagi
nensib⁹ sine africanis fuit de
structa. s. a rōmis rehedific
ta. et q̄ tp̄e fuit hoc.

Romani uniūso orbı
sua potētia dn̄antes.
ad hostes cōūsos clemētes
erāt. rebelles potent' expu
gnabant. amicos tanquā
frēs fouebāt. amicas et in
micas fidē s'uabāt. Et dic
scs aug̃. de romais in libro
de ciuitate dī. q̄d acceptas i
iurias potiᵘ uolebāt pcē q̄3
uindicare. ⁊ dic ibidē q̄d i
laudē romanoᵹ dictus est
ille ūsus poete. Pcē sbiectis
et debellare supbos. Illis aūt
tp̄is Januen̄ cū romais erāt
federati ⁊ sb eoᵹ umbra ui
uebant secur̄. cartaginensi
aūt ⁊ africani romais rebe
lles erāt. ⁊ eis sepe mlta dāp
na ⁊ dispēdia ferebāt. Erāt

aūt tūc apud cartagin̄ ı
duo uiri magnāimes ⁊ fa
mosi. s. anibal qui erat rex
cartaginen̄. ⁊ mago frater
eiusdē. Isti ōtra romanos
p mare ⁊ t'ra3 copiosū3 exē
citum ōgregarūt. ita q̄d ma
go p̄fuit exēcitui nauali. ı
Anibal aūt exēcitui equestr.
Venit ḡ mago i ytaliā hn̄s se
cum p̄ter mlta alia ligna
oneraīa. naues .xxx. i q̄b⁹
erāt duo millia equitū. et
duo milia peditū. Au
diens aūt dcs mago quod
Januen̄ erāt cū romais fe
derati ⁊ eoᵹ amici. sbito i
odiū romanoᵹ ianuēsib⁹
i puisis ad t'ram descendit.
et ciuitatē cū armis inua
sit. et mltos occidēs. ⁊ ciui
tatem capiens ipā3 fere to
tam destruxit. Quo tp̄e au
tem istud fcm̄ fuit titus
liuius qui int' latinoᵹ ysto
riographos magis p̄clarus
hēt ondit dicens. q̄d anno
ab urbe edita .dccc.iiij. ma
go cū .xxx. nauib⁹ rostratis

et milias onerarijs i quib⁹
erant duodeci milia pedi
tum. 7 ferme duo millia i
equitū ianuā uenit eamq₃
nullis p̄sidijs munitam
repētino aduentu cepit 7
pene destruxit. Illud autem
qd dic titus liuius qd ista
captio 7 destructio fā fuit
anno ab urbe ędita. d. ccc.
iiij. inuenit̃ f̃m cronicas
h̃ fuisse p annos. cc. xxx. i
an̄ x̄pi aduentū. Sig̃ anti
quitatem ciuitatis ianuē
q₃ sup̄posuim⁹ aliqui credͦ
re nolent. cū tam f̃m ueri
tatem negare nō possint
saltem tā huiꝰ lr̃e qd ad
minꝰ p annos. cc. xxx. ante
ꝑ aduentū iam erat ianua
constructa 7 hedificata.
Veruīn qñ rome sicut fuit
qd mago sic ianuā ceperat
atq₃ destruxerat. senatus
et totus p̄pls romanꝰ ui mi
nim uoluerunt. tū q₃ ianuenses
erat cor amici. ac etiā sf̃ederat
ti. tū q₃ ciuitas ianueñ erat
tūc quodā portꝰ romanorum.

qñ enim romani clasem i
africam uel in yspaniā mit
tere uolebāt ad portū₃ ia
nuensem conueniebat. Vñ
tecium titus liuius i s̃a parte
ubi agit de s̃o bello punico
int̃ romanos 7 cartaginen
ses dic sic. anno ab urbe c͡o
dita. d. xxx. iiij. publius cō
neliꝰ sapio existente i mā
silia cū nauib⁹. audito qd
anibal p̄gebat ad ytaliam
misit frēm suū sapionem
i yspaniā ad u̅ sus asdruba
lem cū magna p̄te copiar̄
ip̄e uō naues ascendēs per
uenit ianuā cū exercitibus co
pijs ut eēt i occursū anibali
qñ ad alpes trāsgrederetur.
Ex quo uidetur qd ianua
quodā modo erat portus
romanor̄ ad quā ipi romani
naues bellicas mittebant.
qñ in yspaniā p̄gē uolebāt.
Dande romani lucretiū
nobilē uirū miserunt ut ia
nuā rehedificaret. 7 ad statū
p̄stinū reuocaret. Istud om
dit s̃up̄dc̃s titus liuius i lib⁹

decimo circa p̄ncipiū dicēs
Existente ↄsule cornelio
f ulio. Anno. d. xlv. lucre
tius ē in p̄uim progatiui
ut ianuā opidum a magone
ne pene diruptū rehedifi
caret. Ex sup̄dc̃is g̃ ubi si
tā liuiꝰ patet qd ciuitas ia
nuen̄ usq₃ ad undecimū
annū deuastata fuit scđa
Sic anno. d. xxx. iiij. ab u̅
be cōdita fuit a magone i
destructa. et anno ab urbe
cōdita d. xlv. fuit a corneli⁹
reparata. manifestū ē qd
usq₃ ad annū undecimū₃
stetit talit̃ deuastata. Su
p̄dc̃s g̃ cornelius ianuē ue
niēs ipam reparauit. 7 ad p̄sti
num statū reduxit. Ani
bal autē qui exercitū equi
strem tenebat. romā uenit.
et in tantū romanos p̄do
muit. qd ipam romā potē
t̃ obsedit. at sapio roma
nus qui postea dc̃s ē afric⁹
nus existente anibale in
obsidiōe rome clasem pa
rauit 7 i africam p̄gens et

igne omīā deuastabat. Eo
dum anibal dimisisset dum
ista obsidione i africā p̄er
rit ut suis ciuib⁹ sbueniret.
Deinde romani cartagi
nem et totam africā capi
entes suo dnīo sbiugarunt.
hitum ē g̃ rome cōsilium
in senatu. ut dicit aug⁹. in
libro de ciuitate dei. quid
fiendum de cartagine fiendum.
Dancato scionatus ē di
cens. qd uideabatur utile ēē
rei pu̅. ut cartago funditꝰ
destrueretur. Cum ē in qua
totus mūdus nob obedi
at. 7 cartago sep rebellis i
existat. Sic cartago destru
itur et totus mūdus pacē
solatio perfruetur. Post istū
sapio scionatus ē dicens
Non mi placet consilium
catonis. Ego enim puto u
tile ēē rei publiē aliquos i
hostes nos hr̃e. q₃ istud nos
tenebit in timorē. 7 timor
nos tenebit i unitate. Sed
si non hūerimꝰ hostes ext̃
iores nascentur nob i t̃iorē.

quia ſi ex omni parte defece
rit nob' bellum extrinſecū
procul dubio hebimus bellū in
teſtinū. q2 ipſa ſecuritas 7
ocium eēt in nob' eēt initiū
omnium malorū. Sentētia tamē
catonis obtinuit. ¶ Pre
ceperunt ergo romani cartaginē
ſibus ut omnes naues trade
rent. quibus traditis preceperit
ut omnia arma darent. quibus
datis preceperunt ut omnes ci
ues q3 mulieres. tam mag'
q3 parui de urbe recederent.
Quod cū audiſſent cartaginenſ
ad deſperationem ſe dederunt
dicentes ſe uelle. aut urbem
defendere. aut ibi omnes i
perire. Et quoniam arma 7 omne
ferrū romanis tradiderant.
ex auro 7 argento arma fa
bricant 7 romanis rebellant
ciuitas romanis qui erant in
cartagine interfectis. Tandē
romani iterum cartaginem
obſident. 7 cū diu hic 7 inde
preliatū fuiſſet. uidentes carta
ginenſes ſe non poſſe defendere
petierunt a romanis ut eos in

ſ uos poſſideant. Romani autem
preceperunt ut omnes salua i
uita de urbe egrediantur. quibus
egreſſis cartago penitus ē
deſtructa. Illud autem uerbū quod
ſuperius dixit ſapio quantē
te fuit ueritatis. probat exper
ientia temporis ſubſequentis.
Nam a bellis omnibus ſuperatis. i
bellū in urbe roma natum ē
ciuile 7 intestinū quod ipſam
urbē deduxit ad nichilum
Unde dicit ſanctus auguſtinus i libro
de ciuitate dei. probatum eſt quod
uerum dixerit ſapio. deleta i
pe cartagine que erat magiſ
tra romanis. mala omnia i
continuo ſunt ſecuta. s. ſedi
tiones. bella. ciuilia. cupiditates
tates 7 ambitio dominandi. 7
ſubdit deinde aug'. Nolebat
igitur ſapio ciuitatē poten
tiſſimā deſtrui. ut timore
libido premeretur. libido preſ
ſa luxuriaret. luxuria cohi
bita auaritia non curſſare
tur. ¶ Capitula tercie partis

Sequitur tercia pars in qua
agitur qualiter ianua talli
nomine ſit uocata. 7 iſta pars
habet iiij. capitula. ¶ In primo ca
pitulo ponitur oppinio illo
rum qui dicunt quod uocata ſit
ianua. tam a iano qui eam
hedificauit. quam a iano qui eam
ampliauit. ¶ In ſecundo capitulo
ponitur oppinio illorū qui
dicunt quod uocata ſit ianua a ia
no ydolo romanorū quod
olim in ianua colebatur. ¶ In
tercio capitulo ponitur oppinio i
llorum qui dicunt quod uocata ſit
ianua ex eo quod ē introitus
i lombardiā. ¶ In quarto
capitulo ponitur ratio quare
in omnibus libris antiquis
ianua nuncupatur. ¶ Oppi
nio illorum qui dicunt quod ianua
ē uocata a iano qui eam hedifi
cauit. 7 a iano qui eam ampliauit

Nomen ciuitatis nostre
quod ē ianua ē nomen
dulce ad meditandum. de
lectabile ad proferendū. iocun
dum ad audiendum. 7 celebre
ad diuulgandum. ē 7 illud
nomen in ore mel. in aure me
los in corde iubilus. Quare

autem ciuitas nostra talis ſit
nomine inſignita diuerſi diuerſa
ſenſerunt. Quidam enim dixe
runt quod iſtud nomen ſibi im
poſuit ianus qui eam conſtruxit.
impoſitumque autem confirmauit.
ianus qui eam ampliauit. Et
iſta eſt oppinio ſiue ſententia
ſolum in libro de mirabili
bus mundi. quod s. dicta ſit ia
nua ſiue ianicula a iano pri
mo rege ytalie qui eam hedi
ficauit. Solebant enim antiqui
ciuitates quas hedificab
ant a ſuo nomine appellare ſic
ninus qui hedificauit nini
uem. 7 cretes qui hedificauit
cretam. 7 romulus qui he
dificauit romam. 7 mantho
regina que hedificauit man
tuam. eas a ſuis nominibus uo
cauerunt. Eodem modo i
et ianus a ſuo nomine ianuam
nuncupauit. deſiderabant
enim antiqui ut ſua nomina ap
perpetuarent. 7 ſua memoria
per ſecula recolerentur. Et ideo
ciuitates hedificabant. 7
nomina ſua eis imponebant. ut

quia ipſi ꝑpetui eẽ nõ potu
erunt. ſaltem ꝑpetui eẽnt i
ciuitatibꝫ quas hedifica
bant. ⁊ quas ſuis noibus
apellabãt. Sicut romulus
romã non hedificaſſet ul de
ſuo noĩe eam ñ uocaſſet ne
mo hodie ſciret quis eẽt
romulus. Eodem modo
ſi ianus ianuã nõ ↄſtruxiſſet
et de ſuo noĩe eã nõ apellaſ
ſet. nemo hodie ſciret quis
eẽt ianꝰ. De talibꝫ dĩc ꝓpheta.
Vocauerũt noĩa ſua ĩ trris
ſuis. Sed parũ ꝓdeſt ꝓpo
nere noĩa ſua ĩ trra ſi de lib
uite ſint deleta. ⁊ cũ iuſtis
nõ ↄſcripta ſint. de quibꝫ dĩc
ꝓpheta. Deleantur de libro ui
uentium. ⁊ cũ iuſtis nõ ſcri
bantur. Quid enĩ ꝓdeſt ro
mulo hẽre celebrem noĩe
i mũdo. ſi eĩ anima crucia
tur in iferno. Et qd obeſt
aliquibꝫ ſcĩs uiris ſi eorũ
noĩa nõ noĩantur in terris.
et corã deo ſint ſcripta i celis.
de talibꝫ dĩc dñs in euãgelio.
Gaudete quĩ noĩa ura ſcrip

ta ſunt in celis. hinc ẽ qd i
dñs in euãgelio agẽs de quo
diuite ſplendido. ⁊ de quo
dã paupe ulceroſo. nomẽ
diuitis noĩare noluit. ſed
uir diuit. Erat quidã diueſ
qui induebatur purpura et
biſſo ⁊c. Nomẽ uõ pauꝑis
noĩauit dicẽs. ⁊ erat quidã
mẽdicꝰ noĩe lazarus. ad in
nuendũ qd noĩa maloꝝ
de libro uite ſunt deleta. No
mina uõ bonoꝝ ibi ſunt ſcrip
ta. Malus ẽ g qd nũ noĩa
ſcribantur in libro uite. qꝫ q̇
noĩentur i aliqua ciuitate.
qꝫ ab hõib bñ dicũtur. Iſtud
quãtum ↄtinet uanitatẽ.

Oppinio illoꝝ qui dicũt qd
ianua ẽ uocata a iano ydolo
romanorum qd antiquitꝰ i ia
nua colebatur.

Alij ſunt qui dicunt
qd ianua iſto noĩe i
ſit uocata. ꝓpter ianũ ydolũ
romanoꝝ qd antiquitus
i ianua colebatur. Et hec o
oppinio ⁊ ſimilis ꝟgũ noĩs in
libro deriuationũ. ñ ẽ aliq̃

in fama ciuitatis ui. ſiq
ciuꝰ qd ydola adorabat. Ex
cepto ei ꝑplo iudeorũ qui
unũ ſolum deũ uerũ cole
bat. totus alius mũdus ã
te ẽ. aduentũ ydolis ſerui
bat. Quidã enĩ adorabant
ſydera. alij elemẽta. Alij ſi
mulacra ſiue ſtatuas. Sy
dera quidẽ mlte ꝓuintie i
adorabãt. Nam ſarracem
adorabãt venerem. pars y
talie que ẽ uſus romã ado
rabat ſaturnũ. Alia ps yta
lie adorabat mercurium.
Multe ẽ nationes adoraba
nt elemẽta. Primꝰ autẽ qui
cepit elemẽta adorare ſuit
nemroth qui adorabat i
gnem. et ceteros adorare
cogebat. Vnde dĩr i yſtoria
ſcolaſtica qd ipſe nemroth
uixit uſqꝫ ad tpa habrae.
Et cũ habraã nollet ignẽ
adorare ipm in ignem ꝓ
iecit. ſꝫ ds ipm illeſũ ſuauit.
Vnde dixit dñs ipi habrae
ſic legit̃ in geneſi. Ego ſum
dñs ds tuus qui eduxit te

de igne caldeorũ. Caldei g
ipius nemroth doctrinã ſe
quẽtes ignẽ ꝓ deo adorab
ant. Egiptij uõ ſtatuas
colebant. ⁊ ſic dĩr in yſtori
ſcolaſtica. ds caldeorũ. ſilꝫ.
ignis. omẽs alios deos. i.
omẽs ſtatuas ↄſumebat ⁊
liquefaciebat. Tantẽ ſacẽ
dos egypti magnũ uas fic
tile foraminibꝫ plenũ fieri
fecit. ⁊ foramina illa cũ cera
clauſit. Vaſe igitur illo aq̃
ĩpleto ſup caput ſtatue illo
rum tamqꝫ coronã poni fe
cit. Congregati ſunt g egi
ptij ⁊ caldei ordinantes ut
dij ipſoꝝ in ſimul ponerent.
et quorũ ds uinceret. illi de
inimicis uictoriã obtine
rent. Poſuerũt igitur egiptij
ſtatuam ſuã. accenderũt cal
dei circa ſtatuã ignẽ.
Sed cera liquefacta ab igne
et foraminibꝫ apertis aqua
ꝓfluxit ⁊ ignẽ extinxit. et
ſic egyptij uictoriã habue
runt. Fuerunt etiã mlte alie
nationes. q̃ ſimulacra col'

erunt. et sic dicitur in ystoria
scolastica. ista simulacra i
sub nino rege assiriorum habu
erunt ortum in. deus enim nunc
de morte patris sui nomine belli
in tantum doluit quod in solati
um sui meroris statuam au
ream ad similitudinem patris
sui fieri fecit quam in tantam
reverentiam habuit. quod aliquando si
ui fugitiui vel aliqui facino
rosi ad illam statuam confuge
rent omnes offensas eis to
taliter remittebat. homines autem
qui gratiam illius ymaginis tan
tam beneficio assequebantur tum
et humificabant. et diuinos ho
nores exhibebant. Ceteri etiam
homines ut Nino regi place
rent eandem sacrificia simi
liter ymagini exhibebant. Ta
li igitur exemplo ceteri de locis
adiacentibus statuas aureas
in honore parentum suorum
fieri faciebant et eas adorabant.
et a suis populis similiter adorari fa
ciebant. et per talem modum cultus
ydolatrie creuit. ¶ Aliqui uero
adorabant animalia unde dicitur

in libro sapientie. Anima
lia misera colunt. et Romani
etiam adorabant anserem aure
um. Sicut enim legitur in ystoriis
romanorum. et sanctus Augustinus
in libro de ciuitate dei. et O
rosius. in parte tangit. cen
tum milia theotonicorum
de partibus fuerunt. et centum mi
lia gallicorum de partibus senonen
sium attracti dulcedine uini in
ytaliam uenerunt. et medio
lanum. papiam. pergamum. brixi
am. et ueronam. hedificaue
runt. Edificate uero fuerunt
dicte ciuitates per annos. ccc.
l. ante christi aduentum. in qui
ta mundi etate circa tempora A
Asueri regis. et hester regine.
prout ex ystoriis antiquis et
cronicis potest colligi manife
ste. Postmodum autem dicti sueui
et senones romam profecti sunt
usque ad capitolium obsede
runt. Romani autem sagittas in
eos iaciebant. set deficien
tibus cordis caudas equis
amputauerunt. et de ipsis se
tis cordas arcubus suis fecerunt.

Quibus deficientibus mulieres
crines suos amputauerunt.
et de ipsis crinibus cordas fa
ciebant quas uiris suis dab
ant. Quadam igitur nocte dormi
entibus custodibus hostes i
cum scalis super muro ascende
bant. Erat autem ibi grex ma
gnus anserum qui ascensum
hostium sentientes ceperunt
alta uoce insimul crocitare. i
Custodes autem ad eorum soni
tum excitati hostes fugauerunt.
Dixerunt igitur romani quod
ceteris diis romanorum dor
mientibus solus deus anser ui
gilabat qui romam ab hosti
bus liberauit. Et ideo romani
anserem aureum fabricauerunt
quem pannos multos tamquam
deum adorauerunt. et tributa si
bi sacrificauerunt. ¶ Adora
bant etiam romani deos omni
um gentium et omnium prouin
tiarum ciuitatum atque locorum
et eis aras hedificauerunt.
et statuas fabricauerunt. ha
bebant tamen romani duos spe
tiales deos tamquam singulares

patronos. scilicet romulum qui ur
bem suam construxerat. et ianum
qui urbem suam ab hostibus libe
rauerat. Et ideo istis duobus
magnam reuerentiam exhibebant
semper. et multum eis placebat
et pro bono multum habebant quando
aliqua prouincia uel ciuitas in
aliquem de istis duobus pro deo suo
acceptabat et sacrificia offere
bat. Ianuenses igitur in fauorem roma
norum multum tunc temporis
inuigerunt. Ianum pro deo suo a
cceperunt et ipsum multo tempore
coluerunt. Et ideo ab isto iano
ut supradictum est ianua est uocata.
Non solum autem uocata est ianua
propter illius ydoli scilicet iani adorati
onem. set etiam propter illius ydoli quan
dam similitudinem. Illud enim
ydolum iani cum duabus facie
bus gentiles pingebant. unam
ante. et aliam retro. et attribue
bant ei principia et exitum omni
um rerum. Ideo dabant sibi
duas facies unam ante cum
qua respiciebat principia a
liam retro cum qua respiciebat
fines. Quando quidem romani uolebant

aliquod opus incipere sacrificabant fanti iani que erat ante propter annum novum ut daret sibi bene incipere, et quando finiebant sacrificabant fanti que erat retro post [illegible] quod darent eis bene finire. Propter istam igitur talem similitudinem Janus est vocatus. Habet duas facies unam ante se cum qua respicit [illegible] aliam post se cum qua respicit retro. Et sic quodammodo quantum ad istas duas facies illi iano ianua similis videbatur. Januenses igitur ante [illegible] adventum adorabant ianum et magnam statuam sibi fecerunt que duas facies habebat unam ante et alteram retro. Ita quod viri adorabant ad faciem que erat ante et mulieres ad faciem que erat retro. Et quia illi deo iano attribuebant principia et exitus rerum, ideo quando ianuenses volebant aliquod opus incipere offerebant iano sacrificia de animalibus vel de animalibus vel de avibus excepto fanti qui erat ante, ut ille iam daret eis bene incipere. Quando vero illud opus iuxta voluntatem suam finierant sacrificabant iano excepto fanti que erat retro ex eo quod dederat eis bene finire.

¶ De primo illorum qui dicunt quod vocata est ianua ex eo quod est introitus in lombardiam.

Alii dicunt quod vocata est ianua ex eo quod est introitus in lombardiam in tusciam et in [illegible]. Hic tamen notandum est differentiam inter portam, fores, valvas, ianuam, et hostium. Nam porta dicitur a portando et est proprie civitatum. Antiqui enim cum quis volebat aliquam civitatem construere totum ambitum cum aratro designabat. Et cum venientes fuissent ad locum illum ubi debebat porta fieri civitatis aratrum suspendebant et inde illud portabant. Unde a tali portatione porta nuncupata fuit. Fores vero sunt porte que a foris aperiuntur. Valve autem sunt porte que aperiuntur intus. Et dicuntur valve sive a volvendo quia in cardine volvuntur sive a velando quia velant nobis ea que intus parent. Janua vero est porta perforata sive cancellata per quam videmus intus et extra sicut in ecclesiis fieri consuevit. ¶ Hostium vero communiter est ad domum [illegible] et dicitur hostium ab obstando quia obstat ne illuc intret qui non debet. Civitas igitur nostra non est vocata porta nec fores nec valve nec hostium sed ianua quia est porta perforata sive cancellata per quam intus et extra conspicimus. Per ipsam enim in lombardiam ingredimur tamquam ad intra, per ipsam mare transimus tamquam ad extra. Istam autem rationem quod scilicet vocata est ianua quia est introitus in lombardiam dicit Hugutio in libro derivationum [illegible] quod dicitur ianua non tantum quia ibi erat Jani idoli cultus sed et quia est in lombardiam introitus. ¶ Notandum autem quod ianua in qualibet domo est ad decorem et ad utilitatem quia sine ianua nec bi[illegible] in domum possit inferri necessarium. Est etiam ad sanitatem quia si in aliqua domo non esset ianua nec fenestre per quas aer sibi intrare possit domus fetida [illegible] fieret. Eodem modo civitas ianuensis est decor et decus [illegible] lombardie sed et totius italie. Et etiam est [illegible] magnam [illegible] deportant que aliis civitatibus communicant. Est etiam [illegible] magnam [illegible] et aliis [illegible] flant in estate [illegible] venti calore pestifero [illegible] et humana corpora corrumpentes. In civitate autem nostra non sunt loca paludosa sed universaliter amena, non sunt fumositates sed aeris puritates et quia ibi flare consueverunt in estate venti australes cum non transeunt per loca sulfurea nec paludosa

nec torrida. sed per mare. et ideo
illi uenti ex mari purifica-
tionem acceperunt. et frigidi-
tatem induunt. ita quod aliquo
calore non uitiantur sed quadam
grata frigiditate delectant.

**¶ Ratio quare ciuitas ianuensis in
multis libris genua nuncupatur**

Illud autem sub silentio
pretereundum non est quod in
omnibus fere libris antiquis
ciuitas nostra non ianua sed ge-
nua nominatur. et ratio a genibus
nomen accepit. Sunt autem ge-
nua commissiones femorum
et crurum. et secundum antiquos
genua ipsa erant misericordie dedica-
ta. Sic enim dicit philoso-
phus. Omnes partes corporis
gentiles aliquibus diis conse-
crauerunt. Aures enim consecra-
uerunt memorie frontem
genio. genua misericordie. Quando enim
aliquem ad misericordiam prouocare
uolumus genua eius tangimus.
Naturaliter enim quando aliquis ocu-
los uel genas ad genua fle-
ctit. oculi lacrimis balnean-
tur. Et ratio est quia puer in
utero matris existens stat ibi
curuus. tenens genas super
genua. unde et a genibus gene
sunt nuncupate. Et ideo quando aliquis
genas uel oculos ad genua de-
ponit naturaliter lacrimatur. quia natu-
ra memor est sue misere et
miserabilis status quo in matris
utero morabatur. Congrue ergo per
genua designatur misericordia. tum
quia genua sunt dedicata misericordie.
tum quia flectimus genua quando uolu-
mus aliquem ad misericordiam prouo-
care. tum quia quando genas et oculos
ad genua deponimus. ad fle-
tum et compassionem naturaliter
prouocamur. Recte ergo ciuitas
nostra genua. id est misericordia appellatur.
quia in ipsa omnia misericordie opera exhiben-
tur. Nam ibi reficiuntur esurien-
tes. ibi potantur sitientes. ibi
uestiuntur nudi. Ibi hospitio
recipiuntur peregrini. Ibi ui-
sitantur et releuantur infirmi.
Ibi beneficiis et elemosinis su-
stentantur incarcerati.
¶ Uel potest dici quod genua sunt
corpori necessaria ad ambu-
lationem. Sicut enim pedes sunt cor-
pori necessarii ad sustentan-
dum. sic genua sunt necessa-
ria eidem corpori ad ambulan-
dum. Sed notandum quod ali-
ud est retrocedere. aliud sub-
sistere. aliud ambulare.
Genua autem non deputa-
ta ad retrocedendum nec ad subsi-
stendum sed ad ambulandum.
Sunt quedam ciuitates que
retrocesserunt quia olim fuerunt
maxime sed modo parue. sicut pa-
tet in roma. In babilonia.
In constantinopoli. In rauen-
na. In aquilegia. et aliis pluribus
ciuitatibus. Iste non possunt di-
ci genua quia retrocesserunt.
Alie sunt que in ea paruitate uel
quantitate in qua ceperunt
ea consistunt. Nec iste possunt
dici genua quia in uno eodem
statu persisterunt. Ciuitas autem
ianuensis non retrocessit nec
in sua paruitate substitit sed semper
ambulauit. quia de parua facta
est magna. et de magna facta
est maxima. et quia sic ambula-
uit perfecit. Ideo merito genua
uocari promeruit.

¶ Capitula quarte partis.

Sequitur quarta pars
in qua agitur quo tempore
ciuitas ianuensis ad fidem christi
fuit conuersa. et ista habet tria ca-
pitula. ¶ In primo capitulo osten-
ditur quod totus mundus cul-
ture ydolatrie fuerat. i
¶ In secundo capitulo ostenditur quod
ianua fuit prima uel una de pri-
oribus ciuitatibus ytalie que
ad fidem christi fuit conuersa. ¶ In
tertio capitulo ostenditur istud idem
per rationem.

**¶ Quod totus
mundus ante christi aduentum
culture ydolatrie fuerat.**

Ante christi aduentum
genus humanum ita
erat errore tenebris excaeca-
tum quod relicto uero deo fere
omnes ydola uana et muta
colebant. et statuas aureas
et argenteas fabricantes
eis honores diuinos et sacri-
ficia offerebant. demones quoque
ipsa simulacra intrantes occulta
et futura hominibus predicere ui-
debantur. Sicut enim dicit sanctus ysido-
rus. Demones in hominis ocul-

ta et uentura ſcire poſſint.
Primo p ſubtilitatem ſue n-
ature. uidemꝰ enim qñ eſt i
aliquis hō multum ſubtilis
qui hʒ acutum ingenium
et ſubtilem itellectum. Ipſe
p ſubtilitatem igenij ſui et
acutā ratiōem ſuā multa ſci-
et uidere que poſtea ⁊ uen-
ent i rei ueritate. Sic eciā ſpe-
culatores aliqñ uidēt remo-
ta oclis corporis. ⁊ ſic ⁊ ſapi-
entes uiri ⁊ ſci uidēt aliqñ
occulta ſe uentura oclis mē-
tis. Vñ dicitur in eccliaſtic.
Anima uiri ſci enūtiat aliqñ
uera q̄ʒ ſeptē circūſpectores
ſedētes in excelſum ad ſpe-
culandum. Demones igitur
hñt nām ſubtiliſſimā ⁊ itel-
lectum acutiſſimū. ⁊ ideo p
naturē ſue ſubtilitatē multa
uentura ⁊ occulta ↄſpiciūt
qd poſt ita euenit. ¶ Se-
cundo demones occulta ⁊ uē-
tura cognoſcē poſſūt. ſic dic
ſcs yſidorus p experientiam
tp̄im. Videm̄ eīi qd qñ ſūt
aliqui hoīes lōgeui ⁊ antiq
qui multa uiderūt ⁊ plurim
ſūt experti iſti itaqʒ multa ſa-
uīt ⁊ de euentibꝰ p̄titis ſimi-
lia iudicāt de futuris. Vnde
dicitur in eccliaſtico. Vir in
multis expertus cogitabit
multa. ⁊ qui multa didicit
narrabit intellectum. Qui
ē expertus pauca recognoſcit.
Demones ḡ ſūt multum an-
tiqui qr plus ſūt q̄ʒ ſex mi-
lia annoꝝ qui ſūt creati. i
Multa etiā ⁊ q̄ı infinita ſūt
experti. ⁊ ideo ex euentibus
p̄teritorū ↄiiciūt ſimile
iudicium futurorū. ¶ Ter-
tio demones uentura cog-
ſcere poſſūt ut dicit idem
yſidorus reuelac̄ ſpūum ſu-
periorū. Qñ eīi deus uult aliq̄
occulta iudicia exercere re-
uelat in mūdum p ſupos an-
gelos ipis demonibꝰ ut i
ipi tanq̄ʒ iuſticiam dei mi-
niſtrū ſibi exhibeāt ⁊ ob
ſequiū impēdant. Iſtud i
oīdit in libro regū ubi q
citur. qd deꝰ uolēs ut achab
rex iſl̄ ppt̄ ſcelera ſua icīr-

etur caderet et occideretur.
Manifeſtauit hoc ſpūi ma-
lo ſ̄p̄piens ſibi ut achab i
deciperet ↄſulendo ſibi qd in
p̄lium pgeret ut ſic ibi ite-
riret. qd eſtm eſt. Demōes
igitur ſimulacra ſubintran-
tes occulta aliqua et uentu-
ra p̄dicebāt que ſcire pot-
erūt ul' ex ſubtilitate ſue i
nature ul' experientia ⁊ lon-
go tp̄r. ul' ex [illegible] anglica re-
uelatione. Et ſic fere totū
mūdum ita excecauerant
qd omēs hoīes illa talia y-
dola deos ēē credebāt.
¶ Sūt aūt. iiij. cāe ppt̄ quas
totus mūdus fuit decept̄.
circa ydola ⁊ ſimulacra a-
doranda quaꝝ tres cauſe
ponunt in libro ſapientie.
¶ Prima cauſa fuit idiſcreta
dilectio. pat̄ eīi nimis ⁊ indiſ-
crete diligens filiū. qñ filiꝰ
moriebāt dicebat ipm in-
ter deos ēē raptū. Et iō ſtatu-
am aureā ſibi faciebat ⁊ ſa-
crificia eīdē offerebāt. Vñ
dr̄ in eodē libro ſapientie.
Acerbo eīi luctu pat̄ dolēs
capiti filij fecit ymaginē
et illū qui mortuus fuerat
tanq̄ʒ deū colere cepit. et ↄ-
ſtituit int̄ ſuos ſacra ⁊ ſac-
rificia. ¶ Secda cauſa fuit ua-
na adulatio. hoīes eīi uolē-
tes regibꝰ ⁊ p̄ncipibꝰ adu-
lari. ymagines eorū fabri-
cabant. ⁊ eis thura ⁊ ſacrifi-
ci offerebāt. ut quos nō pote-
rant hr̄e p̄ntes colerēt ⁊
adorarēt abſentes. Vnde di-
cit in eodem libro ſapien-
tie. Videntes ymaginem
regis quē honorare uole-
bāt fecerūt ut illū qui ab
erat tanq̄m p̄ntem cole-
rent ſua ſolicitudie. ¶ Ter-
tia cā fuit nimia cupido.
artifices eīi ⁊ pictores et
argentarij pulcerrimas y-
magines deauratas ⁊ pic-
tas fabricabāt. ⁊ illas deos
ēē dicebāt. Et ſic ppt̄ yma-
ginū illarū nimiam pulc-
ritudinem alios ſimpliciū de-
cipiebāt. ⁊ multā ex hꝰ pecuni-
am acquirebāt. Vnde dicit

in eodem libro sapiētie. p
uexerat aūt ad horū culturā
artificis eximia diligentia.
Multitudo autē hominū
decepta p sp̄em opis cū q
an̄ tp̄s tanq̄m hō honorat'
fuerat. nunc deū extimau
erūt. ¶ Quarta cā fuit de
monum falax deceptio. de
mones ēī illa simulacra sb
intrabāt & respōsa dabant
et ex hoc simplices hoīes
illas ymagines deos ēē cre
debāt. ¶ Verū xp̄s p mun
dū aplōs misit qui ueram
fidē p̄dicantes culturam y
dolorū euacuauerūt. & fidē
x̄ docuerūt. Noluit autē
xp̄s ista facē p reges ne ui
deretū mūdus credidisse
p timorē & mūdanā potēti
am. n̄ uoluit facē p philo
sofos. ne uideretē mūdus
credidisse p humanā sapi
entiā. n̄ p diuites ne uide
retur mundus credidisse
ꝓpt̄ diuitiarum sparsā ha
bundātiā. sʒ hec fecit p pi
scatores illitteratos & paupes

in quibȝ nō erat humana
potētia. n̄ humana sapiētia.
nec rerū tp̄alium affluentia.
Ita q̄d p piscatores ꝯūtit īpa
tores. p illitatos ꝯūtit filoso
phos. p paupes ꝯūtit locup
letes. ut sic cognosceretū q̄d
fidē x̄ mūdus n̄ recepit nec
p potētiam huānam detēti
tus. n̄ p sapiētiam mūdanā
decept'. n̄ p munerū datiōē
seduct'. sʒ tm̄ dei ispiratiōē
cōmonit'. dei sapiētiā illust'
tus. & miraclōr p̄digiis pro
uocat'. ¶ Quō p̄a cīuitas ytali
ul' una de p̄oribȝ q̄ fidē x̄ rece
pit fuit cīuitas ianueñ

Post gl'iosam xp̄i ascē-
ssionem et sp̄s scī mis
sionem apli in simul cōue
nerūt ut fidē x̄ isimul expo
nerēt. & puītias p̄dicandas
sibi diuiderēt. exponētesq̄
g' fidē x̄ simbolū ꝯposuerūt.
duodecim fidei articlōs pon
nētes. Ibidem dr̄ aūt simbo
lus a sim q̄d ē simul & bolus
q̄d quilibȝ apls ibi posuit
suū bolū. i. suū articlūʒ. Sic

quidē doctores theologi tā
antiqui q̄ʒ moderni dixe
rūt. et in suis sc̄ptis reli
querūt. Quō petrus apostol'
primū articulū posuit dicēs.
Credo in deū patrē omnipo
tentē creatorē celi et terre.
Johēs posuit s'm dicēs. Et
in ihesum xp̄m filiū eius uni
cum dn̄m nr̄m. Jacob' zebe
dei tertium posuit dicēs. Qui
ꝯceptus ē de sp̄u scō nat' ex
maria uirgīe. Andreas quā
tum posuit dicēs. Passus
sb pontio pylato crucifix'
mortuus & sepultus. Thoās
quītum posuit dicēs. De
scendit ad inferna. Bartho
lomeus sextū posuit dicēs.
Tertia die resurrexit a mor
tuis. Phylipp' septimum
posuit dicens. Ascēdit ad
celos sedet ad dextāʒ dei p̄ris
omīpotētis. Matheus octa
uum posuit dicens. Inde
uenturus ē iudicare uiuos
et mortuos. Jacobȝ alphei
nonū posuit dicēs. Credo
in sp̄m scm̄. Symon deci

mum posuit dicens. Scāʒ
ecclesiam catholicā. Thade
us undecimū posuit dicēs.
Scōrum communionē in re
missionē pc̄ōrum. Mathi
as duodecimū posuit di
cens. Carnis resurrectiōē
uitā eternam. Et tūc om
nes apli responderūt. am̄.
Paulus autē nullū articu
lum posuit q2 nūduʒ ad
fidem ꝯūsus erat. His pac
tis mūdi puintias diuise
runt. ad quas grā p̄dicati
onis eēt quilibet pfectur'
uitē q̄d p̄ceperat eis dicēs. Eū
tes in mūdum uniūsum
p̄dicate euangliuʒ omni
creature. In illa aūt diuisi
one puintiar. petrus acce
pit ad p̄dicandū iudeā. An
dreas achaiam. Jacobȝ ze
bedei yspaniā. Johēs asiaʒ.
Thomas indiam. Matheu'
ethyopiā. Bartholomeus
armeniā. Symon & thade
us psidam. Phylipp' asiaʒ.
et ciuitatē gerapoli & situā.
Mathyas cū petro iudeam.

Jacobus autem dominus frater remanſit
in ieruſalem quia ibi fuit ab a
poſtolis epiſcopus ordinatus.
Alii autem diſcipulis ad diver
ſas provincias ſunt profecti.
Horum autem quidam ad y
taliam devenerunt. Venit
enim barnabas qui fidem xpi
rome poſtea mediolani pre
dicavit. Venit et ſanctus matthe
us evangeliſta qui evange
lium ſuum rome et aquile
gie conſcripſit. Venerunt et
principes apoſtolorum ſ. petrus
et paulus qui duos ſuos diſci
pulos per ytaliam miſerunt ut
cultum ydolatrie evacuarent
preſtigia diabolica abolerent
et veram christi fidem planta
verunt. Horum quidam venerunt
ianuam verbum fidei predicantes ibi
dem. Tantam autem gratiam eſt
ibidem dominus operatus quod ci
vitas ianuenſis confregit ydo
lum iani et recepit ſalutife
ram fidem christi. ita quod in tota y
talia prima civitas extitit vel
una de prioribus que fidem christi pu
blice recepit et publice con
feſſa fuit. et iſtud intendimus
probare per auctoritates et ra
tionem. Auctoritatem autem
vocamus in hac parte yſtorias
et legendas ſanctorum. Quedam
enim yſtoria que de civitatibus
que de civitatibus ytalie tractat
inter alias civitates mentio
nem facit de civitate ianuenſi
aſſerens quod fuit prima civitas
ytalie vel una de prioribus in qua
fides christi fuit publice predicata
prius recepta. et in qua primo
fuerunt dei ſacrificia publice
celebrata. Credimus quidem
quod fides christi fuit prius predicata
rome et alibi ſed non publice
ſed occulte xpm confitebantur.
non ibi prius ſed occulte dei ſacrificia
celebrabant. quia ſi aliquis ali
quod iſtorum tunc prius ab ali
quibus fieret. mox diverſis
ſuppliciis occidebant. ſic enim
aliquis publice xpm predica
bat vel christi fidem publice confite
bantur. vel christi ſacrificia prius ce
lebrabat. mox ſine aliqua
audientia interficiebantur.
Et ideo civitas ianuenſis prius
fuiſſe dicitur in qua fides christi prius
predicabatur. in qua xpm omnes
prius confitebantur. et in qua
divina ſacrificia publice a
gebantur. In legenda quoque
ſanctorum nazarii et celſi legitur
quod nero imperator beatum nazari
um et celſum christi fidem predican
tes navi imponi fecit. precipi
ens ut per fundum pellagi mer
gerentur. Qui cum fuiſſent
demerſi. mox angelus dei eos
excepit et circa navem illam
tempeſtas maxima orta fuit. et
Cumque naute periclitari ti
merent rogaverunt ſanctos ut
navem aſcenderent. et precibus ora
rent promittentes ſe fidem xpi
recepturos. quod cum ſancti feciſſe
nt et tranquillitas rediiſſet
ianuam incolumes deve
nerunt. Deinde in ipſa legenda
de verbo ad verbum taliter conti
netur. Tunc ad civitatem i
ianuenſem proſperante domino ut
voluerunt deducti ſunt
nazarius vero et puer celſus
ingreſſi in civitatem ianu
enſem non ceſſabant die ac
nocte predicare verbum dei an
nuntiantes remiſſionem
peccatorum per baptiſmum ſalu
tis in nomine domini noſtri ihesu xpi.
et credentes baptizabant.
In alia etiam legenda ſancti naza
rii ſic legitur. Et depoſue
runt ſanctum nazarium et celſum in
loco a ianuenſi urbe ad paſ
ſus fere ſexcentos ubi in preſenti
meritis orantes exaudiun
tur et vota ſolvuntur. Et voca
tur locus ille ad ſanctos peregri
nos. Iſtum locum credimus eſſe
illum ubi modo eſt eccleſia ſancti
nazarii de albario. Deinde in
greſſi ſunt in civitatem ianu
enſem. et cum diu ibi predicaſſent
tandem mediolanum venerunt.
Poſt iſtam legendam ſancti nazarii
de neceſſitate oportet nos
credere de duobus aut quod ci
vitas ianuenſis antequam nazari
us ibi predicaret iam erat fide
lis quod verius credimus. et na
zarius ianuenſes iam converſos in
fide confirmavit. et quoſdam
qui non adhuc fuerant bap
tizati ſacro fonte regeneravit.

Aut quod saltem sanctus nazarius
ciuitatem ianuensem duceret ad
fidem et conuerteret. Si enim uer
rum istorum duorum fuisset.
tunc ianuenses non permisis
sent sanctum nazarium tot diebus
et tam publice in ianua predica
re. Sed cum ei supradictus nazari
us de ianua mediolanum
iuisset et xpm sibi predicaret.
fuit cum beato celso a medio
lanensibus qui tunc erant infi
deles capite detruncatus. Sic
namque mediolanenses nazari
um fidem xpi predicantem interfe
cerunt quia adhuc erant infi
deles. sic et ianuenses supradictum
nazarium fidem xpi ianue predican
tem occidissent si non fuis
sent fideles. ¶ Si uero queratur
quo tempore ianua ad fidem xpi fuit con
uersa. dicimus quod si tunc fidem
xpi recepit. quando nazarius ibi pre
dicauit. oportebit dicere quod
uigesimo quinto anno post xpi
passionem ciuitas ianuensis re
cepit fidem xpi. et isto tali ordi
ne probamus. Constat enim
per cronicas autenticas quod
nero imperator mortuus est
uigesimo sexto anno post xpi
passionem. Et iste nero sicut
dicit beatus ieronimus in libro
de uiris illustribus ultimo an
no imperii sui sanctos apostolos pe
trum et paulum occidit. et
eodem anno sanctum nazarium
similiter interfecit. Et sic nazarius
uigesimo sexto anno post
xpi passionem fuit martirio
coronatus. Ante autem mor
tem suam ad minus per annum
apud ianuam predicauit. et sic
manifeste colligitur. quod uigesi
mo quinto anno post xpi passi
onem nazarius fidem xpi predicauit
et ipsam ciuitatem ad fidem
xpi conuertit. Secundum hoc igitur
ciuitas ianuensis ad fidem xpi
conuersa fuit. anno a natiui
tate domini. lxviii. a passione uero
xpi anno. xxxv. Si uero dicamus
quod magis credibile est quod
antequam nazarius predicaret in ia
nua. iam erat ad fidem conuersa.
Tunc oportebit dicere quod ad
huc minus quam per triginta quin
que annos post xpi passionem ciui
tas ianuensis ad fidem xpi conuersa
fuit. Per ea ergo que supradicta sunt
et per hoc quod ciuitas ianuen
sis tam cito post xpi passionem ad
fidem xpi uenit. ad manifestum
omnibus esse debet uerum esse quod sicut
prediximus. quod scilicet ciuitas ianu
ensis prima aut una de prioribus
ciuitatibus ytalie extitit in qua
fides xpi fuit publice predicata et publice
recepta. et in qua dei sacrificia fu
erunt publice celebrata. ¶ Hic
ostenditur per rationem quod ciuitas
ianuensis fuit prima in ytalia uel u
na de prioribus que fidem xpi recepit

Postquam ostendimus
per auctoritates quod ci
uitas ianuensis fuit prima in tota
ytalia uel una de prioribus que
fidem xpi recepit. restat ut per
rationem istud idem similiter osten
damus. Constat enim per omnes
cronicas et istorias autenti
cas quod nero fuit primus imperator
qui persecutionem intulit xpi
anis. Secundus fuit domitianus.
Tercius fuit traianus. Quartus
fuit Adrianus. Quintus fuit
Antoninus uerus. Sextus Aure
lius comodus. et sic fere om
nes alii imperatores usque ad con
stantinum persecuti sunt eccle
siam fidei xpi. A Nerone autem im
peratore usque ad constantinum
secundum cronicas fluxerunt anni
cc.lii. Siquidem nero cepit
imperare anno domini. lvii. Consta
ntinus uero anno domini ccc.ix. In
isto autem toto tempore imperatores
per uniuersum mundum edictum
miserunt. ut xpiani ubique
quererentur punirentur et occi
derentur. In istis autem annis
cc.lii. in quibus durauit perse
cutio xpianorum milia sunt oc
cisa. tam in syria quam in grecia
quam et in ytalia. et maxime rome
mediolani. rauenne. et aliis
partibus ytalie. in omnibus autem
istis cc.lii. annis numquam aliquis
xpianus in ianua fuit occisus. ex
quo inducitur quod iam tempore nero
nis imperatoris sub quo cepit
xpianorum prima persecutio erat
ad fidem conuersa. Si enim infideles
fuissent certum est quod multos
occidissent xpianos quemadmodo

dum ciuitates alie accedebant.
Sed forte aliquis nobis di
ceret quod ideo ianuenses xpianorum
non accedebant quia per ianuam
tam situm non faciebant. Istud autem
stare non potest. Constat enim
quod fides christi ortum habuit in y
storia palestine quia apostoli et pri
mitiui xpiani de regno ie
rosolimitano fuisse noscun
tur. Deinde de syria palestine
fides christi uenit in greciam. De gre
cia in ytaliam. maxime autem
fides christi per beatum petrum apostolum
rome fuit predicata. Ubi ipse
beatus petrus per annos uigin
tiquinque cathedram pontifica
lem tenuit. Quis ergo igno
rat quod multi xpiani infra i
stos uigintiquinque annos
quibus sanctus petrus rome ste
tit. tam de syria quam de grecia
in ytalia ueniebant ut ad sanctum
petrum pergerent et eum qui erat
christi uicarius uisitarent. Quis
ignorat quod infra annos .i
cc.lij. in quibus durauit perse
cutio. multa millia christianorum
tam de syria quam de grecia in yta

liam uenerunt. et de ytalia
in syriam siue in greciam profecti
sunt. Et cum ianuenses semper naues
et ligna habuerint. cum quibus
ad partes ultramarinas et in
greciam pergebant. Non est aliquod
dubium quod multi tunc temporis
per ianuam transibant. siue qui
uolebant de ytalia ire in sy
riam uel in greciam. siue qui de
syria uel de grecia ad ytaliam
uenire cupiebant. Et tamen
sicut dictum est nullus umquam
xpianus fuit ibi aliquo tempore
interfectus. Ex quo manife
ste constat quod iam erant catholi
ci et fideles xpiani. Sed forte
iterum aliqui dicent nos quidem
negare non possumus propter
rationem superius assignatam
quin multi xpiani per ianuam
transierint sed tamen ita occulte
transibant quod cognosci non po
terant. Istud autem non habet appa
rentiam ueritatis. Quomodo enim
uerisimile est quod tot millia
xpianorum per annos cc.lij. per
ianuam transierint et aliqui
eorum cogniti non fuerint. Pr

terea imperatores preceperant in
ut xpianos per omnes terras
diligenter inquirerent et occi
derent. Ianuenses ergo si tunc erant
infideles inquirere tenebantur
et si inquisiuissent certum est
quod multos inuenissent quos
occidere debuissent. Nullus
tamen xpianus numquam ibi fuit oc
cisus. Ex quo manifeste
habetur ut superius dictum est quod ex
tunc ipsi ianuenses iam erant
fideles. non xpianos et fideles
non persequebantur. Sicut enim
dicit sanctus Augustinus. Boni non
persequuntur bonos. et mali ma
los. sed boni malos et mali bo
nos. Ianuenses ergo christiani effecti
non persequebantur alios christianos
quia boni non persequuntur bonos.
Ianuenses uero dum erant ydola
trie dediti non persequebantur
alios ydolatres quia mali non
persequuntur malos. Ianuenses
autem facti christiani persequuntur ma
los hereticos quia boni persequun
tur malos. heretici autem perse
cuntur catholicos quia mali per
sequuntur bonos. Istam autem fidem

christi quam ciuitas ianuensis tam
ciuitas cito post passionem
christi recepit. sic integram sic li
batam seruauit. quod nullus he
reticus umquam aliquod semen
erroris ibi potuit pullula
re. Quamuis enim multe ciuita
tes lombardie que ianuensi
ciuitati sunt ualde uicine
fuerunt heretica prauitate
corrupte. ciuitas tamen ianuensis
puritatem fidei illibatam
tenuit incorruptam seruauit. in
Nulla ibi umquam potuit esse
admixtio erroris. sed semper
firmam in tantum tenuit catho
lice ueritatis. A seculo enim non
est auditum quod aliquis nati
one ianuensis umquam fuit here
tica prauitate corruptus. ymo
si aliquando aliquos hereticos in
de lombardia uel prouincia ian.
conuenire contigit mox ut
sciri potest capiuntur et ignibus
comburuntur. Et quia ciues ian.
sic tempestiue fuerunt in fide
christi consolidati et fundati. ideo
adhuc hodie inueniuntur ec
clesie fidei sacramenta constar

tes et firmi. et circa officia ecclesiastica multum assidui et circa verba dei audienda valde devoti. ¶ Capitula quinte partis.

Sequitur quinta pars in qua agitur de triplici statu quem secundum temporum variationem habuit civitas ianuensis et illa pars habet tria capitula. ¶ In primo capitulo agitur qualis et quanta fuit in statu sue inchoationis. ¶ In secundo qualis et quanta fuit in statu sue progressionis. ¶ In tertio qualis et quanta fuit et est in statu sue perfectionis.

¶ Qualiter et quanta fuit civitas ianue in statu sue inchoationis.

Quoniam nemo repente fit summus et omnia magna incipiunt a parvis et summa ab infimis, ideo civitas ianuensis a parvis incepit et de parvis ad magna profecit et de magnis ad maxima pervenit. Fuit enim in triplici statu scilicet in statu inchoationis, progressionis et perfectionis. ¶ In statu inchoationis fuit multum parva. ¶ In statu progressionis fuit satis magna. In statu perfectionis fuit et est eminens. Modus enim et gradus proficiendi est a parvis incipere ad magna procedere et ad maxima pervenire. De hoc exemplum habemus in naturalibus in corporalibus et spiritualibus. ¶ In naturalibus quidem exemplum habemus quia lux in sua perfectione non statim se diffundit sed primo diffundit se in modica luce aurore. postea procedit in maiorem lucem. tandem crescit in perfectum diem. Et hoc est quod dicit sapientissimus salomon. Semita iustorum quasi lux splendens procedit et crescit usque ad perfectum diem. ¶ De hoc quoque exemplum habemus in corporalibus quia non homo nascitur statim in corpore vel in etate perfectus. sed de puericia venit ad iuventutem. et de iuventute ad virilem etatem. ¶ Habemus etiam de hoc exemplum in spiritualibus quia nemo statim in gratia fit perfectus. sed de gratia incipiente progreditur ad gratiam proficientem. et de gratia proficiente perducitur ad gratiam perfectam. Civitas igitur ianuensis in statu sue inchoationis fuit tamquam aurora id est lux modica. In statu progressionis fuit tamquam lux satis magna. In statu perfectionis fuit et est quasi in virili etate robusta. ¶ Similiter in statu inchoationis habuit gratiam incipientem per quam sapienter incepit. In statu progressionis habuit gratiam proficientem per quam laudabiliter profecit. In statu perfectionis habuit gratiam perfectam per quam perfectionem in potentia et gloria apprehendit. ¶ Qualis autem vel quanta civitas ianuensis fuit in statu inchoationis vel quid tunc egerit ad nostram notitiam non pervenit. Aliqui tamen de ipsa legunt per que eam parvam ab initio demonstrant. Nam solinus non vocat ipsam ianuam sed ianiculam. volens ex hoc eius innuere parvitatem. titus livius non vocat ipsam civitatem sed oppidum. Est autem oppidum quodlibet castrum quod dicitur oppidum vel ab oppositione murorum. vel ab opibus id est divitiis quia tempore guerre propter securitatem reponuntur ibidem.

Idem quoque titus livius dicit quod quidam africanus nomine mago ianuam subito cepit et destruxit. Si enim tunc magna et munita fuisset, ipsam subito capere non potuissent. In registro quoque palatii archiepiscopatus ianuensis. et in legenda sancti romuli legitur quod saraceni cum galeis et lignis ad partes ianuenses [?] sepe veniebant et magnas strages dabant. In istoriis [?] antiquis nulla autem [illegible] de ianua [illegible] mentio habetur. et hoc ut credimus propter duas causas. una est quia tam parva erat quod istoriographi de ipsa agere non curabant. alia causa est quia propter suam parvitatem non erat cognita nisi in locis vicinis. Et ideo ystoriographi de ipsa notitiam non habebant. Ista autem omnia que predicimus iudicant quod civitas ianuensis a principio fuit parva. ¶ Sed videamus quomodo ista que tunc iudicabant suam parvitatem modo in maxima sunt conversa et iam [?] indicant dignitatem. Que enim olim dicebatur ianicula

modo uocan̄ po᷑t nō solum
ianua siue porta ſ; ianitor
siue portonariꝰ. Ip̄a ci ianitor
siue portonariꝰ maris ē. q2 si
claudit nemo apent. si ape
rit nemo claudit. Si enim
ip̄a claudit mare. nō aliqua
gens usq3 ī sinū ⁊ gitaniam
et usq3 ad ultimos yspania
rum fines q̄ audeat nauig̃
re secura. Si uō mare ape
rit ⁊ ip̄m custodit. cūcti po
ssūt nauigare secure. Que
ꝑus dicebat opidū siue ca
strum modo po᷑t uocarī reg̃
et quodā̄ n̄ iperiū. Que olim
capta et destructa fuit ab
affricanis. mō fiali cēt ut
ian̄. caperet ⁊ destrueret totā
affricam q3 africam ian̄ que
olim a sarracenis ifestabat̃.
modo aut̄ ad ciuitates sarra
cenorꝰ potent̄ accedit ad ea
audact̄ inuadit ⁊ triumpha
lit̄ capit. Que olim ꝓpt̄ sui
puitatē nō noiabatur ī ali
qua antiq̄ ystoria. mō ꝓpter
sui sublimitatē noīatur p
oīa mūdi regna et imperia.

Cui nomē olim nō erat cog
nitū n̄ ꝑ uicinitates locorū ī
ē diuulgatū usq3 i omnes fi
nes orbis t̄rarū. Ecce quō ciui
tas ian̄. a paruis icep̄. de paruis ad
magna pcessit. de magnis ad
maxīa ꝑuēit. ¶ Qualis et
quanta fuit ciuitas ianuen̄
in statu sue ꝓgressionis.
Postq̄m uidim' de sta
tu icohatōis ciuitati
nē ī quo statu fuit satis
pua. uideam' nūc de statu
sue ꝓg̃ssionis. ī quo statu fu
it multū magna. Ciuitas
magnaq3 ianuen̄ postq̄m
crescē incep̄. ad magnū sta
tum ꝑuenit. ⁊ magna ⁊ mag
nifica ⁊ uictoriosa opa fecit.
Et si uellem' omīa magni
fica ⁊ uictoriosa opa enume
rare q̄ fecit postq3 crescē i
cep̄. que quidē in cronica
cōis ian̄. cōtinent̄. h' nob' cēt
laboriosū ⁊ oporteret nob'
scribere magnū librū. Et iō
quattuor tantū opa magni
fica ⁊ uictoriosa ponem' que
i cronica cōis ianuen̄ sunt

cōscripta quelibet ciuitas te
netur deo. sibi. amicis. ⁊ ini
micis. nā deo tenetur exhi
bere honorē. sibi ꝓcurare
comunē utilitatē. amicis ĩ
pendere honorem. Inimicis
s'm reglam euangelicam de
re amorē. s; hoīes mūdani
magis desiderāt de suis i
nimicis h'rē uictoriā q3
eis īpendē cāritatē. ꝓposam.
Ideo ponem' hic ad p̄ns uni
cū uictoriosum q̄d fecit ci
uitas ian̄. in statu sue ꝓg̃s
sionis q̄d quidē fuit ad dei
honorē. Aliud q̄d fuit ad
ip̄ius ciuitatis magnā uti
litatem. Tertiū q̄d fuit ad
amicorum ⁊ xp̄ianorū m'
gnam cōsolatiōem. Quartū
q̄d fuit ad ciuitatis ian̄. uic
toriā ⁊ exaltatiōem. ¶ Primū
g̃ ponam' s'c'm uictoriosū
q̄d fuit ad magnū dei hono
rem. siquidē inimicis cru
cis xp̄i. s. sarracenis ierl'm de
tinebāt. Et ubi fuit crucifi
xus xp̄s. ibi adorabatur ma
chometus. et in illa q' cōsecrata

erat sanguine xp̄i fetebatur
ī mūdis opib' filiorū diabo
li. sepulcrum in quo ꝑ nostri
ē corp' iacuerat in manibus
porcorū ⁊ canū deditū erat
quo circa ianuen̄ aīati. ut ē
tanti in unū uindicarent
et sepulcrū ē de manib' sar
racenorū eriperēt. galeas
xl. fortit̄ armauerūt. ⁊ ierū
salem ceperūt. ⁊ Gotbofre
dū de bugnono regē cōstitu
erūt. ceperūt quoq3 tunc
acharon. ⁊ gibellertū mino
rem cessonā quoq3 ⁊ açotū
et torsam. Capta aut̄ fuit
iherusalē anno dō millesi
mo. lxxxxix. Cū uō ad se
pulcrū dō accessissēt. rogaue
runt xp̄m ut lumī eis de celo
mitteretur. q̄d multi aliis tē
porib' cōsueuit. Cū g̃ sic or
orarent uisibilit̄ uiderunt
q̄d lumē de celo descēdit ⁊
lampades secūdum q̄ ibi de
pēdebāt extinete illo igne
diuinit̄ sūt accēse. ⁊ sic oēs
deo grās retulerūt. Cassiā
us aut̄ qui fuit ꝑmi' gestor

cois ian̄ cronographus dic
ſe ꝑdicte captioni interfuiſſe
et ſupradictum lumen de celo deſc
dere ⁊ lampades acceſſas cō
ſpexiſſe. Anno quoqȝ ſe
quenti armauerunt ianuenſ
galeas xxvi. et naues ſex. ⁊
in ſiriā peruenerunt. et mortuo
Gothofredo rege ieroſolimi
tano. Balduinū ducē lotor
ingiē fratrem ipſius gothofre
di regē in loco ſuo inſtitue
runt. ⁊ ceſariam ⁊ multas ciuita
tes ſarracenorū ꝑ illam ce
perunt. in quibꝰ eccliās xp̄i
erexerunt. Anno uero dō
āī. c. vi. ianuenſes galeas
lx. armātes in ſiriā ſunt pro
fecti. ⁊ tripolim ⁊ gibellum
maiorē ceperunt. ⁊ ciuitates
illas ē eccliīs repleuerunt.
Fecit ⁊ ciuitas ianueñ in
ſtatu ſue ꝑgreſſionis quam
aliud factum uictorioſū quod
ceſſit ad ipſius ciuitatis mā
gnam utilitatē. Nā circa
annos dnī. d cccc. xxxiii.
Janueñ cū galeis armatis i
ad quam loca ut dicitur ꝓceſ

ſiſſent. ecce galee plures i
ſarracenorū de africa uen
ientes ciuitatē ian̄. hoſtilit
intrauerunt. ⁊ ciuitatē cū armis
penetrātes magnā hoīnum
cedem fecerunt. ipſamqȝ ciui
tatem theſauris ⁊ diuitiis ſpo
liauerunt. Jnſup paruos ⁊ muli
eres captiuos ⁊ captiuas de
duxerunt. Dū igitur receſſi
ſent. ecce galee ian̄. ad ciui
tatē applicuerunt. Audiētes
ciuium tā ſtrem ⁊ doloroſum
inimicos acceſſis aīs tanqͣm
leones feroces ſunt ꝑ ipſos
inſecuti. Sarraceni autē iuxta
quam inſula ſardinie de buxi
nariis q̄ in ſclauiſ fori ut dī
reſidebant. ut ſpolia diuide
rent ⁊ comeſſationibꝰ uacarent.
Janueñ ḡ hoſtes inuli ſunt
agreſſi. ⁊ omnes gladio trucı
dauerunt. unde uſqȝ hodie ſicut
dicitur illi qui uiderunt ibidē
oſtendit acerius oſſium
occiſorū i teſtimoniū tante i
occaſionis factē. Quo circa Ja
nueñ recuperatis uxoribꝰ filiis
et theſauris ian̄ cū immenſo

gaudio redierunt. Jſta autē
tanta ſtrages hoīnum q̄ a ſar
racenis i ianua facta fuit pre
monſtrata fuit ian̄. i quodā
fonte ꝯuerſo i ſanguinē qui
una die largiſſime emana
uit i loco qui uſqȝ hodie dī
fontanela ſic in fine dicetur
in titulo de theodulfo epiſcopo
no. Fecit ⁊ ciuitas ianueñ
i ſtatu ſue ꝑgreſſionis aliud
factum uictorioſum quod ceſſit
i magnā xp̄ianorū ꝯſolatio
nē. Siquidē antiochena ci
uitas a ſarracenis fuerat i
capta ⁊ a xp̄ianis ablata de
quo in menſo dolore ecclia
et tota xp̄ianitas fuit affli
cta. tū quia erat ciuitas nobi
lis ⁊ ꝑpoſa. tū quia nomē xp̄i
tatis. ibi ꝑmo ortū fuit. tū
quia bt̄s petrus apl̄s ꝑmam
cathedrā pontificalē ibi te
nuit. ⁊ ꝑ ſeptē annos ibi
ſedit. tum quia corona ⁊ to
ſura clericorū ibi ꝑmo in
cepit. Quo circa ſummꝰ ponti
fex ianueñ requiſiuit ut
ad recuperationem ciuitatis ā

tiochie exercitum mitterent
galearū. Januenſes ḡ ſūmo pō
tifice obedientes galeas xl.
ut ſupradictum ē ſtrenue arma
tas i ſyriā direxerunt. Anno
autē dō. āī. lxxxxix. cū mag
exercitu gallicorū ⁊ aliorū pere
grinorū ſub duce gothofredo
de bugnono antiochiā uen
ientes ipſam potenter ceperunt
deo magnas grātias referentes.
ſarraceni magno exercitu cō
gregato antiochiā redierunt
ipſam recuperare uolentes. Sȝ
ianueñ cū ceteris xp̄ianis ipſos
penitꝰ fugauerunt. ⁊ ſic ianu
enſes cū uictoria magna ⁊
i menſo gaudio ad ꝑpia ſunt re
uerſi. Fecit ⁊ ciuitas ian̄ i
ſtatu ſue ꝑgreſſionis aliud factum
magnificum quod ad magnā
uictoriā de inimicis ceſ
ſit. Nā circa annos dō. āī. cxxx.
ianueñ contra piſanos galeas
octoginta ⁊ garitas multas et
alia ligna potenter armauerunt.
et arnum fluuium ꝑgentes
et uiam deſcendentes. ſtanta
nū ⁊ ruecilla ⁊ tentoria ītra

fixerunt. et civitatem pisanorum confregerunt. et sic pisani tenti cum eis compositione fuerunt permittentes quod ianuenses peterent se securos. Et quoniam pisani milites ianuenses incarceratos detinebant. ianuenses illuc accesserunt et eos inde eduxerunt et sic omnia que voluerunt ad libitum assecuti. ianuenses cum magna gloria redierunt.

Qualis et quanta civitas ianuensis fuit et est in statu sue perfectionis

Postquam vidimus qualis et quanta fuit ianuensis civitas in statu sue inchoationis et progressionis. Nunc restat videre qualis et quanta fuit et est in statu sue perfectionis. In quo quidem statu fuit et est potens et maxima. Istum autem statum credimus incepisse ab illo tempore circa quo fuit archiepiscopali honore sublimata. Quod quidem fuit anno domini M.C.xxxiii. Et tunc enim civitas ianuensis cepit crescere et nomen suum ubique terrarum plurimum dilatare. Dignum enim fuit ut tunc inciperet amplius sublimari quando archiepiscopali honore meruit exaltari. ut sic in ea crescere cepit spiritualis auctoritas. sic et crescere secularis potestas. ut divitiis et potentia inaperte esset gloriosior que facta fuerat archiepiscopali dignitate sublimior. Ab illo igitur tempore divitiis et gloria multum et multum suam potentiam et dominium ampliavit. In tantum quidem crevit quod eius potentiam experta est magnificentia regum. gens sarracenorum et civitas pisanorum et quoniam que etiam civitas venetiarum. Ista autem omnia nos per pauca exempla que in cronicis communis ianue scripta invenimus videamus ut credimus stillo conscripta. Si enim omnia que ibi de ista materia sunt scripta vellemus describere posset nimia prolixitas auditoribus [illegible] generare. Quomodo autem igitur quod potentiam civitatis ianue imperialis et regalis magnificentia est experta. Si enim aliquando reges vel principes vel imperatores contendere voluerunt. ianuenses semper fortiter in co-

cassa devotione sedula ecclesie adheserunt. Non timentes potentias regum. non formidantes curiositates principum. parvipendentes minas et precepta imperatorum. Anno quidem domini M. C. lviii. Fredericus imperator ianuam misit. ut sollempnes ambaxiatores cum pleno mandato faciendi quicquid preciperet ad suam presentiam mitterent. Missi igitur ambaxiatores non tamen ut petebat mandatum plenum portantes. Cum igitur venissent. petiit imperator ut ianuenses sibi homagium facerent. fidelitatem iurarent. obsides sibi darent. tributa persolverent. et multa alia gravia postulabat. Que cum ambaxiatores audivissent in salutato hospite ianuenses redierunt et omnia in consilio retulerunt. Diffinitum est autem in consilio ut omnia que postulabat imperator denegentur. sola tamen sibi fidelitas observatur. Quod cum imperator audisset in iram et furorem est maximum excitatus. minans quod ad civitatem potenter veniet et sue dominationi subiciet. Ianuenses igitur ad defendendum se viriliter paraverunt. Civitatem muro cingentes et alias fortalicias erigentes. Sed imperator cum tantam constantiam eorum audivisset a suo proposito destitit. et sola fidelitate contentus fuit.

Anno quoque domini M. C. lxii. Cum alexander tertius canonice in papam fuisset electus. fredericus imperator. iiii. alios in summos pontifices successive per tirannidem eligi procuravit. domino alexandro totis viribus se opponentes. Qui tamen omnes electi mala morte perierunt. sic enim male intraverunt. ita male exiverunt. cuius rei enim scisma inter papam et imperatorem longo tempore perduravit. Sed cum alexander timore imperatoris non posset in urbe consistere. misit ianuensibus ut ipsum de manu famosi eriperent et ipsum ianuam deportarent. Quo circa ianuenses galeas armaverunt. et ipsum papam alexandrum ianuam deducere

iunt. minas imperatoris parui
pendentes dummodo ecclesie fau
ere possent. post modum autem ipsi i
fiancam portauerunt. Qua
liter autem federico primo et otto
ni quarto et federico secundo i
peratoribus ab ecclesia excomu
nicatis et scismaticis ianuenses
totis uiribus in fauorem ecclesie resti
terunt sufficienter in croincis et
ystoriis omnia reperiuntur expres
sa. Anno quoque domini m.cc.xl.
iiij. Cum alius federicus imperator
dominum innocentium papam quar
tum in sutrio teneret obses
sum. Ianuenses galeas xxiij.
armauerunt et cum de ciuitate
uetula accipientes ipsum pa
pam ianuam deduxerunt. Quod
quidem imperatori displicuit
uehementer. maxime cum sciret quod
dominus innocentius lugdunum
pergeret. ut contra se concilium cele
braret. et ipsum ab imperio de
poneret. sicut uoluit et ipsum ibi
deposuit. Sed ianuenses de eius
indignatione penitus non curauerunt.
Potentiam etiam ianuensium sepe i
cepta gens saracenorum

iam famosas et magnas ci
uitates obsederunt atque cepe
runt. scilicet almariam et tortosam cum
stolo maximo galearum quas ce
perunt anno domini m.c.xlviij. In
captione almarie habuerunt
ianuenses galeas lxiiij. et naues
multas capientes autem dictam
ciuitatem occiderunt in ea uigin
ti milia hominum exceptis illis
qui fuerunt in prelio interfecti.
Sequenti uero anno. septam quo
que ciuitatem saracenorum
famosam et populosam potenter
obsederunt. Anno scilicet domini
m.cc.xxxj. ubi fuerunt na
ues magne lxx. minores uero
xxx. galee quoque uiginti et mul
ta alia ligna armata. Dami
atam quoque anno domini m. ducente
simo.xx. adiuuantibus frisiis
potenter ceperunt. Poten
tiam autem ianuensium sepe experta
est ciuitas pisanorum. Nam ianuenses
sepe portum pisanum intraue
runt et turres funditus destru
xerunt. plumbinum quoque perit de
struentes mulieres et puulos
ian deduxerunt. Quid plura.

Si uellemus omnes uictorias er
narrare quas ianuenses de pisa
nis diuersis temporibus habuerunt. fati
garemus calamum. et forte legen
tibus faceremus fastidium. et audi
torum grauaremus auditum. Et ideo
qui ista scire desiderat croni
cas communis ian. legat. et ibi inue
niet omnia diligenter exarata.
Unum tamen opus uictoriosum
quod nostris temporibus accidit nolu
mus sub silentio preterire. An
no quidem domini m.cc.lxxxiiij.
pisani galeas lxxij. et alia ligna
plura armauerunt ut in partem
ianuensium peruenirent. et dampna i
multa inferrent. Ianuenses uero con
tra eos galeas nonaginta sex
uiriliter armauerunt. in quibus
dominus Obertus auria qui tunc erat
capitaneus communis ian. fuit ad
miratus constitutus. Et cum galee
ianuenses galeas pisanorum super
portum inuenissent pisanum.
eas potenter inuaserunt. Ita quod
uiginti tres galeas ceperunt.
quibusdam aliis in mare demersis.
Quanta autem strages et occisio i
hominum pisanorum ibi fuerit

compassio est referre et stupor
audire. Nam numerus captiuorum et
occisorum decem millia et ultra di
citur ascendisse. Ianuenses autem ex ta
li uictoria nullam pompam et
uanam gloriam ostenderunt. sed omni
gloria laudauerunt qui fecit mira
bilia magna solus. De ciui
tate autem uenetiarum hoc dicen
dum est quod olim ipsi ueneti ia
nuensibus dampna plurima in
tulerunt. causa autem fuit quia
ciues nostri qui tunc temporis erant
minus prudenter considerantes super
galeas suas gentem ponebant
lombardicam. artis nautice in
sciam et marinis periculis inexper
tam. Et ideo sicut ad remigandum
erant indocti. sic et ad pugnan
dum erant inutiles et ad omnia
opera exequenda inexperti et rudes.
Ualles enim sciunt melius terram sca
dere quam equoreas undas sulca
re. melius ducere uehiculum quam ua
sa gubernare marina. Tales lan
guente stomaco et dolore ca
pite circumuento maluerunt ge
mitus querulosos emittere quam ad ho
stes uiuaciter preliari. Cum

lunt unus pstrati incūbere
q; plantis tremulis langue
ñ corpora sbstētare. Vales
g hoies circa bella pedestria oc
cupentur. ⁊ ad plia clasica m
ilarem pficiscant. Unusquisq
enī hō in illo ope amplius ua
let in quo manus exercitum
hēt. ppt' qd aues in moder
ni. salubriori utentes osci
lio. sup galeas ⁊ naues suā
gentem nō ponut lombar
dicam ñ alienigene ; ppriā
atq; domesticam. Et ideo po
modum de uenetis ⁊ pisani
et de eorū galeis plures ui
ctorias hīuerūt. Unū autē
op' uictoriosū hic ponimu'
qd moderno tpe accidisse
sam'. Anno quītedo . ād.
cc. lxxxx. iiij. dū quidam
mercatores de ian. ad partes
romanie pgerēt. intellexe
rūt qd quīam galee ⁊ naues
iiij. ianuā ptiosis mercibus
onustas cepūt. ⁊ multa alia i
guamina in diūsis locis ia
nuensibꝫ intulerūt. Erāt aūt
galee uenetor' nūo xxviij.

et ligna iiij. que erāt. lxxx. re
migiū. Galee uō mercator'
de ian. erāt nūo xviij. ⁊ ligñ
duo. octoginta remigiū. Cū
igitū mercatores de ianua
qclo pītr aīan onera sua ap
periam deposuerūt. ⁊ nobi
lem uirū dīm nicholaum
spinulam qui ad īpatorē
grecor' acōi ian. sollēpnis m
tius fuerat destinat' in suū
ammatū eligētes ad feredū
auxiliū amicis suis pfecti st'.
Paruis tñ ponos fiīs mino
res ad capitaneū galearum
uenetor' miserunt rogātes
qd cū int' eos treugua eēt. i
fiīs quos cepant cū nauibꝫ
et rebꝫ. libē dimitterēt. Illi
autē supbe nimiū rspōdē
tes. ⁊ de sua multitudie ofitē
tes ad expugnādas ipīs ga
leas ianueñ totis uiribꝫ ppe
rabāt. Janueñ aūt plūi dech
nabāt maxie qr illi i maiori
nūo nimis erāt. Cū g ianu
enses cū suis galeis in pōtr
layaci se recepissēt. ⁊ uidētes
stolum galear' uenetorū

contra se ad pliū ppearē.
a portu se elongauerūt ⁊ ad
se defendēdū iuuilit' para
uerūt. Et ecce accidit icre
dibilis uictoria. et nr̄is tē
poribꝫ iaudita. et de celo i
ut credim' pparata. qr tā pa
uce galee ianueñ ɔtra tātaꝫ
galearū mltitudinē uenero
rum forcit' pliantes omēs
debellauerūt. et xxv. uictori
ose ceperūt. que omēs erāt
onuste mercibꝫ ptiosis. reli
que aūt fuge psidio euase
rūt. In isto aūt fcō ipletū
ē illō qd dix' scēs iudas mach
beus ut' i libro machabe
orum hēt. Cū ei ille q erant
cū eo uidēt eēnt pauci. ⁊ ho
stes eēnt mlti. uolēs supra
dcēs iudas suos paucos aiare
dix' eis. Facile est ɔcludi mlt'
tos. in māibꝫ paucor'. et nō
ē dr̄ā in ɔspectu dei celi liber'
re in mltis i paucisq; nō in
mltitudine exercit' uictoria i
belli. ſꝫ de celo fortitudo est.
Ipi ueniūt ad nos i mltitudi
ne cōtumaci et supbia ut q

sperdant nos. Nos uō pug
bium' pro aīabꝫ nr̄is ⁊ ipē dñs
ɔteret eos añ faciē nr̄ām. ⁊
Jsta autē ūba q dcā fuerunt
de illo plio antiquo. dici pos
sent pomia de isto plio mo
derno. Illi eñi erant mlti. nri
uō pauci. Illi uiuebant cū ɔtu
macia et supbia. nri stabant
pro iustitia. Illi uiuebant ut q
sperderēt ⁊ spoliarēt. nri for
titer stabāt ut se defenderēt.
Et ideo facile fuit deo mltos
in maībꝫ paucor' ɔcludere. Quia
ñ est dr̄ā in ɔspectu dei celi
in mltis ul' in paucis libera
re. Ceterū ipi ueneti ex
sup pdca sttīge tā miserabili ni
mio dolore ac rubore pfusi
conati sūt tanti uerecūndi
am suā ūbis ⁊ fictis tegere. ⁊ q
busdam fictis coloribꝫ pali
are. Nā hī quidē tegē uolue
rūt. qr ad diuisas regiōes ppi
quas ⁊ remotas scp sisse ⁊ mi
sisse dicuntū. qd ia nolebāt
in ptibꝫ armenie seu sine ⁊
cū ianuēsibꝫ ɔfligē. ſꝫ uole
bāt eor' fines potent' iuadē.

portum volentes intrare et
ipsos triumphaliter debellare. ¶
Factis autem treguis voluerunt
quod ordinaverunt ut nulli ve-
neti navigare debeant. sed omnes
ad impugnandum ianuenses univer-
saliter se disponant. Insuper conati
sunt catalanos et siculos pro-
missis contra ianuenses se
facere federatos. Teutonicos
quoque et paduanos ac etiam ferra-
rienses et cremonenses et ceteros
iuxta ripam padi habitantes ceperunt
in suum auxilium invocare et ma-
rinarios et bellatores inde educere.
ceperunt quoque galeas multas de no-
vo construere arma et cetera nec-
essaria preparare. Videsses tunc
totam civitatem venetiarum rebus
nauticis occupari. tumultibus
repleri. vociferationibus agitari.
Iam hic erat strepitus artificum
ibi fragor armorum. illic clamor
irrationabilior populorum. ¶ At
ianuenses talia audientes. conti-
nua ad defensionem viriliter
se accingunt. galeas construunt.
arma preparant. et omnia rebus bellicis
necessaria diligenti studio et

subministrant. non curantibus
cum aliquibus confederationem facere
non bellantes sive nautas aliun-
de educere. non auxilium ab aliquibus
mendicare. scientes quod per se ipsos
sufficientes sunt hostibus resi-
stere. Immo de ipsis nobiliter
triumphare fecerunt. Igitur a
ianuensibus decretum ne aliqui na-
vigent fecerunt et edictum. ut quod
ianuenses ubicumque sint iam re-
vertantur. quamvis satis pauci dici-
tur fuisse reversi. Anno ergo domini
M.cc.lxxxxiv. de mense Janu-
arii. Nobilem virum dominum Ober-
tum aurie ad admiratum generalem
constituerunt. et ei ordinandi et
tractandi omnia huic operi ex-
pedientia de consilio creden-
tie plenam potestatem commiserunt.
Et quamvis comune et alii cives plu-
res haberent galeas decentes tironis
admiratus de consilio credentie
multas alias galeas de novo
statuit construendas. Ita quod
in universo habuerunt ducenta et
amplius corpora galearum. ¶ Dum
ista sic fierent. ecce ad aures
summi pontificis domini Bonifa-

tii VIII. fama celebri deferen-
te pervenit. quod ianuenses et ve-
neti grandes faciunt apparatus. ut mu-
tuo se invicem invenirent. utrique
suas alternatim exercerent. et mu-
tua decertatione confligerent. Sum-
mus autem pontifex perpendens in-
teritus istarum duarum civitatum
discordiam. ad magnam totius
christianitatis cedere posse iactu-
ram. et maxime ad impedimen-
tum negotii terre sancte. volens
tantis obviare periculis. ad utram-
que civitatem sollempnes lega-
tos transmisit. mandans per litte-
ras apostolicas ut sollempnes am-
bassiatores habentes plenum
mandatum ad suam presentiam mit-
tere non postponant. ¶ Nam ianu-
enses archiepiscopum messanensem
misit. Archiepiscopum vero regini
venetias destinavit. Qui cum
quod ad civitates sibi iniunctas
de mense aprilis pervenerunt.
Michi quoque mandavit ut
pro ipso negotio ad suam presentiam
festinarem. Episcopum vero vene-
torum quia ad curiam venerat pro
alia de causa summus pontifex

retinuit. Ista de causa pro se
dem et legatos inter utramque
civitatem treugas indixit. quas
usque ad festum baptiste proxime
venturum observandas manda-
vit sub pena scilicet excommunica-
tionis quam ipso facto incurrerent vio-
latores transgressores. Electi sunt
ergo in ambassiatores duo no-
biles. scilicet dominus lychetus gatilusius.
et dominus porchetus salvaticus. et duo
iuris periti. scilicet dominus manuel osb-
genius. et dominus petrus de gobio.
Cum ergo ad summi pontificis venis-
sent presentiam. longus de pa-
ce seu de treuga hinc inde ha-
bitus est tractatus. Ibi enim moram contra
dierum et amplius contraxerunt. tamen quia
summus pontifex circa pacem illustris
regis sicilie et siculorum fuerat
valde occupatus. tamen quia duo de
ambassiatoribus venetorum
venetias sunt reversi. Qui tandem
post executionem diutinam ad
curiam redierunt. ¶ Et quia dicti
ambassiatores venetorum fa-
ciunt de carnifino tam inclito et
tam nobili tam potenti quod videbitur
facere ianuenses. Ideo per quosdam

modos latebrosos et occultos to
tis viribus laborabat. ut ipsum
armatum per summum pontificem
deberet totaliter impedire.
Modo summum pontificem intor
cendo ut tam venetis quam ianu
ensibus sub pena excommunica
tionis super quod armamentum
dimitterent. et sibi mutuo cum
galeis obviam non exirent. mo
do ipsi summo pontifici suadendo
ut treugas iam finitas usque
ad festum sancti michaelis auctoritate
apostolica prolongaret. ut sic arma
mentum ianuensium non exiret. Sed
quoniam dicit salomon frustra iacitur
rete ante oculos pennatorum. Ideo
ambaxiatores ianuenses ocula
ti et pennati .i. sapientes et cauti
eorum latebras detegebant. ¶ Et
ianuenses videntes tam diu nego
tium in curia romana differri.
et nichil ad effectum deduci.
considerantes etiam quod treugue
terminum per summum pontificem adsi
gnatus iam erat elapsus. ad ad
complendum et finiendum suum
armamentum viriliter processerunt.
Comitantes ad signes vexilla

distribuentes. stantarium. erigen
tes. et super signa ficum figentes. ita
quod octo milia super signata tam
ferrea quam deaurata fuisse dice
bantur. in brevi tempore preparata. Vexil
les tunc totam civitatem ianuensem
iubilo immenso repleverunt. et totam
rempublicam ad gaudium et leti
tiam commoverunt. Nam alii incede
bant factis floreis in signis. alii super
signis deauratis et sericis de
corati. alii armis fulgentibus
adornati. omnes autem nimia ex
ultatione repleti sic et omnes ad
istam pugnam properabant. tamquam
si ad spolia dividenda pergerent.
vel ad thesauros inveniendos
currerent. vel ad nuptias prope
rarent. multi quoque qui rema
nere poterant ultro se offere
bant ac spontanee ibant. ymmo
tenere non poterant. sic enim homines
consueverunt cogi ire ad prelium
sic istos quodammodo cogere
oportebat. ut remanerent ita
prelio magis pleno redderent
indigentes quam stimulo provoca
ti. Et quod erat mirabile. filii
non erant contenti de patre. nec pater de

filio. nec frater de fratre. sed filius pa
trem. pater filium. frater fratrem alacri
tate mirabili sequebantur. In
illo quidem stolo sive armamento
tam inclito fuit tota nobili
tas civitatis. totus flos iuventu
tis. tota electio populi. tota ex
perte fortitudo. Unam sic es
sent prius et voluntarii ad expe
vindicendas iniurias. sic fuit
ad minus. Unam tam gloriosum ar
mamentum fuisse in recuperati
one terre sancte cum sum. quod omnes
hostes fidei christiane. qui tam
magnificum stolum conspicerent
vires perderent. terga fugerent.
et colla submitterent. Sed spe
ro in domino alias faciem per quod
quod non fecisse videtur promisso
¶ Quod in illis morore et de
quintadecima iulii usque ad quin
tam quintadecimam augusti galee
ducente fuerunt armate cum
magna gloria leticia et triumpho.
Placuit domino ammirato et
sapientibus ut ad galeas cen
tum sexaginta quinque reduce
rent quod et factum est. ita tamen quod
nulla galea fuit quam ad minus

ducentos quinquaginta viginti
homines armatos ut communiter dicitur non
haberet. aliqua trecentos quinquagin
ta. aliquae vero trecentos habuisse
dicuntur. Quicumque autem nobiles
plures vires de civitate vel de
ripera super suam galeam habere po
terat et supradictis hec placebat.
In illo quidem stolo tam magnifico fu
isse dicuntur quadraginta quinque
milia hominum bellatorum. sed
etiam homines in civitate et in ripera
remansit. quod si oportuisset
adhuc quadraginta galeas arma
re nobiliter potuissent. custodi
bus sufficienter in civitate et ripe
ra derelictis. ¶ Veniam ia
nuenses intellexerunt quod vene
ti multa verba ampullosa et iacta
ncie plena protulerunt. et potue
runt regiones tam propinquas quam longin
quas scripserunt per se. scilicet usque
ad portum ianuensem venturos esse
cum magno exercitu galearum. ut ibi
potentiam suam ostenderent. et virum
pariter de nostris traherent. Ideo accepta
te primus cepit. et sapientes i
credentie duci venetiarum lit
tere sic dirigere inter cetera con

nientes. qđ uidentes uiden tñ
si ianueñ pmitterent exercitū
galearū uenetorū tā longas
semitas marinas pcurrē. tantasq;
equoreas undas sulcare tan
tū in nauigādo fatigationē
assumē. ut s. usq; ad portum
ianuensiū nauigādo uenirent.
Et ideo notū eis fuit quod
dñs Obertus admiratus
cū stolo suo galearū usq; ad sicaliā
aliā obuiā eis uenit. ut ibi eos
adinueniat presentes aut expectet
absentes. 7 tunc ipi ueneti uim
suā pferent. 7 ianueñ sili' una
suā pducerent. 7 deus qui ē sc
cretorū cognitor. 7 unu oīum
sapientissim' ponderator utriusq;
ptis uirā uoluntatē sui statera in
brauit. 7 unicuiq; ius suū tri
bueret. put iustū ē. p sperit et
iustitia flagitabit. Audissis igi
tur litteris supradcis recessit de
ptib' ian. cū suo stolo. dñs ad
miratus ad ptes sicilie. psecuti
omnes secū salutis nrē signū
salutiferū triumphale. s. uere
crucis uexillū. Int' hec decem
i sto negotio rediuimi. 7 tñ

stolū galearū ianueñ. de ian. 7
cū sinib' recessisse inuenimus.
¶ Cū g dñs admirat' ad ptes
sicilie aduenisset. uehementer cū
suo toto exercitu. doluit quod ibi
uenetos nō inuenit. Quo circa
tam in portu mesaneñ. quam alibi
p dies decē 7 octo expectauit.
omnib' sicilis admirātib'. et
pamirātē stupētib'. 7 pstupo
re quodāmodo a se ipis defi
cientib' de stolo galearū tā ma
gnifico tā inclito. tā potenti. s;
certe satis 7 diu expectare po
tuisset. quia de stolo uenetorū
nō erat uox aliq̄ neq; sensus.
Qui enim iactauerunt se uenturos
esse usq; ad ptes remotas ia
nuensiū. uenire noluerunt
usq; ad ptes uiri mores sicu
lorū. et qui dixerunt quod portū
ianueñ potent' intrarent. ipi
intra suū portū se uilit' reclu
serunt. Ianueñ aūt adhuc ul
terius pcessissent. 7 gulfū ue
netorū intrassent. nisi quia tps i
aduenerat augustinale. 7 quoniam
tunc sepe fieri consueuit tpis i
mutatio ideo periculosū fuisset

tā longa nauigatio. ppterea quod
dñs admirat' cū suo stolo ad
ppria cū multis galeis ē reuersus
et a toto pplo 7 clero 7 a nob'
gliose susceptus. pcedente sub
uictorioso crucis uexillo cū imē
so gaudio 7 triumpho. ¶ Ideo
q; ipis uenetis conuenire potest
uerbū sapientissimi Salomonis
dicentis. Nubes 7 uenti 7 pluuia
e nō sequentes. Vir gliosus et
pmissa nō implens. Sepe enim
uidem' quod nubes magne emittentes
tonitrua magnas pluuias i
cōminantur. 7 tñ sepe nō faciunt
quod minantur. Sepe enim aliqui
uenti minant' se pluuias uel
le adducere. 7 tñ sepius nō adducunt.
Eodem modo sunt multi ua
na gliosi qui bñt uerba magni
fica s; opa fere nulla. Ideo de
talib' bñ dicitur. nubes 7 uenti
et pluuie nō sequentes. uir gli
osus pmissa nō implens. ista
pomnia i ipis uenetis uerifica
tū ē eidem. Fecerunt quidem
multa tonitrua. i. uerba cōmina
toria. emiserunt uentos. i. uerba
uentosa. 7 uenerunt quasi ampla

pmissa. Sed tñ nō emiserunt
pluuias. quia nō habuerunt aliq
opera uictoriosa. 7 ideo de eis i
bñ dicitur. Nubes 7 uenti 7 plu
uie nō sequentes. Vir gliosus. i.
uanagliosus. 7 pmissa non
implens. ¶ Capitula sexte
partis.

Sequitur sexta ps i qua
agitur de sclari regimi
ne ciuitatis Ian. 7 ista ps habet
tria capla. ¶ In primo caplo dicitur
quod ianueñ ciuitas fuit diuerso
regimine gubnata. ¶ In scdo
dr quod ciuitas ē regi ab uno quam
a multis. nisi ipi multi sint i bono
uniti. ¶ In tertio ponit' piclū
quod puenit ex regimine malo.
et utilitas que prouenit ex regi
mine bono. ¶ Quod ciuitas
Ianuensiū fuit diuerso regimi
ne gubnata

Ciuitas ianueñ fm tpum
uarietatē habuit rectorū
diuersitatē. Nā primo enim rexerunt
cōsules qui de ipa ciuitate i
annis singulis eligebantur.
et multa facta uirtuosa eorū tpib'
fuerunt pacta. Durauit autē

regimen consulum usque ad annos
domini m.cc.lxxx. Verumtamen ante
in potestatum regebatur civitas in
modo per consules. non per potestatem
et hoc usque ad annos domini m.cc.
xvi. ab illo enim tempore citra non fuerunt
aliqui consules de communi. sed fuerunt
semper de foris potestates. Postea
vero recta fuit civitas per potestatem.
fuit manegoldus civis brixi
ensis. Elligebantur in annis sin
gulis octo nobiles ut potestati
assisterent. et de eorum consilio po
testas se regeret. Duravit autem
regimen potestatum usque ad annos
domini m.cc.lxx. ponere autem nomina
consulum et potestatum nimis
esset prolixum. sed qui scire desi
derat in cronica communis ista reque
rat. ¶ Post hec autem electi sunt
capitanei. videlicet nobiles viri
domini Obertus spinula. et dominus
Obertus aurie. Electus quoque est
Abbas populi et anciani. quamvis enim
annis singulis potestas aliquis
eligeretur penes tamen capitane
os merum et mixtum imperium
residebat. Duravit autem re
gimen capitaneorum usque

ad annos domini m.cc.lxxxxi.
tandem rediit regimen ad pote
states. Capitaneus autem de
foris eligitur. Abbas vero et anti
ani in suo gradu in regimine per
manent. Et istud regimen modo
currit. Utrum autem regimen ipsum
mutandum sit ulterius ignora
mus. Rogamus tamen deum ut si ali
quando mutari debuerit. semper in
melius permutetur. ¶ Sed nichil
obest regi per consules vel potestates
vel capitaneos vel abbates dum
modo res publica bene regatur.
super hoc possumus ponere tale exem
plum quod etiam sanctus Augustinus
in parte tangit. Si enim aliquis in
domo habet tres claves alicuius porte
sive ianue. una quarum est aurea.
alia argentea. tertia lignea. Re
spiciendo quidem ad preciositatem
materie. melius valet clavis aurea
et argentea quam lignea. sed si lignea
melius aperit ianuam melius vale
bit lignea quam aurea vel argen
tea quantum scilicet ad officium aperien
di. Ponamus ergo tres homines. quorum
unus. videlicet est potens. iste est clavis
aurea. alius videlicet est dives vel sa

qui
piens. iste est clavis argentea.
Alius est pauper et conditionis infime.
iste est quasi clavis lignea. Ve
rum est autem quod quantum ad
extimationem mundi plus va
lent et plus extimantur potentes
et divites quam pauperes. Sed
si pauper melius et iustius rem pu
blicam regit quam potentes vel divi
tes. iste debet melior reputa
ri quantum ad officium presidendi. De
hoc habemus exemplum in veteri
testamento. Ibi quidem duo erant
unus potens et dives. scilicet rex saul
qui erat quasi clavis aurea. alius
pauper et pastor ovium. scilicet david
qui erat quasi clavis lignea. Et quia
deus videns quod saul rem publi
cam non bene regebat. Et quia da
vid pauper et pastor melius rem
publicam gubernaturus erat. ideo
saulum regem abiecit et david pa
uperem in regimine collocavit. Ideo
per quod datur intelligi quod nichil
obest qualis conditionis sit rector
dummodo rem publicam iuste
et laudabiliter regat. Eodem mo
do dicimus quod nichil obest per
quoscumque civitas nostra regatur

dummodo bene et iuste regatur. Si
enim melius regitur per consules quam
per potestates. meliores sunt consu
les. si vero melius regitur per pote
states quam per consules. melius va
lent potestates. Si autem melius et
iustius regitur per capitaneos et
abbates. melius valent isti quam illi.
Ille enim semper ad regimen magis
est preficiendus qui ad regendum
magis invenitur ydoneus. In
rectore enim non est attendenda
persone qualitas. sed virtutum
probitas. iustitie equitas. matu
ra discretio. cordis et animi
magnitudo. ¶ Quod utilius est regi
ab uno quam a multis

Rectores et magistratus
sunt utiles et necessarii
ad rem publicam gubernandam.
Sic enim dicit beatus petrus apostolus in
Posita sunt ad vindictam male
factorum. laudem vero bonorum. Utilius
tamen est regi ab uno quam a multis.
Ecce quod multi rectores sepe fi
unt discordes. et discordia rec
torum est ad conturbationem mari
mam subditorum. Sic enim ventis con
trariantibus mare concutitur. sic in

81

rectoribꝰ diſcordātibꝰ populū
diſcipat. Ideo ꝯquenť dñs per
ꝓphetā dicens. Paſtores mlti
demoliti ſūt uineā meā. Bu
tius ē ergo regimē unī͛ q̄ȝ mltorꝝ.
Ideo dñs ꝑ magno munē per
ꝓphetā pplo ſuo ꝑmiſit q' po
neret ſibi caput unū. ⁊ q' pn
ceps unꝰ eēt in medio eorꝝ. Iſtd̄
aūt ꝑ mlta exempla ī nālibꝰ
oſtēdere poſſumꝰ. Debē aūt hēmꝰ
exemplum ī mūdo. qꝛ totꝰ mū
dus regiť ab uno opifice. Sic
ēnī ſolus dꝰ omīa creauit. ſic ⁊
ipē ſolus omīa gubnat ⁊ regit.
De hoc ēnī exemplum hēmꝰ ī corpe
humano. qꝛ omīa mēbra cor
poris reguntť ab uno capite.
Si ēnī in uno corpore eēnt duo
capita. tūc eēt magnū ſiſma
et diuiſio m̄bꝛi. Itē deb' itaȝ
exemplum hēmꝰ ī aīa. qꝛ omēs
uires et potētie anime regū
tur ab una rōne. omēs ēnī cogi
tatiōes intētiones ⁊ uolūta
tes ratio tanq̄ȝ rex aduocat et
ꝑut expedit ordinat. De hoc
etiā exēplū hēmꝰ ī apibꝰ que
reguntť ab uno rege. omēs ēnī

uni regi obediuňt. Nā ipō egre
diente egrediuntť. ipō redeū
te redeunt. ipō ſtante quie
ſcunt. De hͦ itm̄ exēplū hēm͛
ī nūis. qꝛ omēs nūi deriuanť
ab uno. Cūq̄ in nālibꝰ inueni
amꝰ qd̄ omīa diſponunť ab
uno debet ⁊ hͦ eē in hōibꝰ ut. ſ.
omēs regantť ab uno. maxīe
cū ars nām debeat imitarī. Ue
rum ēt tñ qd̄ qn̄ ſūt mlti recto
res qui ſt' ꝯcordes ⁊ iuſtitiā i
uicē et ī re pu͞. ꝯſuanda uo
luntarij. ꝑ tales quidē q̄ȝuis
ſīt mlti. pōt res pu͞. ſalubriť
gubnarī. Et ideo optandū ē qd̄
ubi ſūt mlti rectores ſemper
ad inuicē ſint ꝯcordes. n̄ forte ⁊
ad iniuſtitiā declinarēt. Tunc
ēnī potiꝰ eēt optandū qd̄ inuē
anť diſcordes. ſic ēnī bonū uni
tum ē forciꝰ ſic malū diuiſū
ē debiliꝰ. Uidemꝰ ēnī qd̄ qn̄ ſūt
ſūt mlti qui nanē ul' aliquā
pōderoſā rē trahūt ſi uires
eorū uniunť. ſūt ad trahēdū
fortiores. ſi uō uires eorū di
uidunť ſūt debiliores. Per
iſtū modū ⁊ ē dicēdū. q' qn̄

aliꝗbi ſūt mlti bōi rectōes. ſi
uniunť erūt ad ꝯſuandū re
publicā fortiōes. ſi uō ſūt ma
li ⁊ diuidunť. ⁊ erūt ad exer
cendās iniuſtitias debiliores.
Et ideo ut ſupͣ dcm̄ ē ſic optā
dū eſt ut boni rectōes ſīt uni
ti. ſic optādum ē ut mali rec
tōes ſīt diuiſi. ¶ Int͛ bonos ergo
rectōes ⁊ quoſcūq̄ȝ alios hōies
bonos ꝯcordia mala. Int͛ malos
uō ꝯuſo. ꝯcordia ē mala diſc
ordia bona. Iſta aūt q̄ dixīmꝰ
ꝑ ſacre ſcpture teſtimoīa ꝯ
ꝓbemꝰ. Qd̄ ēnī ꝯcordia int͛ bonos
ſit bona. dr̄ in eccliaſtico. In
tribus bn̄ placitū ē ſpūi meo q̄
ſūt ꝓbata corā deo ⁊ hōibꝰ. Cō
cordia frm̄. amor ꝓximorꝝ.
et uir ⁊ mulier bn̄ ſibi ꝯſētie
tes. Multū ēnī placet deo et
hōibꝰ qn̄ aliqui hñt ꝯcordiā
exīus ī ope. ⁊ amorē ītus ī
corde. Et ideo dic ꝯcordia frm̄
et amor ꝓximorꝝ. Et qn̄ etiā
ī rebꝰ domeſticis bn̄ ꝯueniunt
ī pacifica ꝯuſatiōe. ⁊ nō ſbdit.
Qd̄ uō diſcordia int͛ bonos ſit
mala hēť ex ūbꝭ apli ī epla ad

corinthios ubi ſuos diſcipulos
rephendit de quadā ꝯtentio
ne q̄m hēbant ad inuicē occaſi
one baptiſmi. Quidā ēnī dice
bāt qd̄ baptiſmꝰ ſuus erat me
lior. qꝛ baptiçati erāt a petro.
Alij qd̄ ſuus erat melior qꝛ
baptiçati erāt a paulo. Alij qd̄
ſuus erat melior qꝛ baptiça
ti erāt ab apollo. Aplꝰ aūt pa
ulus rephendit eos de tali ꝯ
tētione oſtendēs qd̄ petrus
et paulus poterāt lauare ex
tꝰius. ſȝ ſolus xͦ baptiçat ītus.
dū culpā remittit et grām in
fundit. Unde aplꝰ de tali con
tētione eos reprehēdit dicēs.
Significatū ē m̄ de uob' frēs mi.
qd̄ ꝯtentiōes ſūt int͛ uos. hoc
aūt dico qd̄ unꝰquiſq̄ȝ ūrm̄ di
cit. Ego quidē ſū pauli. ego aūt
apollo. ego uō cephe. i. petri. i.
xͥ. Nunquid paulus crucifixꝰ ē ꝑ
uob. aut in noīe pauli bapti
çati eſtis. Multum ergo diſplicet
deo qn̄ diſcordia pōitur inter
bonos. unde in eccliaſtico dicit.
qd̄ dꝰ odit illū qui ſeminat
int͛ frēs diſcordiam. Iſtd̄ ē of

ſtatum diaboli qui in medio
ẽtia ſupſeminat ʒiʒania. Dũ
inter bonos poñt diuiſiões et
ſcãdala. ¶ Concordia uõ in
ter malos ẽ mala. malum ẽ
ẽi q̃n aliqui ſũcẽs ſuñt ſcordeʒ
ad ſiniſtrum. raptores ad rapi
endũ. occiſores ad occidẽdũ.
Talẽ ſcordiã et pacẽ deteſta
tur pp̃ha dicẽs. Celaui ſuper
iniquos pacẽ pc̃or uidẽs. Di
ſcordia uõ int̃ malos ẽ bona
ſic patet ex libro actuũ apo
ſtolorũ ũ dĩ q̃d int̃ iudeos erãt
duẽ ſecte. una phariſeor̃ qui
ſitebant̃ reſurrectiõẽ. alia ſa
duceorũ qui negabãt reſurrec
tiõẽm. Quã ius aũt iſti in hoc
ẽent diuiſi in pſecutiõẽ tam
pauli omẽs erãt unum. Iſti igi
tur omẽs paulũ ẽepũt. cũ occi
dere cupientes. paulus uõ no
ter lens ĩcos diuiſiõẽ poneret ut ſic
euadẽ poſſẽ dixẽ magna uoce q̃
ipẽ reſurrectiõẽm credebat et
pdicabat. et p tali fide capt̃ erat.
Q̃d audientes phariſei qui re
ſurrectiõẽm credebãt dixerũt
q̃d nolebãt ut paulus aliquĩ
mali pateret̃. Saducei autem
dicebãt q̃d uolebãt ut moreretur.
Un̄ int̃ eos magna diuiſiõ
ẽ exorta. et ſic paulus de manib
eor̃ euaſit. Iſta diuiſio fuit bo
na. q̃r ñ paulus eos talit̃ diui
diſſʒ ipm̃ morti tradiſſẽt. Uti
le eſt igitũ q̃n rectorẽs mali ſũt
diuiſi. q̃r tũc adiuicẽ i malis p
ceſſibʒ ſe ipediũt. et ſibi mutũ
ẽdicũt. et ex tali ẽtradictiõẽ mł
ta mala ſepe intimitũt̃. que
quidẽ fierẽt ſibi i malo ſi cõ
cordes eẽnt. ¶ Q̃d magnũ

periclm̃ puenit ex regimine
malo. et magna utilitas ex
regimine bono.

Tirañi nõ rector eſt q̃
ẽcẽrtõ qui pp̃ãm uolun
tatem ſemp apetit. et cõẽm uti
litatẽ pp̃li nõ requirit. Qui
rẽ publicã nõ pcurat. q̃ multiſ
exactiõibʒ pp̃lm ſuũ grauat.
iſte ĩ ſui diuẽſis paſſiões uicõr
quibʒ ſubiacet pp̃lm ſibi ſubiec
tum affligit. Si cũ fauciabãn
tur iardeſcat. bono ſubditor
rapiet. un̄ dicit ſalomon. Rex
iuſtus erigit t̃rram. uir auarũ
deſtruit eam. Singulibʒ uacũ
dic eſtuat q̃d nichilo innocen
tum ſanguinem fundet. Un̄ de
dñs p ezechielẽ dic. Principes
eĩ in medio eĩ q̃i lupi rapiẽtes
p̃dam ad effundẽdum ſangui
nem. Si uõ lucẽ iudic torq̃t
ſubditor uirtutibʒ emulatũ. Nõ
enĩ patiunt̃ tirañi. ut ſub eis
ſint aliqui hoĩes uirtuoſi ſuſpi
cantes omnẽm ſubditor exceller
ntiam uł uĩtutẽ ad ſuã poſſẽ ce
dere detẽtũ. Ideo ſi ſũt aliqñ
hoĩes uirtuoſi uirtutes ſuas
celant. ne ipi tirañi de ipis
malam ſuſpicatiõẽm ẽcipiãt.
Ideo dixẽ ſalomon. Cũ ſurrexe
rint ĩpij. abſcõdent̃ hoĩes. ab
ſcondit quidẽm ſuas ĩtutẽ
ſuas hoĩes uirtuoſi ne habeant̃
ſuſpecti. ¶ Tales tirañi nõ
ſũt rectorẽs ſʒ beſtie ferocẽs. u
Beſtia eĩ dĩ q̃i uaſtia a uaſtãdo.
ſic et tales ſũt beſtie. i. uaſtie. q̃r
ſubditos ſuos uaſtãt. Nã uaſtãt
eos i fama q̃r famã ipor̃ pollu
unt̃. Uaſtant̃ ĩ rẽ ĩ ſubſtãtia
q̃r omĩa bona ſua rapuit ua
ſtant ĩ pſona q̃r eos ſepe pẽ
ſonalit̃ opp̃mũt uulnerant
et occidunt. De crudelitate i
iſtarũ beſtiarũ dic ſalomon
Leo rugiens et urſus eſuriẽs.
p̃nceps impius ſup pp̃lm pauperum.
Ne igitũ rector i ſupbiãʒ
et tirañidẽ ẽũtat̃. debet re
cog̃ſcere ſe eẽ hoĩem morta
lem. cuĩ pena tanto erit gra
uior quanto ad ĩ rogantias
iniurias fuerit crudelior. Un̄
dĩ in lib̃ ſapientie. Fortioribʒ
fortior iſtat cruciatio. et potẽ
tes potent̃ tormẽta patientũ.
Talis ẽ ẽſideratio rectorem
tenebit i timore et ẽſuabit
in humilitate. un̄ romani
q̃n aliqui ẽſules redibãt uic
tores tria eis faciebãt q̃ erãt
i honorẽ. et tria q̃ erãt ad humili
tatis ẽſuatiõẽm. ſic refert
tull̃. p̃mũ honor erat q̃r totũ
pp̃ls romanũ ſibi cũ mag̃ leti
tia occurrebat. ſcd̃s q̃r omẽs
captiui quos ipẽ uictor cepat
eĩ currũ uictis pt̃ tgũ manibʒ
ſeq̃bant̃. t̃ciũ erat q̃r ipm̃ uic
torẽ tunica iouis induebatũ.
et quatuor equi albi eĩ currũ

usq; ad capitoliū deducebāt.
Ne uō ex aquisita uictoria et
imperoso honorē sup̄ se nimi
eleuaret. ideo cū uictoria ⁊ ho
norē ꝑplicat̄ tēpabāt. Primo
q2 uīl hō infime cōditiōis ṗa
osa ueste indutus secū i curru
ponebatū. ut quilibet quātū
cūq; infimo spes darētū pē
ueniendi ad talem honorē
si p̄bitas mereret. Scd̄o q2
ille hō uictorē ipm̄ colaphis
cedebat dicēs. Cognosce te
ipm̄ et scito ēē te hoīem. tāi
q2 quilibet illa die dicēē sibi
poterat obp̄bria q̄ uolebat.
ut sic humiliat̄ ū effitiat̄ el
lati. ¶ Ex regimīe uō boī rec
toris mag̃ utilitas puenit.
Tal' ē rector iustitiā fouet ⁊
rem pu̅. p̄mouet. p̄pria bona
negligit. bona cōia semp in
tēdit. Ideo talis rector pōt sto
maco meito cōpari. Stoma
cus ē cibū receptū ⁊ digestū
sibi ū retinet. s; ad mēbra ue
getanda transmitit. sic ē bo
nus rector. si aliqū aliq̄ utili
peruiando demergit. ea sibi

nō attribuit. s; ad omnem cōem
utilitatē subditor̄ ea cōuertit. s;
notādum ē qđ si stomacus
bn̄ fuīt ordinat̄ tūc cibos rece
ptos bn̄ digerīt ⁊ digestis ad
singula mēbra uegetanda trās
mitit. ⁊ sic tota massa corpoīs
uegetat̄ ⁊ regitū. Si uō stom'
cus fuīt languid' tūc ū cibos
receptos digeīt ū ad mēbra
transmitit. ⁊ corp' totū debi
litatur et cadit. Eodē modo
si magr̄at' ⁊ cetī cōsiliarij bn̄
fuīnt ordinati tūc omīa q̄
agenda sūt digerūt. i. dilig̃
ti īscussiōe inquirūt ⁊ sic di
gesta et discussa ad subditos s'
uanda trāsmitūt. ⁊ p talē mo
dum res pu̅. in suo statu se
uat̄ ⁊ regitū. Si aūt ipi recto
res fuīnt languidi ⁊ uitijs
resoluti ⁊ p̄pijs utilitatib' tā
tū intēti. tūc ū aliq̄ bona co
munia agenda discutiēt ū
discussa statuūt. s; omīa cōia
negligūt et paruipēdunt ⁊
sic tota res publica destruit̄.
Dūa ab ipis rectorib' ū celati.
¶ Qđ aūt p stomacū siue uētrē

intelligant̄ ipi rectōēs urbi
um. ⁊ p mēbra subditi ostēdit ti
tus liuius in lib' p̄mo. Dicit
ē qđ int̄ p̄plm romanū et p̄rēs
urbis. i. senatōēs maxīa discn
sio ē exorta. dicebāt ē p̄pls qđ
ipi dici pondus et estus susti
nebāt. laborib' et p̄iculi' expoi
ti erāt. p miūdum bellando di
scurrebāt. rē pu̅. defendebant.
Patres aūt domi stabāt quieti.
nullis laborib; expoiti. delic
is uacātes p̄lia nulla. Intantū
autē creuit ipa turbatio q' po
pul' de urbe exiuit. et iquodā
mōte se colocauit. Huc mis
sus ē ad eos menenī agrippa i
ut eos recōciliaret. Q̄s q̄ mt
meni int̄ eos sermonat' dixit.
qđ eo tp̄e q̄ mēbra corporis lo
quebant̄ cōtra uētrem cōspi
rauerūt. dicebāt ē mēbra qđ
oīa mēralia q̄ cū laborē maxi
mo aquirebāt cōsumabat. et
nullū laborē in acquirēdo
sustinebat. s; in requie semp
stabat. ⁊ cibis ⁊ uoluptatib' uo
cabat. Ideoq; p̄cepenīt mai
bus ne aliquē cibū ī os mit

terēt. p̄cepenīt ori ne aliquē
cibū sibi datū reciperet. p̄ceper
dētib' ne aliquē cibū cōficerēt
ul' masticarēt. Cū ḡ p aliq̄s
dies corp' sine cibo mansisset.
cepīt mēbra debilitaū ⁊ totū
corp' ad extremā tabē deduci.
Qđ uidentes mēbra reuocaue
rūt edictū. uidētes qđ uentr̄
cibū sibi ū retineret. s; ipm
digestum transmitit ad ue
nas. ubi sanguis gignit̄. trās
mitit ad mēbra ubi uegetant̄.
trāsmitit ad totū corpus ubi
sostentat̄ et regit̄. Pō modr̄
aūt sup̄dcīs menenī agrippa
istā parabolā adaptauit di
cēs. Qđ senat̄ erat uent̄ siue
stomacus p̄pls aūt sūt mēbra.
Negotia ē rei pu̅. ⁊ cetā utili
senat̄ mature discutit ⁊ q̄ta
modo digerīt. ⁊ ea sic discussa
et digesta ad p̄plm trāsmitit
et sic mēbra dissoluunt̄. s. a sto
maco cibo ū detinat̄. Sic rei
pu̅. tota destruit̄. s. marcio cō
silio senator ū cōsonet. ⁊ sic
p talē metaforā sup̄dcīs men'
ni' p̄plm romanū pacificauit

et ad urbem reducat. ¶ Ca
pitula septime partis.

Sequitur septima pars in qua
agitur quales debent esse
rectores. et ista pars habet iiij. ca
pitula. ¶ In primo capitulo dicitur quod ipsi
rectores debent esse potentes et ma
gnanimes ut sine timore iu
dicent. ¶ In secundo capitulo dicitur quod de
bent esse diuites. ¶ In tertio
capitulo dicitur quod debent habere omnem
uirtutem. ¶ In quarto capitu
lo dicitur quod debent odire omnem
auaritiam et cupiditatem.

¶ Quod rectores debent esse potentes
et magnanimes ut sine ti
more iudicent

Sacra scriptura scientiarum
omnium est regina cui cetere
scientie tamquam famule et pedisse
que famulantur. ita ut quelibet in
sua intentionem aptatum. in quan
tum ipsi sacre scripture uestigia i
mitantur. est etiam omnium regum
principum et rectorum magistra.
dans omnibus certas regulas per quas
ad sua officia dirigantur. Ideo
quia rectores ciuitatum et populorum
informat quales debent esse in of
ficio presidendi. Istud autem notatur
in exodo ubi cognatus moysi sibi
consulit dicens. Elige uiros po
tentes et timentes deum in quibus sit
ueritas. et qui oderint auaritiam
et constitue ex eis tribunos et centu
riones et quinquagenarios et de
canos. qui iudicent populum omni
tempore. Ex quibus uerbis habetur quod ipsi
rectores. iiij. debent seruare si uo
lunt iuste et in debito iudica
re. debent enim esse potentes. deum
timentes. habere omnem ueritatem
et odire omnem auaritiam et
cupiditatem. Debent igitur esse poten
tes et magnanimes. ut sine
aliquo timore iudicent. et in suo
iudicio nullius personam formi
dent. Ideo dicitur in ecclesiastico. noli
uelle fieri iudex nisi uirtute
ualeas irrumpere iniquitates.
ne forte extimescas faciem
potentis. et in eodem libro dicitur de
domino magno iudice dei. In diebus
suis non pertimuit principem.
et potentia nemo uicit illum.
Videmus enim multos iudices et recto
res timidos et pusillanimes qui
non audent iudicare nec punire
potentes nec diuites. sed tantum sim
plices et pauperes. Ideo dominus dicit
in euangelio. Nolite iudicare se
cundum faciem. sed iustum iudicium
iudicate. Ille iudicat secundum faci
em qui iudicat non respiciendo
ad merita cause sed ad faciem. Ta
les propheta reprehendit dicens.
Facies peccatorum sumitis. Contra
tales dicit salomon. Pondus et
pondus abhominatio sunt apud
deum. tales enim rectores et iudices
timidi et iniusti habent pondus
et pondus. i. sententiam leuem et grauem.
Ita quod leuem sententiam dant contra diui
tes et potentes. qui plus offen
dunt. et grauiorem contra paupe
res qui minus deliquerunt. Unde
dicit ualerius quod anacharsis
philosophus leges et statuta
hominum consimilabat telis ara
nearum. sicut enim parua animalia per illas
telas transeunt et capiuntur et
occiduntur animalia uero grossiora
illas telas frangunt et libere
transeunt. sic et humanis legibus
pauperes astringuntur et puni
untur. diuites uero et potentes illis
legibus non alligantur. Et tamen tam
magni quam parui debent legibus
equaliter subiacere. Ideo dicitur in eccle
siastico. iustifica pusillum et ma
gnum similiter. et in libro sapientie
dicitur de uniuersali iudice. quoniam pu
sillum et magnum ipse fecit. et eque
liter est illi cura de omnibus. Debent
igitur esse rectores magnanimes non
molles nec pusillanimes circa i
niuria ulciscenda. quia sic dicit
salomon qui mollis et dissolu
tus est in opere suo. frater est sui o
peris dissipantis. Durum uero est inter
molle et durum. Nam molle est quod
statim cedit. durum est quod num
quam cedit. Quidam rectores
sunt nimis molles quia ad quodli
bet ambitum duri recti iudicium in
stinctu desunt. Alij sunt nimis du
ri quia ad nullam compassionem flecti
uolunt. Utrumque enim uitium est in rec
tore. et nimis esse mollem et nimis
esse durum. Et ideo rector non debet
esse mollis nec durus sed medie tem
peratus. Ille est mollis qui nimis
est remissus. Ille est durus qui
nimis est seuerus. ille est medie
temperatus qui cum rigore iustitie
miscet dulcedinem misericordie. In libro

ſignificatoēm qn̄ ſalomon in
ungi i regionē dauid. pat ſui
nō fecit cū poſi ſup equū n̄ ſup
aſinū. ſʒ ſup mulam. nā i equ°
ferocitas. in aſino māſuetudo
deſignat᷑. Mulus aūt cū feroci
tate equina hʒ māſuetudinē
aſini. p qd̄ dat᷑ intelligi quod
rector n̄ debet hr̄e nimiā ſev°
itatē n̄ nimiā lenitatē. Sed
cū ſeueritate iuſticie debet i
miſcē lenitatē. Mic. Ipē ēi
uirtutes qn̄ declināt ad extre
ma ūtunt᷑ in uitia. Juſticia q
dem hʒ duo extrema. unū
ē p modū excelſus. ſ. nimia
ſeueritas. aliud p modū defec
tus. ſ. nimia remiſſio. qn̄ igi
tur iuſticia declinat uł ad ni
miā ſeueritatē uł ad nimiam
remiſſioēm ē uitiū. qn̄ uero
tenet mediū ē uirtus. Simi
lit᷑ prudentia hēt duo extrem̄.
unū ē p modū excelſus. ſ. do
loſitas. aliud p modū defec
tus. ſ. ſimplicitas. qn̄ ḡ pru
dentia declinat uł ad doloſi
tatē uł ad nimiā ſimplicita
tē tūc ē uitiū. qn̄ uō tenet
mediū tūc ē uirtus. Silr̄ tēpe
rātia ſiue abſtinentia hʒ duo
extrema. unū ē p modū ex
celſus. ſ. guloſitatis. aliud p
modū defect᷑. ſ. atenuatio ni
mia. qn̄ ḡ tēpantia ſiue abſti
nentia declinat uł ad guloſita
tē uł ad nimiā atenuatioēm ē
uitiū. Qn̄ uō tenet medium
ē uirt᷑. Silr̄ fortitudo hʒ du°
extrema unū ē p modū excel
ſus. ſ. crudelitas. aliud p mod᷑
defect᷑. ſ. puſillanimitas. qn̄ ḡ
declinat fortitudo uł ad cru
delitatē uł ad puſillanimita
tē eſt uitiū. qn̄ uō tenet me
diū ē uirt᷑. Qd̄ rectores de
bēt eſſe deum timentes.

Oportet ut rector ſiue
iudex dei timorē ob
ſeruet. ad hoc ut recte ⁊ iu
ſte iudicet. Si ēi timorē dei
n̄ hūerit ſepe ad iniuſticiam
declinabit. Vn̄ legit᷑ in lib°
paralipomenon qd̄ ſcs̄ Jo
ſaphat rex ꝯſtituit iudices
t're p ſingla loca pncipes ci°
et duces. Videte quod faciatis
n̄ enim hoīes exceptis iudicat᷑
ſʒ dn̄i. et quodcunqʒ iudicaue
ritis in uos redundabit. ſit
timor dn̄i uobiſcū et cū dili
gentia cuncta facite. Non eſt
ēi apd dn̄m nr̄m iniquitas n̄
acceptio pſonaꝝ. n̄ cupido
munerꝝ. Ecce quomodo ſalubriter
iſte rex ſcs̄ iudices ſuos exo
rtabat᷑. ut. ſ. in omibꝫ iudicii
is q̄ facerēt. ſemp dī timo
rē hērent. timor ēi dī eſt qui
dā uinclm p qd̄ ligant᷑ iudi
ces orbitarum ne fluāt ad
aliquod illicitū. Quiḡ nō hēt
hoc uinclm pceps ē ad omē
phibitū. Judex nāqʒ ſiue rec
tor ſi uult cās iuſte ⁊ debite
iudicarē. oʒ qd̄ i pncipio cau
ſe hēat magnā prudentiā ad
iquirēdū. in medio cauſe ha
beat diſcretioēm maturā ad
pōderandum. Jn fine cāe ha
beat magnā ꝯſtantiā ad fir
māndum. Jſta aūt omia timor
dī adminiſtrat. Debet nāq̄
iudex i pncipio cāe hr̄e ma
gnam ſapientiā ad exami
nādum. qꝛ omīes culpas ſa
pientē debet iquirere et exa
minare ut poſſit ueritatē i
uenire. ſic fecit daniel pp̄ha q
illos ſenes malitioſos qui ſu
ſanā in famauerāt ſapient᷑
examinauit. et qꝛ i loco diſcō
dauerāt ſapient᷑ eos ꝯuicit.
Jſtam aūt ſapientiā timor dī
adminiſtrat. qꝛ ſic dicit ſalomō
pncipiū ſapie ē timor dī. ta
lem ſapientiā ad examinan
dū hēbat ſcs̄ iob. qui dicebat
ſcs̄ iob qꝫ neſciebā diligētiſſi
me inueſtigabā. Jlle diligen
tiſſime examinat qui ſolicite i
quirit ⁊ nichil negligit neqʒ
obmittit. Jſtā ⁊ talem ſolicitu
dinē timor dī facit. qꝛ ſic dr̄
i eccleſiaſtico. qui timet dn̄m nichl
negligit. Debet ⁊ iudex in
medio cāe hēre diſcretionē
maturā ad pōderandū. qꝛ piuſqʒ
culpas iquiſiuit ⁊ iuenit debe
eas iſtatera ſue diſcretionis ⁊
iudicii pōderare. ⁊ uidē q ſint
grauiores ⁊ q ſint leuioēs. ⁊ gra
uioēs debet punire grauiter.
et leuioēs leuit᷑. Sʒ dicit pp̄ha.
Mendaces filii hoīum in ſta

tens. ut decipiat̄ ip̄ro diuam
10 tate i ipm̄. Illi iudices ĩmo
ceꝫ i statiis qui sūt inequalē
i iudiciis pōderandis. Sꝫ timo
dō sup qualibet ptē statē. de
bēt se sup ponē. et tūc statera
ꝑ ut debet leuit̄ ul' grauit̄ pō
derabit. qꝛ ubi erunt maio
ra pōdera .i. grauiora delicta
grauius. ꝫ ubi leuiora leui
us pōderabit. Jdō dr̄ iecclesi
co. Timor dn̄i sup omnia se su
p posuit. Qm̄ enim timor dei
non sup poit se i illa statera
tūc ista statera. efficit̄ dolos̄a
de qua dic̄ salomon. Stat'e
ra dolosa abominatio ē ap
dm̄. pōd' equū uolūtas eius.
Hec statera ē dolosa qn̄ ea
q̄ sūt leuia exīmīnant̄ grauit̄
et ea q̄ sūt g̃uia exīminant̄
leuia. tūc pōndꝰ ē equū qn̄
recti et iustū iudiciū. ab isto
aūt doloso et malo pondere
timor dn̄i fac̄ eos declinare. d
uit salomon. Ꝑ timorē dn̄i de
clinat omis hō a malo. ¶ Ju
dex ĩ in fine oīe debet habē
magnā ꝯstantiā ad sniā dū

qꝛ nō debet dimittē ꝓpt̄ aliq
uem timorē. quin ip̄am sen
tentiā ꝓferat ꝛ execucioni de
mandet. ꝛ istā talē sniam con
stantiā fac̄ timor dn̄i. Unn̄ dic̄
salomon. Just' q̄i leo ꝯfidens
absq; t'rore erit. Quantūcūꝫ
qꝫ ē iudex sapient̄ inquisiu
ffet et mature pōderasset. si tn̄
i sniando timidus eēt. omnia
ꝑcedentia ꝓ nichilo hēntur.
Et iō si timor dei ñ affuit to
tum iudiciū s'bu'sum erit. un
dē inecclesiastico. Nisi i timorē dn̄i
tenueris te instant̄ cito s'buc
terit̄ domꝰ tua .i. tota opa tua.
Sig̃ rector siue iudex sine ti
more dei extiterit aut ñ sapiē
ter inuestigat aut ñ maturē
pondeiat aut ñ ꝯstant̄ sniat
sepe iudiciū suū puītet. ꝛ reū
absoluet ꝛ innocentē puniet.
Quib' s'mo diuinꝰ ꝑ ysaiam ꝓ
phetā maledictōem suā in
ꝓcēm dic̄. Ue uob qui iustifi
catis ipiū ꝓ muneribꝰ ꝛ iusti
tiā iusti aufertis ab eo. Tales
ēt qui impios iustificāt. ꝛ iustos
ꝯdepnant ñ debēt appellan

iudices ul' rectores s' tirāni
crudeles. dic̄ enim btūs aug̃ i li
bro de ciuitate dī. Remota i
iustitia q'o sūt reg̃ ñ magn̄
latrocinia. et poit exēplum
de quodā pirato qui dionides
uocabatur. Qui cū fuisset cap
tus et ad ip̄eratorē alexandrū
adductꝰ. dic̄ ei alexander. Quo
t' uidetur q'o mare hēs i festū.
et ille sit ꝛ tibi. Quod uidet' q'
totū mundū hēs infestū. S;
qꝛ ego puo nauiclo hoc facio
latro uocor. qꝛ uō tu mag̃ cla
ssē hec agens diceris i pator. me
paupertas de nō satꝰ fecit et in
explebilis auaritia furē facit.
tanquā si diceret. Ego et tu
sumꝰ similes et dissimiles. Nā
i hoc sumꝰ similes. qꝛ ego sum
latro et tu latro. Jn hoc uō su
mus dissimiles. qꝛ ego sū par
uus latro. et tu es magnꝰ latro.
Ego ē ꝑdo mare ꝛ tu totū
mundū. Ego hoc facio cum
pua nauicla. et tu cū classe m̄
tanta. me fure fecit iopia de
fure fēc supbia et auaritia .i.
delectat' alexander sup eius

responsis cū milite cassciui fēc.
et sibi sufficient̄ stipendia ad
signā iussit. ne deceto habēt
materiam ul' eum ꝑdandi. Doc
tores g̃ mali nō hnt frontem
puniendi malos. Unde cū iu
dices a tēmeri querūt fures
ad suspendiū duci facerēt di
xit senacrates philosophus.
magnꝰ fures minorē fure pu
niūt. ¶ Quod iudices ꝛ rec
tores debet odire omnem auarī
tiam ꝛ omnē cupiditatē

Sapientes et doctores di
stinxerūt et assignerūt
tres ueritates. s. ueritatē iustitie
doctrine et uite. Et ista triplex
ueritas ē tante auctoritatis
et uirtutis q'd ꝓpt̄ nullū scan
dalum ē dimittenda. Si enim
aliqs scandalizaret de eo q'd
recte iudico ꝛ rectū iudiciū
facio. istud scandalū eēt ꝯtra
ueritatē iustitie. Jtē si aliqs scā
dalizaret de eo q'd ego ueritatē
s'bi ꝑdico et ea que sūt ad ue
ram salutē doceo. istud scanda
lum eēt ꝯ ueritatē doctrine. Rū
sus si aliquis scandalizaret de

eo q(uo)d ego iustã uitã h(ab)eo ⁊ man
data dĩ s(er)uo. istud scandalũ ẽẽt
ↄ ũitatem uite. Talis g(ra) ueritas
siue iusticie. siue doctrine siue .i.
uite ñ est dimitẽda ñ relinquẽ
da quantumcumq(ue) aliquis exhi
uideret scandalũ h(ab)ẽ(re). Mir(acul)õ nis
cũ quadã uice p(re)dicaret q(ua)ndã
ũitatem doctrine dixerũt ei disci
puli. Scis q(uia) audito hoc ũbo ph(ari)
sei scandalizati sũt. Et domi
nus. Omnis plantatio q(ua)m nõ plã
tauit pat(er) m(eu)s celestis eradicab(itur).
Sinite illos. ceci sũt ⁊ duces
cecor(um). ¶ Istã aũt t(ri)plicẽ ũitatẽ
quidã falsificare noscuntur. i.
Nã ũitatem iusticie falsificãt
mali aduocati qui p(ro)pt(er) cupidi
tatẽ sue auaricie sepe p(er)ũtunt
ũitatem iusticie. Contra quos
dic(it) ap(osto)l(u)s. Cõmutauerũt ueri
tatẽ dĩ i(n) mendatiũ. et s(er)uierũt
creature poti(us) q(ua)m creatori. Ille
ueritatẽ dĩ i(n) mẽdatiũ cõmutat
qui cupiditate depuat(ur) terreni
iudicij ueritatem falsificat. Il
le s(er)uit creature poti(us) q(ua)m creato
ri qui p(ro)pt(er) nũmũ deserit deum.
¶ Ueritatẽ doctrine falsificãt here

tici qui ↄ ũitatem fidei multos
seminauerũt errores. de quib(us)
dic(it) ap(osto)l(u)s. In nouissimis dieb(us)
discedẽt quidã a fide attẽden
tes sp(irit)ib(us) erroris et doctrinis de
monior(um) i(n) ypocrisi loquẽtium
mẽdatiũ p(ro)hibentiũ nubẽ ⁊ ab
stinẽ a cibis q(uo)s d(eu)s creauit. ¶ Ue
ritatẽ uite falsificãt ypocrite q(ui)
simulãt uitã s(an)c(t)ã et h(ab)ent aĩa(m)
iniq(ua)m. similant ↄũsatioẽz ouinã.
et h(abe)nt mẽtez lupinã. ¶ Dic(it)
aũt s(an)c(tu)s Ioh(ann)es g(ri)s(osto)m(us). q(uo)d ũitas t(ri)
b(us) mo(d)is falsificat(ur) ip(s)a(m) ueri
tatẽ uendẽdo. aut eã tacendo.
aut eã nõ defendẽdo. Primo
g(ra) ũitas falsificat(ur) ip(s)a(m) ueritatẽ
uẽdendo sic faciũt auari iudi
ces. Unde dic(it) s(an)c(tu)s aug(ustinus). usq(ue) adeo
noleuit malũ ut iã ex ↄsuetu
dine uẽdant(ur) leges corrũpan
t(ur) iura s(ente)n(ti)a ip(s)a uenal(is) sit ⁊ nu
lla iã cã possit ẽẽ sine cã. ¶ Se(cund)o
falsificat(ur) ueritas ip(s)a(m) ueritatẽ
tacẽdo sic faciũt timidi et pu
sillanimes de quib(us) dic(it) s(an)c(tu)s ysi
dor(us). Qui metu potẽtis ueri
tatẽ occultat. iram dei ũitatis iram sibi
p(ro)uocat q(ui)a plus p(er)timescit ho

minẽ. q(ua)m diuinã et p(ro)pter maie
statẽ. ¶ Tercio falsificat(ur) ũitas.
ip(s)am ñ defendẽdo. sic faciũt in
iusti rectores cũ tñ dicat(ur) in eccl(esi)a(stic)o.
Pro iusticia agonizare pro aĩa
tua et usq(ue) ad mortẽ certa pro
iusticia. ¶ Ad hoc aũt q(uo)d iudex
siue rector iudicet s(ecundu)m ueritatẽ
debet hẽc ↄs(er)uare tria ũba q(ue)
ponũtur in daniele. Cũ enim
baltasar rex in thalamo suo ↄ
sisteret. ecce man(us) quedam de
celo uenit que i(n) pariete thalami
sui hec ũba ↄscripsit. Nũ(er)auit. a
ppendit. et diuisit. p(er) h(ec) t(ri)a ũba
instruunt(ur) iudices ⁊ rectores
qualit(er) se debeat h(abe)re si uolũt
iustum iudiciũ iudicare. De
bẽt ẽ(n)i rex et malefactor culpas
numerare. i. numeratũ i(n)quirẽ,
ut nulla p(er)transeat i(n)discussa.
post modũ debẽt culpas n(umer)atas
.i. numeratas q(ua)ntitas i(n) statera
sui iudicij põderare. ut sciãt
q(ue) culpe sint leues. q(ue) medio
cres. et q(ue) graues. Tandẽ de
bẽt diuidere. i. diuisi(m) puni
re. Nõ ẽ(n)i debẽt om(n)es culpas i(n)
punire eq(ua)lit(er). s(ed) leues debent

punire leuit(er). mediocres me
diocrit(er). ⁊ graues grauit(er). ¶ Mul
ti tñ sũt qui q(ua)ntumcũq(ue) s(ecundu)m
ũitatem iusticie puniant et
ↄdempnent. ista tñ ũitas iu
sticie ẽ eis nimiũ odiosa. Quia
sic dic(it) tuli(us). Obsequiũ amicos
ueritas odiũ parit. Ista ẽ(n)i
de ũitate sic ẽ de luce ⁊ de sapo
re et de odore. lux ẽ(n)i ẽ odiosa i(n)
oc(u)lis lippis. sapor dulcis uidet(ur)
amar(us) pallato ñ sano atq(ue) in
firmo. odor ẽ s(er)pentib(us) odios(us).
Lippi sũt sup(er)bi. sup(er)bia ẽ(n)i ẽ q(ue)dã
lippitudo a(n)i(m)e q(ue) ñ p(er)mittit agno
scere lucẽ ũitatis diuinẽ. Ueri
tas g(ra) ẽ odiosa sup(er)bis. sic lux ẽ
odiosa oc(u)lis lippis. q(uia) noluit de
suis uanitatib(us) rep(re)hendi. ¶ Il
li qui sũt in pallato i(n)firmi sũt
ho(m)i(n)es delitiosi ⁊ uoluptuosi.
Tales ẽ(n)i ita sũt in infirmi q(uo)d o(mn)ia
bona sp(irit)ualia q(ua)ntũcumq(ue) sint
dulcia eis desapiunt. sola uero
carnalia eis sapiunt. Quia sicut
dic(it) ap(osto)l(u)s. aĩalis hõ nõ p(er)cipit ea
q(ue) sunt sp(irit)us dĩ. Talib(us) ẽ odiosa ũ
ueritas iusticie. sic sapor ẽ ama
rus pallato i(n)firmo q(uia) nolunt

de suis imaginationibus repleuerunt. ¶ Homines serpentium sunt auari quia commodum serpentium terram comedunt. quia terrena semper concupiscunt. istis est odiosa ciuitas in firmitate sicut odor est odiosus serpentibus. quia nolunt de suis cupiditatibus in primis et auaritiis iudicari. sed quantum mercis sic eis ciuitas iustitie odiosa. tamen iudices et rectores constanter debent eos arguere et punire. sic dicit apostolus ad Titum secundo. Argue cum omni imperio. Sed multi sunt rectores et prelati negligentes et tepidi qui non audent nec curant arguere nec reprehendere homines lupos .i. superbos nec homines insipientes .i. delitiosos nec homines serpentinos .i. auaros. Propter quod dicit dominus in euangelio. Habundabit iniquitas et refrigescet caritas multorum. Hodie siquidem habundat iniquitas in subditis et refrigescit caritas in prelatis. ¶ Et bene dicit dominus refrigescat. Sunt enim multi rectores et prelati qui in principio sui regiminis sunt multi calidi. in medio sunt tepidi.

In fine uero efficiuntur frigidi. Multi namque sunt qui in principio sui regiminis sunt ualde magnanimes et constantes ad iudicia ulciscenda. In medio autem sui regiminis efficiuntur tepidi et negligentes. ita quod multa mala dissimulant et impunita transire permittunt. In fine autem sui regiminis omnino sunt frigidi et deregimine nichil curant. Tales non possunt dici rectores uel prelati sed cimere. Cimera enim secundum philosophos et poetas non est animal uerum sed imaginatum. Imaginatum enim fuit a philosophis et poetis. aliquod animal quod in prima parte sui habeat similitudinem leonis. In media parte habeat similitudinem capre. In ultima parte habeat similitudinem serpentis et tale animal Cimeram appellauerunt. Leo autem est animal calidum. Capra est animal temperatum. Serpens est animal frigidum. Illi igitur rectores et prelati sunt cimere qui in principio sui regiminis tanquam leones sunt magnanimes et feroces. In medio tanquam capre efficiuntur temperati. In fine tanquam

serpentes efficiuntur frigidi et nichil curantes. Propter hoc dicit dominus in apocalipsi cuidam prelato qui prius erat multum feruens. sed postea factus fuerat multum tepidus et remissus. Habeo aduersus te quod caritatem tuam primam reliquisti. Memor esto igitur unde excideris et age penitentiam et prima opera fac. ¶ Quod iudices et rectores debent odire omnem auaritiam et cupiditatem.

Sicut dicit apostolus radix omnium malorum est cupiditas. Istud in experimento uidemus. maxime in iudicibus et rectoribus. tamen in quibus ipsa cupiditas est radix et principium malorum. Rectores enim et iudices auari putant iudicia rapiunt aliena et non curant de re publica. Ista autem iam aliquantulum latius uidimus. Cum quando iudices et rectores sunt auari et munera libenter accipiunt tunc iudicia peruertunt. Ideo dicitur in ecclesiastico. Exennia et dona excecant oculos iudicum et quasi mutum auertunt correctionem. Dicit ibi expositor quod mutus est quedam ranuncula que dicitur

mutus ab effectu quia si in os canis latrantis proiciatur statim mutus efficitur. Exennia igitur et dona sunt tanquam illa ranuncula quia in os auari iudicis uel rectoris proiecta statim ipsi latrare desinunt contra iniquitates. quia ulterius non audent arguere malignantes. Boni autem iudices et rectores sunt tanquam canes dei qui latrant contra lupos .i. contra homines impios et iniustos. et pro grege dei sunt ualde necessarii. ¶ Refert Petrus Manducator maximus doctor quod cum Philippus rex Macedonie qui fuit pater magni Alexandri obsideret Athenas quam diu meditationes uoluerunt componere inter eos. Rex autem Philippus dixit Atheniensibus. Tota causa discordie inter me et uos sunt uestri iudices et aduocati. Sed si uultis ut a uobis recedam date mihi sex de sapientioribus iudicibus et aduocatis qui sunt inter uos quos ego eligam. et ipsos mecum obsides ducam. et uos in pace dimittam. Quod cum audiuisset Demostenes sapientissimus orator in populo sermocinatus est. dicens inter lupos et pasto

res longo tpr̄ discordia mag̃
fuit. Tandē dixerūt lupi pasto
rib᷒. Tota cā discordie inter nos
et uos sūt isti canes. Sȝ date no
bis canes et uos dimittem᷒ in
pace. Pastores aūt fuerūt si
plices et dederūt eis canes ⁊
ipi eos omnino occiderūt. Tan
dem dormientib᷒ pastorib᷒ et
deficientib᷒ canib᷒. lupi in gregē
intrauerūt ⁊ oues occiderūt.
Ita uult nob̄ facē iste philip̄
scit ēi qđ sapientes qui sūt in
athenis sua sapientia tūc re
gūt. ppl'm custodiūt malos
custodiūt arguunt ⁊ rep̄hen
dūt. Et ido si istos sapientes
de athenis remoueāt a nos re
dibit et deficiente ɔsilio sapi
entū omēs nos sibi totalr̄ sub
iugabit. Huic ppl's unanimiter
aclamauit qđ petitio regis fi
lippi penitus repellatr̄ ⁊ qđ sapi
entes nullaten᷒ de athenis re
moueantr̄. Ex quo patet qđ
boni iudices sūt ualđ necessarij
et utiles qr sūt tanqȝ boni canes
di qui latratu sue lingue lupos
.i. hoīes impios arguūt ⁊ oues
.i. simplices et innocentes cu
stodiūt. ¶ Iudices aūt ⁊ rec
tores auarī iude scarioti sunt
similes. Iudas ēi ex auaritia uē
didit xp̄m. xp̄s aūt erat ueritas
sic ip̄e dixit. Ego sum uia ueri
tas et uita. Iudas igitr̄ uēden
do xp̄m uendidit ueritatem.
Eodem modo mali iudices
et rectores pp̄t cupiditatē
uendūt iudiciū ueritatē. et
ido possūt nō īmerito iudas
appellari. De hoc ita dic̄ beatus
Ieronim᷒. Vis scire qȝ periculo
sus sit amor hn̄di pecuniam
p hāc ēi iudas uendidit salua
torem. qđ scelus qn̄ audim᷒
omēs orem᷒ et ipiū discipu
lū ɔdēnam᷒. Et nos pro munere
ne ɔfundim᷒. postea subdit Ie
ronim᷒. O quāti iude iudā dā
nāt. Iude g̃ sūt omēs qui ueri
tē iusticie uendunt. ⁊ tn̄ tales
iude iudā pditorem uerbo ɔdēp
nāt. ȝ opib᷒ imitantr̄. ¶ Qua
rto etiā iudices et rectorēs non
sinuit ī rapere aliena. Vn̄ refert
ualerius qđ dū in yspaniā un᷒
ɔsul de roma ēēt mittendus et
de duob᷒ iuuenib᷒ eligeretur. scipio sa
piens qđ unus eor erat auarus et alter
indigens dix in publica ɔtione
neuter m̄ placet. unus qr nichil ha
bet. alius qr nichil satis ē ei. Qua
si dicat paup n̄ facit n̄ rapere.
pp̄t suā indigentiā. et auarus
nō facit n̄ rape pp̄t suā īexple
bilē auaritiā. Et sic neuter missus
fuit. Tales g̃ iudices et recto
res auarī peiores demōib᷒ sūt
dicēdi. Qđ tali ratiōe ondi pot.
hō quidē tria hr̄. s. res tēporales
corpus et aīam. diabolus aūt n̄ curat
de reb᷒ qr nichil eorū possidet
n̄ curat de corpore. qr corpus sinē
aīa nichil ualet. ȝ tn̄ curat de
aīa ut eā ad pecēm trahat. Unde
dic̄ scs̄ Gregorius. Qđ diabolus
nichil se fecisse extimat n̄ qn̄
aīam uulnerat. Verū ē tamē
qđ diabolus aliqn̄ aufert bo
na tp̄alia. aliqn̄ ledit corpora
sic patet ī scō iob cui et omia
bona tp̄alia abstulit ⁊ ei corpus
grauitr̄ uulnerauit. Sȝ diabo
lus n̄ fac̄ ista n̄ pp̄t ut. s. p ta
lem reꝝ oblatiōem et corpori
uulneratiōem īducat aīaȝ ad
īpatiētiam seu blasfemiā ⁊ de
sperationem. Quāuis g̃ diabo
lus n̄ curet de reb᷒ n̄ de corpore
ȝ tn̄ de aīa. Iudices tn̄ ⁊ recto
res auarī de omib᷒ curāt. Nam
bona tp̄alia a subditis rapiūt
corpora eoꝝ op̄rimēdo affligūt
ut p talem op̄ssionē possint
ab eis pecuniaȝ extorquere. ī
In sup aīas eoꝝ malo exēplo
corrumpūt ⁊ ad desperatiōem
trahūt. et sic demonib᷒ sūt
peiores. ¶ Auari ⁊ iudices ⁊
rectores n̄ curāt de re publica. s̄ tm̄
de p̄pa. E cōtrario aūt romani
iudices et ɔsules. plus rē pu
blicā qȝ p̄paȝ celabāt. Et ideo
ipam splendidā faciebāt. Vn̄
dic̄ aug᷒. qđ romani ɔsules ha
bebāt rē publicam opulentissimam
domesticā uō paupimā. no
lebant ēi romani ī ɔsulantibus
sublimarī. magis inueniri di
uites ī ɔsulatu qȝ añ ɔsulatū
fuissēt. Vn̄ refert ide aug᷒ in
lib de ciuitate dei. qđ quidam
ɔsul repulsus ē a senatu ex eo
qđ decē pondera argēti plus ī
uent ē hr̄e qȝ añ ɔsulatū habr̄

isset. ¶ Hanc cum magnanimitatem
habuerunt romani quod potius volue
runt ut res publica nobilitaretur do
minando hominibus habentibus aurum
quam quod ipsi possiderent aurum. Unde
refert vegetius in libro de re mili
tari. quod legati pyrrotarum cum ma
gno pondere auri et argenti roma
venerunt ut sibi acquirerent li
bertatem. Et cum intrassent in sero
ad fabricium consulem romanorum inve
nerunt ipsum in mensa rusticana cum
vasis ligneis cenantem. Cum sibi
magna auri et argenti pondera
obtulissent. ille eis respondit. a
bite et aurum et argentum vestrum asporta
te. quia romani maluerunt dominari
hominibus habentibus aurum quam aurum. et
sic a toto fabricius non auro non hosti
bus vinci posse. Quia ergo iudices
et rectores avari putant iudicia
in publicum aliena et nichil curant
de re publica. ideo cum male et avare in
dicibus et rectoribus demergentur
ad inferni supplicia. ¶ Refert
enim quidam philosophus quod nero im
perator qui fuit crudelissimus
et avarus iussus est post mortem
suam in auro liquefacto bulienti ap
in feros balneari. Et cum vidisset
magnum cetum iudicum et advoca
torum dixit eis. Venite ad me ve
nale genus hominum. et mecum
balneemini quia vobis partem op
timam reservavi. Unde etiam in avari
rectoribus et iudicibus conplebitur
quod curam aliquando dicitur fuit sic refert
orosius. Qui cum aurum semper siti
ret et satiari non posset. tandem
ab inimicis captus fuit. Illi autem
aurum liquefactum in os suum perfude
runt dicentes. Aurum sitisti au
rum bibe. ¶ Istud etiam demones
cuilibet homini avaro dicere pote
runt. Aurum sitisti aurum bibe. Et
sic patet quod avari iudices et rec
tores in auro liquefacto et bulienti
balneabuntur et auro liquefacto
et bulienti potabuntur. ¶ Sanctus
autem ambrosius refert quod quidam
rex avarus nomine mida. petiit
appollino deo suo. ut quodquid tan
geret aurum fieret. Cum ergo sua
petitio fuisset impleta omnia que
tangebat in aurum puram vertebantur.
Venit ergo ad famem et panis et ce
tera comestibilia que tangebant
vertebantur in aurum. ita quod non vale
bat. Ordinavit ergo quod familia sua
cibos tangeret et in os suum
poneret. Sed cum cibos illos labiis
sua tangeret in aurum purum
convertebantur. et sic fame m
mortuus est. Quia enim iste aurum
ardenter concupivit ideo aurum et
vitam amisit. ¶ Eodem modo
avari qui nimis ardenter aurum
concupiscunt. ideo et aurum amittunt
et eternam vitam perdunt. ¶ Ca
pitula octave partis.

Sequitur octava pars in qua
ponitur qualiter debent esse
aules et habitatores civitatum ma-
et ista pars habet tria capitula. ¶ In
primo capitulo ostenditur quod consiliarii
debent esse in consulendo discre
ti et maturi. ¶ In secundo quod de
bent esse iusti sobrii et vitiis
tibus exercitati. ¶ In tertio quod de
bent esse rei publice zelatores ma
ximi. ¶ Quod consiliarii civita
tum debent esse sapientes et maturi

Scriptum est in libro tobie
Consilium semper a sapi
ente perquire. Econtra in eccle
siastico legitur. Cum fatuis non habe
as consilium. Non enim poterunt dili
gere nisi ea que ipsis placent. De
bent ergo consiliarii esse discreti et ma
turi. Non enim debent esse pueri non decre
piti non iuvenes. sed maturi et senes
et ratio est. quia sicut dicit sanctus ysidorus
Sanguis calidus est cum facit acutum.
Sanguis nimis calidus est cum facit
puerum. Sanguis frigidus est cum in sa
pientem. Sanguis vero tepidus est
cum facit maturum. Pueri ergo nondum
sapiunt. quia nondum in eis sanguis
incaluit. Decrepiti desipiunt quia
sanguis in eis iam friguit. Iuvenes
nec acute cognoscunt quia sanguis
in eis incalescit. Antiqui vero ma
ture cognoscunt quia eorum sanguis
non est calidus non est frigidus sed tepidus.
Consiliarius ergo non debet esse pu
er quia pueri nondum habent scientiam
possunt bene iudicare nec discer
nere nisi que agenda sunt cognoscere
vel videre. Nec debet esse decrep
tus quia illi iam modo desipiunt et de
lirant. nec debet esse iuvenis
quia iuvenes habent animum nimis in
fervidum et cor nimis acutum.
sed debet esse antiquus et senex quia
illi habent sensum maturum et
animum temperatum. Nam sic dicitur

in iob. In antiquis est sapientia
et in multo tempore prudentia. In ue
niuntur tamen aliqui iuuenes qui
habent sensum canum et animum
maturum. de quibus dicitur in libro sapi
entie. Canus est sensus hominis et etas
senectutis uita immaculata. Ta
les in quantum iuuenes sunt ad consi
liendum ualde ydonei. et ideo inter
consiliarios sunt pro omnia ascribendi.
Talis fuit daniel qui licet esset
iuuenis in corpore erat tamen matu
rus et antiquus in sensu. Unde
dixerunt ei iudices israel. Ueni
et sede in medio nostrum qui tibi
dedit deus honorem senectutis.
¶ Debent ergo consiliarii esse sapi
entes et maturi. Illi autem sunt
maturi qui non sunt sapientes non
festini qui non sunt improuidi sed
ualde circumspecti qui non sunt mo
ribus lasciui sed uita preclari. qui
non diligunt crudelitatem sed amant
equitatem. Illi ergo tales possunt
appellari maturi et tales sunt in con
siliarios elligendi. Ista autem omnia
latius prosequamur. ¶ Primo
ergo consiliarii non debent esse sapien
tes non festini sed in hiis que habent con

sulere debent multam deliberati
onem habere quia sic salomon dicit.
Qui festinus est pedibus offendet
et in ecclesiastico dicitur. Uerba sapien
tum statera ponderabuntur. Sapi
entes enim uerba sua in statera iu
dicii ponderant et examinant
antequam ea proferant. Ista est differentia in
ter sapientem et fatuum quia sapi
ens habet os suum in corde suo quia
uerba apud se ipsum examinat priusquam
ea proferat. Fatuus autem habet cor
suum in ore suo quia quicquid habet
in corde statim habet in ore. In ore
fatuorum cor illorum et in corde
sapientium os illorum. Et quia mul
ti in consulendo sunt nimis pre
cipites ideo sepe in consiliis inueni
untur errantes. ideo dixit socrates.
Uelox consilium sequitur penitentiam.
i. penitudo. Propter hoc legitur in
libro de duodecim cesaribus augu
stus. cesar dicere consueuit quod fe
stinatio et temeritas male in
duce conueniunt. et addebat di
cens. satis celeriter fit quicquid
bene fit. Ideo et dixit uaro phylo
sophus. In petitione signum est quod diffi
cilimum est exigere cito fieri.

¶ Secundo consiliarii non debent esse im
prouidi sed ualde circumspecti. qui
non tantum debent considerare ad re
rum et negotiorum principia. sed
etiam ad fines. Istud ostendit dominus in
euangelio per duo exempla. Primum
exemplum est quia si aliquis uult
hedificare turrem non debet in
statim ipsam incipere. sed prius de
bet uidere et considerare si habet
sumptus unde ipsam turrem possit ad
finem perducere. ne postquam inceperit
et complere non poterit omnes sibi ir
rideant et dicant. Iste homo cepit he
dificare et non potuit consumare.
Aliud exemplum est. quia si aliquis
rex uult cum aliquo rege pugnare
non debet statim pugnam inci
pere sed prius debet uidere si suf
ficientem habet arma et milites quibus
possit ad finem uictorie peruenire.
¶ Legitur quod quidam phylosophus
in platea cuiusdam ciuitatis con
sistens dixit se uelle uendere
sensum omnibus qui indigerent.
Quidam ergo princeps hoc audito in
sibi precium tamen auri et argen
tum misit ut de sensu suo si
bi uenderet. Ille autem in cedula in

scripsit dicens. In omnibus que acturus
es semper cogita quid tibi possit
accidere. Cum ergo princeps illam ce
dulam uerba illa super portam sui pa
latii litteris aureis scribi fecit.
post aliquos dies quidam eius ini
mici cum barbario principis ordi
nauerunt ut quando eum raderet ip
sum cum rasorio iugularet. Cum
ergo barbarius ad radendum princi
pem accederet. et aliquo modo litte
ras sciret suspiciens litteras illas
legit. quibus lectis cepit cogitare
quid de hoc posset sibi accidere et
tunc cepit pauere et tremere. et co
lor uultus uultus eius in pallorem mu
tatus est. quod cum princeps uidisset ip
sum capi fecit et ueritatem extor
quens sibi peperat. sed actores
sceleris interfecit. Ex quo manifeste
colligitur quod non tantum colligitur debe
mus respicere ad operis principium.
sed maxime ad finem et exitum.
¶ Tertio consiliarii non debent esse ira
cundi sed mites tranquilli. ex corde
enim pleno iracundia non possunt pro
dere consilia recta. Quia ira im
pedit animum ne possit cernere ue
rum. Unde dicit grisostomus. non

pōt pacifice loqui qui cor hēt
turbatū. ppt̄ qđ dic̄ ſocrates
qđ ↄ̄ſallio. duo maxīe ſt̄ ↄ̄
traia. ſ. feſtinatio et ira. Sz
notandū ē qđ ē quedā ira ma
la q̄ odium nuncupatū. q̄dam
bona q̄ hō ↄ̄tra uitia et pccā ira
ſcatur. quedā ñ bona ñ mala. ſ.
ſbitus ire mot⁹ ſine qua p̄ns
uita ñ ducitū. Prima ḡ ira ↄ̄
ſallio ē ↄ̄traiā. q2 itellc̄tū obnu
bilat ne ↄ̄ſalliū rectū diſcer
nat. Due autē ſeq̄ntes ire ↄ̄
ſalio ñ ſt̄ ↄ̄traīe q2 itellc̄tum
ñ hn̄t obnubilare. Queīt
aūt ſcs aug̃ i lib⁹ de ciuitate di
ſi ira et ptūrbatio cadit in
aīum ſapientis. et dic̄ qđ de
hoc alit̄ ſenſerūt ſtoici. alit̄
pypathetici. alit̄ xp̄iani. ſto
yci ei phy. dixerūt qđ ira et p
turbatio ñ cadit in ſapiētez
q2 in omib⁹ adūſis hō firmu2
aīum et ↄ̄ſtātem ita qđ nulla
pturbatiōe mouetur. Pypa
thetici aūt phy. dix̄t qđ ſapi
entes aliq̄n adūi et ptūrba
tionē mouent̄. ſz tn̄ ipā2 ira2
et turbatiōem hn̄t ſbiectas

freno diſcretiōis moderatā.
xp̄iani aūt phy nō querunt
utrū iſte iraſcatū ul' nō ira
ſcatū. ſz utrū ex cā ul' ſine cā
iraſcatur. Jdo dix̄ dns i euan
gelio. Omīs qui iraſcit̄ frat̄
ſuo reus erit iudicio. et aliqui
lib⁹ ibi hn̄t. Omīs qui iraſcit̄
frī ſuo ſine cā. ⁊c̄. Qui eī iraſa
tū uitio frīs. tal' ira ē ex cā. et
ē bona et debet cadē in quē
liber ſapientē. Qui āt iraſca
tur frī ſuo. ñ uitio frīs. talis i
ra ē ſine cā et ē mala et nō
debet cadē. in aliq⁹ ſapientez.
Quarto ipi ↄ̄ſiliarij nō de
bēt ēē morbo laſciui. ſz uita
ſpelant. de hoc itaqz ſcs Ambro
ſius i libro de offitijs. Aduti
eñ qđ in q̄rendis ↄ̄ſilijs ple
rumqz adiungat uite pbitas.
uirtutū p̄rogatiua. beniuole
tie uſus. poſtea ſcīdit. Quis eī
i ceno fontē requirat. quis i
ex turbida aqua potū petat. i
Jtaqz ubi luxuria ē ubi rē in
tēperantia ubi uitior ↄ̄fuſio
qđ inde ſibi aliqs hauriendū
exiſtimet quis utilem cauſa

aīe ſue iudicet quē uidet uti
lem uite ſue. Quō pōt eum
aliquis iudicare conſalio ſu
periorē quē uidet īferiorē m̄
ribus. ſup me debet ēē eū me
comitē puto. dū nō eū ydone
um putabo qui m̄ det ↄ̄ſiliū
qui nō dat ſibi. et m̄ uacare
credā qui ſibi ñ uacat. Jtem
i eodē. Jlli nō ſalutē nrām ↄ̄
mittim⁹ qui ſit iuſtus ⁊ pru
dens facit iuſtitia ut nulluſ
ſit fraudat⁹. metus facit pru
dentia ut nulla ſit erroris ſu
ſpitio. pmptius tn̄ uiro iuſto
q2 prudēti nos cōmittim⁹. Q
uia freq̄nter ↄ̄ſaliū uirī iuſti
igenio ſapientiſſimi uirī p̄
ponderat. Quinto ↄ̄ſalia
rij debēt odire crudelitatē et
diligere equitatē. ſepe autē
ↄ̄tingit qđ illi qui dāt ↄ̄ſali⁹
crudelia ex iudicio diuino i
ciderunt in illa. ſic̄ legitū in
libro heſter. Nā cū aman p̄n
ceps altiſſimū lignū paraſſz
ut i ipm mardocheū tanq̄m
malefcōrem ſibi ſuſpēdē et
punire liceret. Cū ḡ rex car

ſam examinaſſz inuenit mar
docheū innocentē et laude dī
gnum. aman uō inuenit ma
lefcōrem et puniēdum. et ideo
i illo ligno. qđ mardocheo pa
rauerat cū ſuſpendi fecit. Nā
ſic̄ dic̄ ſalomon. qui fodit fo
ueā incidet in eā. Refert etiā
oroſius magn⁹ yſtoriographu⁹
qđ dū quidā tyranni noīe fale
rus mltū eēt crudelis ad ſupp
litia inueniēda. Quidā argen
tarius noīe perilus crudelita
tē illi⁹ uolut adiuuarī. uolēſq
ſibi placē taurū eneū fēc cui
ex latē portā ↄ̄poſuit p quā2
puniēdi poſſent icludi. ipz
ḡ tyranno p̄ntauit dicēs ut
quos odioſos hēēt ignib⁹ ſup
poſit⁹ in eis icluderet. ut cū illi
p̄ doloribꝰ gemit⁹ emitterēt
nō gemit⁹ hoīs ſz potī⁹ gemitus ta
uri ēē uideretur. Qđ tn̄ fcīm
tyranni abhorruit. dixitqz ei.
ut p̄m⁹ intraret ut ſic eī mugi
tū audiret. Jp̄m ḡ uiolenter
icludi fecit et gen⁹ mortis hor
ribilis qđ alijs parauerat ipe
p̄m⁹ exceptus fuit. et ſic ↄ̄pletū

fuit. illud qđ dr̄ in eccliſtico .i.
ſciencia nequiſſimū cōſiliū
ſup eū deuolueꝫ. et nō cogno
ſcet unde adueniat illi. hoc ē pa
ter icarpha qui cōſiliū dedit
iudeis ut xp̄m occiderent. ne
romani uenirēt et locū et gē
tem tollerēt. ſꝫ iſtud cōſiliū
tā nequiſſimū fuit sup cor
capita deuolutū. Quia enim
iudei xp̄m occiderunt. ideo ro
mani p̄ncipes .s. titus et ueſpe
ſianꝰ locū deſtruxerūt et gētem
deſpexerūt et occiderunt.

**Quod ciues nō debent ēē uicijs ſub
iecti ſꝫ uirtutibꝫ exercitati.**

Ciues nobiles et famoſi
nō debent uicijs ſbici ſꝫ in
uirtutibꝫ exercitari. Illi enim
qui uicijs ſubiciunt̄ nō poſ
ſūt dici rationales ſꝫ bruta
les. Non ſūt liberi ſꝫ ſꝫ ſuui. nō
ſūt uiriles ſꝫ effeminati et mo
les. Immo ḡ nō ſūt rōna
les ſꝫ brutales. Vn̄ dic pp̄ha.
Homo cū in honore eēt nō
intellexit. cōpatus ē iumētis
inſipientibꝫ. et ſimilꝰ fcōs ē
illis. Scđm enim diūſitatem

uiciorū homo ſimilis ē diūſi
tatem beſtiar. Iſtud aūt qualit̄
ſit oſtendit boetiꝰ elleganter in libᵒ
de cōſolatiōe dicēs. Eueniat ut q̄
tranſformatū uicijs uideas hōi
nem exiſtimare nō poſſis. auarus
nā feruet alienar opū uiolē
ereptor. lupo ſimilem dixeris. fe
rox atqꝫ inquietꝰ linguā litigijs
exercet canibꝰ cōparabis. Inſidiator
occultꝰ ſubripuiſſe fraudibꝰ gau
det uulpeculis exequtur. ira intē
perans fremit. leonis animum
geſtare credatur. pauidꝰ ac fugax
nō metuenda formidat. ceruis
ſimilꝰ habeatur. ſegnis ac ſtupi
dus torpet aſinus uiuit. leuis
ac incōſtans ſtudia permutat.
nichil auibꝫ differt fedis im
mūdis q̄ libidinibꝰ imergit̄
ſordide ſuis uoluptate detine
tur. Ita fit ut qui p̄bitate deſe
ta hō ēē deſicit. cum in diuinā
cōditionē tranſire nō poſſit ūti
tur in beluā. Scđo illi q ſūt
uicijs ſbiecti nō ſūt libi ſꝫ ſui.
Ideo dic dn̄s in euāgelio. omis
qui fac pccm ſuuus ē pccī. et
btūs petrus apl's dic. a quo q̄s

quis ſupatus ē huius et ſeru
us ē. Nam ſic dicit Auguſti
nus. pecor ſuuus ē tot dn̄or
quot uiciorum. Iſtud oſtendit
diogenes phyloſophꝰ loquēs
cum Alexandro. Supradictus
ē phyloſophꝰ nolebat cū ho
minibꝫ cōuſari. ſꝫ in heremo
iquadā uegete morabatur
ita qđ in eſtate uoluebat fū
dum ſoli. et ſic ſemp umbra
habebat. In hyeme uō os uertebat
ad ſolē. et ſic ſēp ſolē habebat.
Cū ḡ alexander imperator hic
mali tem poē ad eū acceſſit
et añ eū ſtantis ymbrā ſibi
faceret dixit phyloſopho ſi
nolebat ut aliquā grām ſi
bi concederet. Cui ille reſp
ondit. Vellem ut m̄ nō au
ferres qui dare nō potes.
Cum ḡ alexander adptem
aliam declinaſſet. interoga
ſſet phyloſophum ſi ipſum
cognoſceret. Cui phyloſo
phus reſpondit. Cognoſce
te q̄ tu es ſuuus ſeruorum
meorū. Cū ergo alexander
huiꝰ dicti ratiōnē quereret

diceret. Supbia ē dn̄a. q̄ ipſa
quocūqꝫ uult te ducit. ē aūt
ancilla mea. q̄ eā ſbpedita
ui. Luxuria ē dn̄a tua q̄ ab ipſa
te duci pmittis. Eſt autem
ancilla mea q̄ eā penitꝰ ſbiu
gaui. Ira et auaricia ſūt dn̄e i
tue q̄ te ducunt ſic uolunt.
ſūt aūt ancille mee. q̄ eas
duco ſic uolo. et ſb pedibꝰ eas
teneo. Et ideo tu es ſuuus ſer
uorū meorū et ancillarū me
arum. Cū ḡ iterū alexander
ſibi diceret ſe mirari q̄ non
uidebatur ſuā dn̄ationem
timere ex eo qđ tā audacter
ſibi loqueretur. ille reſpon
dit. Ego dn̄ium tuū nō ti
meo. q̄ dn̄ium tuū aut ē
p̄teritum. et illud iam nō ē. aut
eſt futurū et illud dubiū et
incertū eſt. aut ē p̄ns et illud
breue et momentaneū ē. Ve
nientes milites alexandri
et talibꝫ ūbis indignāti uellēt
in phyloſophū irruere. et
ipm grauiter ūberare. p̄hi
buit alexander dicēs. Caue
te ne ipm aliquatenꝰ cōtinga

us. Iste enim uere fuus dicit.
et uera sunt omnia que testatur
et dicit. ¶ Tertio illi qui
sunt uitiis subiecti non sunt uiri
les sed effeminati et molles.
Effeminati sunt illi qui in
admodum feminarum ornant se
anulis et preciosis ac molli
bus uestimentis. contra quos di
cit poeta. Sint procul a nobis
iuuenes ut femina compti.
Legitur in ystoriis romanorum
quod tulius hostilius qui fuit tercius
rex romanorum. primus usus est
apud romanos ueste purpu
rea. Qui cum tota domo sua a
fulmine fuit combustus. Sicut
etiam testatur sanctus augustinus
in libro de ciuitate dei. ¶ Mul
tum autem auxit humana uani
tas ad uestium uanitatem. Ada
tia cum prima uestis fuit. melotis
uilis quia fuit de simplici lana.
Nam sic legitur in genesi. Cum
adam et eua essent nudi. deus
fecit eis tunicas pelliceas. De
inde processum est ad lanam diuer
sis coloribus uariatam. Dein
de processum est ad sericum. unde

fiunt purpuree. Postmodum
processum est ad aurum similiter et se
ricum. unde fiunt panni deaura
ti. Deinde processum est ad au
rifrixia et lapides preciosos. i
ecce uanitas uanitatum et om
nia uanitas. ¶ Sunt etiam ef
feminati illi qui sunt deliciis
et uoluptatibus subiecti. Ta
les enim de nulla alia re curant
nisi de suis uoluptatibus exple
dis. Ideo olim magistris non au
debant aliqui stare in castris.
Unde et castris castra sunt
appellata. Unde refert uale
rius quod cum cornelius scipio in
yspaniam cum grandi exercitu
missus fuisset. omnia que erant
causa uoluptatibus et licenti
ua libidinis. iussit de suo e
xercitu penitus remoueri. pro
pter quod duo milia scorta de suo
exercitu recesserunt. Nouerat
enim uir magnificus quod uo
luptates uiriles mentes effemi
nant. et ferreas uires emolliunt.
atque eneruant. Unde etiam
alexander dum adhuc esset
adolescens cum cytharam caneret

antigonum eius pedagogus in
eam sibi abstulit. et cum indigna
tione fregit dicens. Etati tue
iam conuenit regnare. et pudor tu
pe est in regis pectore uolup
tatem luxuriam dominari. Ipse
enim alexander licet fuerit magna
nimus et uirtuosus. tamen aliquibus
uitiis fuit plenus. dicitur enim ipsi
ento. quod licet alexander fue
rit orbis uictor. ab ira tamen
et uiolentia et concupiscen
tia uincebatur. ¶ Maxime autem
concupiscentia carnalis facit
hominem effeminatum et mollem.
Unde cum quidam effeminatus
diceret pitagore phylosopho
quod libentius staret cum muli
eribus quam cum phylosophys. ille
respondit. et porci libentius
in luto quam in aqua pura moran
tur. Nam ipsa concupiscentia ener
uat homines fortissimos. homines
sapientissimos. et quod magis
gemendum est eneruat etiam
homines uirtuosos. Quis enim sa
sone fortior. Quis salomone
sapientior. Quis dauid uir
tuosior. et tamen omnes isti fue

runt a mulieribus eneruati.
¶ Legitur in libro esdre. quod coram
rege potentissimo assuero per
quosdam sapientissimos in
questio mota fuit. quid esset for
tius in hoc mundo. Unus autem
dixit quod uinum erat fortius. quia ui
num sensum et rationem ab ho
mine tollit et omnia debita in
soluit. inter hostes securos re
ddit. alius dixit. quod rex siue im
perator erat fortior. quia suo im
perio omnes obediunt ad eius im
perium. omnes tremunt occi
dunt. omnes ut iubet uiuunt
et conseruant omnes ut placet.
Tertius dixit quod mulieres sunt
fortiores. quia mentes ferreas
et uiriles emolliunt effemi
nant et eneruant. et posuit ex
emplum de ipso assuero rege
qui quandam amasiam habebat que
sic eum eneruauerat et emo
lierat. ut in faciem suam etiam ma
ta aliquando alapam daret et rex
sibi arrideret. Siquando uideba
tur irata. rex se iratum simi
liter simulabat. Quando appare
bat leta rex similiter se letum

45

ostendebat. si apparebat ebrilata rex ipsum blanditiis demulcebat. Et iste iudicatus est melius dixisse. Ex quo manifeste patet quod ipsa carnalis concupiscentia ferreas mentes emollit. homines viriles effeminat et homines fortes enervat.

¶ Galles ergo qui sic sunt effeminati non sunt rebus bellicis apti nec militie assuescendi. non sunt dicendi viri sed feminei. ¶ Legitur in proverbiis philosophorum quod cum quidam homo ingenti odore fragraret. philosophus dixit. in quo modo mulier redolet. Cumque illum vidisset ait penitet me te virum vocasse. et falsum in te odorem cognovi. Non debent ergo cives in ociis et lasciviis (?) foveri. sed in rebus virtuosis et bellicis exercitari. Atque ars preliandi melius advisatur per experientiam quam per scientiam. et melius per consuetudinem quam per artem. Legitur in libro iudicum quod deus voluit dimittere filiis israel quosdam hostes. ut isti exercitarentur et artem discerent bellandi. Unde dicitur ibidem. Hee sunt gentes quas dominus dereliquit ut erudiret in eis israel. et omnes qui noverant bella chananeorum et postea discerent filii exercitare cum hostibus et habere consuetudinem preliandi.

¶ Oportet ergo se circa fortia exercitare et non lascivire nec molliri nec segniri se habere qui vult de hostibus triumphare. hinc est quod sic legitur in libro iudicum. cum vellet deus populum suum de manu madianitarum eripere. et gedeon qui erat dux populi domini haberet secum exercitum copiosum. noluit dominus ut cum eo pergeret tanta populi multitudo. Et ideo dixit dominus gedeoni ut populum ad fluvium duceret. et ibidem ei demonstraret qui secum ad prelium pergere deberent. Immisit igitur dominus in populo magnam sitim. Cum igitur venisset ad aquam quidam eorum erant incumbentes et bibebant. alii vero stantes aquam ad os proiciebant. Deus autem noluit quod illi qui quiescentes bibebant. sed tantum illi qui stantes aquam ad os proiciebant ad prelium proficiscerentur. per quod significabatur quod illi non sunt militie assuescendi nec rebus bellicis annumerandi qui dant se quieti et deliciis. sed tantum illi qui exercent se in operibus fortissimis et virtuosis.

¶ Secundo cum romani totiens tum prevaluerunt. quia circa opera virtuosa et fortia semper se exercitaverunt. Videtur in policratico quod tria fecerunt romanos esse victores. scilicet exercitatio. fides. et scientia. Primum ergo quod fecit romanos esse victores fuit exercitatio. exercitabant enim se circa arma bellica et opera virtuosa. et ideo gaudebant victoria. Dicit enim vegetius in libro de re militari. quod exercitata paucitas promptior est ad victoriam. rudis et indocta multitudo. Dicit autem sanctus augustinus in libro de civitate dei. Ubi querit qualiter romanum imperium sic fuit dilatatum. quod romani primo exercitaverunt se circa opera virtuosa probitate habita. ut scilicet nullis gentibus subicerentur. sed liberi regnarent. Multe enim civitates et reges eos sibi subicere conabantur.

¶ Postquam ergo libertatem per multa prelia fuerunt assecuti. ceperunt exercitare se circa opera virtuosa et arma bellica propter gloriam dilatandam. Ita quod gloriam suam et nomen per totum mundum dilataverunt. ut quod ipsi romani quasi [illegible] a principio non dominarentur nisi ut quasi adquirerent libertatem. id est adquirentum [illegible]. sic dicit doctor augustinus. postmodum suum dominium in tantum dilataverunt quod toti mundo dominati fuerunt.

¶ Sed inde ceperunt exercitare se ipsi romani circa cupiditatem et voluptatem. et tunc ceperunt declinare ad invidiam et avaritiam. et ex hoc orta sunt inter eos bella civilia et discensiones per que se mutuo destruxerunt. Fides etiam fecit romanos esse victores. ipsi enim non tantum amicis sed etiam inimicis fidem servabant. propter quod omnes de eis confidebant. Unde legitur in gestis romanorum quod dum quidam civis romanus ab anibal captus fuisset. sub iuramento roma

dimiſſus ē. ut p̄tium ſibi re
dēptionis acquirēt. ſʒ tū p̄ti
um inuenire nō poſſʒ et re
dere nollet. ſenatus ligatū cū
ferat et adanibalem miſit. No
luerunt enim qđ fidē frange
ret q̄ʒ ſibi ſb iuramēto p̄miſ
at. maxiē q̄ fides etiā hoſtib̄
ē ſeruanda. ¶ Sapientia etiaʒ
romanos faciebat ēē uictores i
uicibant tū eni iuuenibus et
rebo bellicis magna ſapienti
et maturitate. unde etiā romu
lus et poſtea numa pōpili
centū ſapientes de p̄plo ell
egit. quoꝝ ꝯſilio res publi
ca regebatur. Qui tū dicebāt
ſenatores et p̄res cōſcripti. Se
natores dicebant p̄p̄t ſenſū
et uite ⁊ etatis maturitateʒ.
q̄ ſeniores p̄res nō dēti ſūt
p̄p̄t affectū q̄ tanq̄ʒ p̄res debe
bant hr̄e curā et ſollicitudi
nē rei pu̇. et ip̄am fouē et de
fendere. Patres aūt ꝯſcripti di
cebant p̄p̄t dignitatē. q̄ omēs
erāt inſcripti in ſinglis mūi
quas gerebāt p̄p̄a noīa ſcripta
hēbant. Cōſtantinū aūt ipato
ritatem ſuā dīo p̄p̄ dedit. i
aditus uō ſenatorū. carcen
libo tbnit. uñ ſic ſenatores
tūc mitrati icedebāt. ſic mō
cardinales mitrati incedūt.
ul' ideo dicebant p̄res ꝯſcripti
q̄ ſcripto publico dieb̄ ſingu
lis ad curiā uocabant. ul' ideo
dicebant p̄res ꝯſcripti q̄ coꝝ
noīa et acta igeſtis publicis
annotabant. Qđ aūt ſciā ſit
neceſſaria ad p̄lia cōtra hoſte
narrat trogus pōpeius qđ i
dū alexander ad bellū p̄icu
loſum p̄geēt. nō elegit robu
ſtos ſʒ ueteranos qui cū p̄re
ſuo militauerāt. Vñ ſcrīm ē
qđ eorū ꝯſilio et ſciā de hoſti
bus triumphauit. ſic ēt dicit
ſalomō. Vir ſapiēs fortis ē
et uir doctus robuſtus qui
cum diſpoſitiōe initū bellū.
et erit ſalus ubi multa con
ſilia ſunt. ¶ Qđ ciues debēt
celare rem publicam.

Rem publicam itantū
ciues debēt celare quod
utilitati p̄p̄e ip̄am debēt p̄po
nere. qđ p ip̄a cōſuanda ītē
dum morti ſe debēt exponē.
qđ p ip̄a defendēda. lʒ p̄ri ꝯ fi
lium et filio ꝯ p̄rem arma le
uare. Iſta aūt tria p aliq ꝯſtē
dam' exēpla. Qđ eni res pub
lica utilitati p̄p̄e ſit p̄ponēda
oſtendit aug̃ in lib̄ de ciuitate
dei. et tulli' in lib̄ de offitijs.
dicit ei qđ cū a darcis reguli'
maxim' ꝯſul roman' a cartagi
nenſib̄ fuiſſʒ capt' ⁊ romani
mltos iuuenes cartaginēſeſq
cepiſſēt. miſſus ē romā ꝯ des
regulus p comutatiōe captio
rum ſb iuramēto redeundi. ſi
forte dicta ꝯmutatio fieri non
ualēt. Dū g̃ romā ueniſſʒ cō
uocat' ē in ſenatu qđ illa tal'
cōmutatio nullo modo ad uti
litatem rei pu̇. p̄ueniret. ex
eo qđ ip̄e eēt ſenectute ꝯfect'
et cito moriturus. Illi aūt ado
leſcentes et ī bello fortes eēnt
et mltam adhuc poſſet mole
ſtiam romaīs inferre. Et ideo
ñ conſulebat qđ iſta talis cō
mutatio fieret. Dixe etiā qđ
nolebat ut p̄p̄t ſe decretū ro
manorū infringeret quod or
dinatū et firmatum erat ut
quicūq̄ʒ romanꝰ de p̄lio fuge
ret capite puniret. et quicūq̄ʒ
q̄ ſe in p̄lio uiuū et armatū
capi p̄mitteret. nunq̄ʒ redime
retur. et io cū capt' fuit uiuꝰ
nō erat rediminđus. Et cum
ab amicis rogaretur ne ille re
diret. ip̄e tū p̄p̄t iuramētum re
diret uoluit. et crudeliſſima
morte ab eis inf'ect' fuit. i
Ecce q̄ iſte utilitate ſuam
p̄p̄am [illegible] ꝯ poſuit u
tile q̄ uīte ſibi fuiſſʒ redire
et de carcere liberari [illegible] pu̇
fuiſſʒ [illegible] noſium ꝯ iuuenes
cartaginenſes qui dimiſſi
fuiſſent [illegible]
da in tulli' ſlet. Io dicit tulliꝰ
ī lib̄ de offitijs qđ p̄ [illegible]
duo p̄cepta ad rem publicā
ꝯſuandā. Vnū ē ut utilitati
cōſſint omēs [illegible] p̄poꝝ
comodorū obliti [illegible]
tum corp' rei pu̇. curet ne u
nam p̄tem foueāt ⁊ aliā deſe
rant. ¶ Qđ uō p re pu̇. ꝯſer
uanda quis interdū ſe moꝝ
ti debeat expone oſtendit aug̃.

in libro de ciuitate dei. et uale
rius maximus. dicit enim quod cum i
staret bellum inter athenien
ses et pelopen. et accepissent
responsum a deis suis quod illi
essent uictores quorum rex ipsis
occideretur. Audiens hoc Codrus
rex atheniensium contra suum ad
hostes in habitu pauperis ferens
sarmenta humeris et falcem
ad cingulum. Cum igitur quendam
militem de hostibus cum falce
prouocasset. ille ictum insurrexit
et ipsum interfecit. Cumque aduer
sarii corpus codri regis cognouis
sent memores responsi quod dii
fecerant territi fugerunt. et a
thenienses uictoriam habuerunt.
Legitur quoque in ystoriis ro
manorum. et augustinus in libro de ci
uitate dei idem tangit. quod quo
dam tempore per duos annos magna
pestilentia rome fuit. tandem
in medio urbis terra se aperu
it et uorago maxima facta fuit.
ita ut quodammodo infernalis
locus pareret. Cumque omnes subuer
sionem urbis formidarent. ecce
quidam uox de illa uoragine

in sonuit dicens quod si romani
nolebant ut urbs sanaretur pre
ciperent dii ut aliquis nobilis
romanorum in illam mitteret ad
eos. Ordinatum est igitur in senatu
ut quicumque pro salute urbis in
illam foueam precipitem se daret sta
tuam eneam in foro haberet. Cum igitur
nullus inueniretur. ecce quidam
miles nobilissimus nomine me
curius optimis armis munitus
equum ascendens in illam foueam
precipitem se dedit. statimque illa fo
uea clausa fuit. et pestilentia
tota cessauit. Ecce isti duo
pro salute patrie morti se dederunt.
Tertio tullius in libro de offitiis querit
Si duo sapientes naufragium
passi in tabula una consistant
que utrumque deferre non potest. quid
facere debent. Et respondet quod
minus sapiens debet cedere ma
gis sapienti. et eo quod rei publice
utilior inuenitur. Quod autem
pro re publica defendenda liceat patri
contra filium. et filio contra patrem arma
leuare. dicit tullius in libro de offi
tiis ubi querit. si pater conatur pa
triam sancte uel hostibus tradere

utrum filius debeat tacere. Et re
spondet tullius. Quod filius debet pro
patrem rogare. quod si stat et non
ualent preces. debet addere
minas. quod scilicet ipsum principi ac
cusabit. et si nec per preces nec per
minas pater uult desistere. de
bet filius se patri opponere et pro de
fensionem patrie debet contra pa
trem arma leuare. Iste tri
celus quo ciues rem publicam de
bent celare. debet esse discretus
ut scilicet pro re publica numquam faciant ali
qua iniusta uel inhonesta quan
tumcumque uideantur esse utilia.
Olim quidem inter sapientes
et phylosofos questio magna
fuit. utrum scilicet utile esse debet
preponi honesto uel honestum
utili. et difinierunt quod semper
honestum est omni utili preponen
dum. et super hoc aliqui adducebant
exempla. Primum narrat am
brosius in libro de offitiis di
cens. quod cum macedones contra a
thenienses classem maximam
nauium duxissent. uenit quidam
nuntius de exercitu ad atheniensi
dicens. quod duos sapientes sibi

daret quibus rem manifestaret que
ipsis multum utilis esset. Cum igitur
sapientes electi fuissent dixit eis
quod macedones in tali loco in
classem suam posuerunt. et ideo si
nocte clandestine illuc pergeret totam
illam classem nauium comburere
possent. tunc illi duo sapientes
ad contionem expectantem intraue
runt dicentes. Illud quod nobis
hic iste dixit est quidem utile sed non
est honestum. Si igitur uultis quod
utile uincat faciendum est quod
dicit. si non uultis quod uincat ho
nestum non est faciendum. statim
que una uoce clamauerunt di
centes. uincat honestum. et sic
repudiata illa uictoria que non
fuisset cum uirtute acquisita
et subdit ambrosius. Maluerunt
enim minus posse honeste quam plus
turpiter. Aliud exemplum na
rat idem ambrosius. in eodem
libro et anneus florus in ystori
is romanorum. dicit enim quod cum
pirrus rex et fabritius consul ro
manorum magno exercitu congrega
to. adinuicem pugnam exerc
eret medicus pirri regis ad

fabricium. et dixit ei quod regi medicinam venenatam daret et sic rege mortuo ipse victoriam obtineret. Quod audiens fabricius talem victoriam detestatus est quia non honeste sed proditorie ei fuisset assecuta. Quocirca dictum medicum tamquam proditorem domini sui fecit ligari et ad dominum suum mitti. Et scribit ambrosius re vera predicari ait. qui virtutis in certamine susceperat nollet fraude vincere. Quod cum rex cognovisset medicum illum occidit et ait. Iste est fabricius qui sicut sol non potest trahi a cursu suo. sic non ipse a legalitate sua. Et ideo cum fabricio ad concordiam voluntarie se composuit.

Decimum exemplum est de regulo marco consule romanorum qui iuravit ad carcerem redire, prout est in primo titulo dictum est. ut ille quod sibi fuisset ad carcerem non redire, sed non fuisset honestum propter iuramentum.

Quartum exemplum ponit valerius de camillo duce romano. qui cum quandam civitatem obsideret, quidam magister artis gramatice docens filios nobilium ipsos filios extra urbem tamquam spatiando deduxit et in manus hostium tradidit. Quem cum camillus audivisset factum abhorruit dicens. Nos romani virtute et armis vincere cupimus sic et pacis iura servamus nec contra puerilem etatem quibus etiam captis urbibus parcitur sed contra rebelles arma levamus. iussitque ipsum ligatum pueris tradi et ad parentes suos deduci. quod cum illi audivissent romanis portas aperuerunt et cum eis composuerunt.

Ista autem res publica melius augmentatur promovetur et regitur probitate morum et magnanimitate virtutum quam copia divitiarum multitudine populorum. abundantia equorum sive armorum. Istud ostendit cato eleganter atque discrete. non ille cato qui libellum composuit puerorum. sed ille cato famosissimus qui inter latinos philosophos fere obtinuit principatum. Iste cato partes pompei contra cesarem adiuvabat. ex eo quod cesarem hostem rei publice reputabat. Cumque audisset quod dominus cesar de pompeio obtinuisset victoriam. tante fuit magnanimitatis quod venenum et gladium sibi dari petivit. Qui hausto veneno gladium sibi infixit. et nubiis dilatavit ne cesarem rei publice hostem videret regnantem. Dicit igitur cato agens de re publica in oratione et ubi eum beatus augustinus libro de civitate dei recitat dicens. Nolite inquit cato existimare maiores nostros armis rem publicam ex parva in magnam fecisse. quippe si ita esset multo pulcerrimam eam nos haberemus quippe sociorum atque civium preterea armorum et equorum maior copia nobis quam illis est. sed alia fuerunt que ipsos magnos fecerunt que nobis nulla sunt. Scilicet domi industria foris iustum imperium animus in consulendo liber neque delicto neque libidini obnoxius.

Hec igitur catonis verba que sunt verissima docet nos ipsa experientia que virtutum omnium est magistra. Constat enim quod nostri cives moderni magis abundant in armis equis personis et divitiis. quam abundaverunt antiqui. Et tamen nostri cives antiqui rem publicam sepe melius gubernabant quam nostri moderni. qui tot divitiis modo abundant. Sepe enim propter nimias divitias et rerum opulentias res publica periclitatur teste augustino. Qui prudenter attendunt plus debet paupertati quam opulentie posse romanam. In paupertate enim mores et integritas servabantur. per opulentiam vero non muros urbis sed mentes hominum ipsius civitatis dira nequitia peior hoste corrumpit. Unde poeta. Nullum crimen abest facinusque libidinis ex quo paupertas romana perit.

Patet igitur ex verbis catonis quod ista quattuor scilicet abundantia armorum. equorum. personarum. et divitiarum non sunt causa quare res publica strenue administratur. Sed alia quattuor que ipse subinfert.

Primum est ut cives sint industrii circa domestica ut scilicet domum suam unusquisque sciant componere et ordinare. quia sicut dicit apostolus. Qui suorum et maxime domesticorum curam non habet. fidem negavit et est infideli deterior. Sepe autem contingit quod quando dominus domus est in se inordinatus tam familiam quam habet inordinatam. unde dicitur in ecclesiastico. secundum iudicem populi sic et ministri eius. et qualis est rector civitatis tales et inhabitantes

mea. Ille aũt qui ĩ domo ſua ñ
ẽ ordĩatus. ñ pȏt alias ordĩa
re. Vñ refert ſcs̃ ieronim⁹ q̃d
gorgias magn⁹ phyloſoph⁹ ha
bebat uxorẽ tur p̃e. et ancillã
formoſã. et q̃ ius ille ẽẽt ca
ſtiſſim⁹ uxore tñ ei⁹ zelotypa cũ
de ancilla ſuſpectũ hẽbat. et cũ
cotidianis iurgijs moleſtabat.
ita q̃d in domo ſua pacẽ hẽrẽ ñ
poterat. Dñs aũt gorgias fecit
librũ pulcẽrimũ q̃nt grecia in
ter ſe diſcordes ad inuicẽ pacifi
cari poſſet. Cũq; librũ illũ co
ram alijs phyloſophis ſapien
tib; recitaret. quidã emulus i
ſuus dix̃. Iſte hõ uult concordare
totã greciã; qui tñ nõ pȏt concor
dare domũ ſuã. q̃ cũ tantum
ſint tres in una domo. ipẽ. ſ. et ux̃
et ancilla. tamẽ ad inuicẽ pacifi
cari nõ poſſũt. Scd̃o debent
hr̃e et ſuare quo ad om̃es ali
os iuſtitiã. Eſt aũt iuſtitia uir
tus q̃ reddit unicuiq; ius ſuũ.
Ille g̃ eſt iuſtus qui ſupiori u
dat reuerentiã. equali concordiam
in feriori inſtructiõem et diſci
plinã. amicis beniuolentiã;
inimicis patientiã. miſeris et
afflictis cõpaſſiõem oportũ.
Tertio nõ debẽt ẽẽ iuiuſſis ſubiecti
parũ cũ pdeẽẽt rei pu͂. ſi edifiti⁹
ſtarẽt et muros cornerent. i
Vñ dicit aug̃. q̃d ſapio ñ ceſſabi
rẽ pu͂. ẽẽ felicẽ ſtãtib; moribus
et ruentib; morib;. Quarto de
bent ẽẽ liberi in cõſulendo. q̃ libe
re debẽt dicẽre et cõſulere ueri ta
tẽ. ſ; mlti ſuñ qui aut ppt amo
rem aut ppt munerũ accepti
onem tacẽt uitatẽ. Refert
eliuand⁹ qui fuit doctor ma
gnus q̃d dñ phylipp⁹ rex ma
cedo athenienſib; mlt̃as in
iurias et uiolentias inferret.
et int̃ eos lis maxima uteretur.
Tandẽ de coĩ cõſenſu ordi
natũ ẽ ut q̃libet pars unũ acci
peret aduocatũ. athenienſ g̃ p
ſuo aduocato acceperũt demo
ſtenẽ qui erat ſapientiſſim⁹
facund⁹ cui⁹ eloquacitate om
nes aduocati et iudices formi
dabãt. Q̃d cũ audiſſet rex phy
lipp⁹ timuit uehemẽt ne ppter
ſuã facundiã ipẽ ſuã pderet
cauſam. ppt q̃d magnũ pond⁹
argenti ad demoſtenẽ deſti
nauit. rogans ut ñ pſe ñ pro
athenienſib; allegaret ſ; ſoli⁹
taceret. Ille uõ auaritia dãpna
tus argentũ accep. et ſe tacitur
num ẽẽ pmiſit. Appropinq̃n
te g̃ termino miſerũt athenie
ſes ad demoſtenẽ ut ad locũ
ordinatũ pgẽt. et cãm ipõrũ
defenderet. Q̃d cũ ipẽ pſenſi
ſſ; ſimulans pgẽt et cãm ip
ſorũ defenderẽt langorẽ ſcilicet
ſe pticat. et cepit fortit̃ exclã
mare ſe pati ſinatẽ. Hũc un⁹
de nuntijs athenienſ qui au
dierat de accepto argento ſi
bi reſpondit dicens. Certe
demoſtenes ñ patitis ſinatẽ
ſ; argentinatẽ. et ſic ille de
puat⁹ cupiditate pecunie ta
cuit uitatẽ iuſtitie. Dicit eñ
ide eliuand⁹ q̃d ſi lingua in
dicis ſimũdis argenteis fue
rit ligata ſtatĩ efficit̃ muta.
et tamẽ ſic peccm̃ ẽ mendaciũ
dicẽ. ita et uitatẽ tacere. Vñ
dic btũs aug̃. Vtq; reus ẽ ap
deũ et qui uitatẽ occultat et q
mendaciũ dicit. Ille q̃ pdeſſe i
nõ uult. iſte q̃ nocẽ deſiderat.
Sequitur nona pars in qua a
gitur de ſpũali regimĩe
ciuitatis ianue. Et iſta pars i
hẽt duo capl̃a. In p̃o capitl̃o
oñditur quo tp̃e fuit ep̃ali ho
nore decorata. In ſcd̃o oſtẽ
ditur quo tp̃e fuit archiep̃ali di
gnitate ſublimata. Quando
et quo tp̃e Ciuitas ian̄ fuit
Ep̃ali honore decorata.
Quãuis palũq; yſtoriã tp̃s
ñ inueniam⁹ exp̃ſſũ q̃n
ciuitas ianuen̄ hr̃e meruit i
ep̃atũ. Credim⁹ tñ q̃d q̃n pñ
cipes aplõr. s. petrus et paulu⁹
rome p̃ſidebãt. tũc dignitate i
ep̃ali meruit decorari. Ratio
aũt q̃ nos mouet ad h̃ creden
dum ẽ iſta. Conſtat eñ aplõs
iſtã cõſuetudinẽ hũiſſe. q̃d q̃n
aliquẽ ciuitates ul̃ aliq de ip
ſis ciuitatib; ad fidẽ ẽ ueniebãt.
mox ipi apli eis ep̃os deſtina
bãt. Vñ btũs petrus ill⁹ qui fuer
cõuſi in ciuitate rauene. ſtatĩ
ſcm̃ apolinarẽ in ep̃m dedit. i
Marcus euãgliſta ill⁹ quos cõ
uterat ap aquileã ſcm̃ hẽrma

goram epm ordinauit. Ille aut
quos ↄstituerat ap alexandriaz
scm anianu i epm assignauit. i
Sed qz paulus pomes ciuita
tes qs ↄstituebat epos ordinabat
Nam thimoteu fecit epm apd
ephesium. et titum ap cretam.
Quidam aut sup p auctorita
tes et ratioem qd ipa ciuitas y
talie ul' una de prioribus inq fuit
e fuit publice recepta. et inq
fuerit di sacrificia p publice
celebrata fuit ciuitas ian. fuit
aut ad fide e ↄuersa ut supdem
e. circa annos dni. xxxv. post xpi
passioem. Et illo tpe principes
aplorum s. petrus et paulus ad
huc rome i carne uiuebant. et
ido satis e credendu qd btus pe
trus qui erat papa qn conuertit
ciuitate ianuen ad fide e eciam
conuersa. ad ipam ciuitate ali
que epm destinauit. Sicut
apli ad ciuitates ↄuersas et remo
tas epos mittebant. uerisimile
et pbabile e qd ipi principes apo
stolorum qui erant rome. ad ci
uitate ianuen ad fide ↄuersam
et satis uicinam epm transmi
serunt. Ista aut nra ro fulcit
et roborat palam ronem. i
Constat eni qd omnes istoriogra
phi antiqui. qui an e aduentum
scripserunt qn uoluit de ian facere
mentioem no appellat ipaz ci
uitatem. s uocat ipam aut ian
clm sic solinus. aut uocat ipaz
oppidum sic titus liuius. Post
qz aut fuit ↄuersa ciuitas e appel
lata. sic pater i legenda sci naça
rij. in qua urbs siue ciuitas nu
cupatur. Nacarius uo anno xxxii
o. circa post xpi passioem. i ian pdi
cauit. et ipam ciuitate aut tunc
ad fide e ↄuertit. aut iam ↄuersam
i fide ↄfirmauit. sic supius e
ostensum. Ex tunc aut ciuitas e
uocata. Et io uidetur qd ex tunc
fuit epali honore insignita. nam lo
quendo pprie. ciuitas no dr nisi
que epali honore decorat. Nomina
aut tam illorum epor primitiuo
rum no inueniunt expssa. primus
aut epus cui nom exprimitur
fuit scs ualentinus que credimus
extitisse circa annos dni. ccl. i
sic in fin dicetur. Ante tn ualenti
nu credimus alios epos extitisse

dr eni in legenda sci ualentini
qd mortuo epo ian. electus est i
epm ualentinus. ex quo manifeste
habetur qd an ualentinu iā erat
i ian epatus. Quot aut epi ul'
qui istu ualentinu pcesserint ig
noramus. qz nunqz hoc scriptu inue
nire potuimus.

Quando et quo tpe ciuitas ian fuit Epali dignitate sublimata

Mutatio dextre excelsi
facta fuit qn epatus ian.
i archiepm mutari pmeruit.
Hoc quidem fuit satis dignuz
iuri ↄsonu et ↄsentaneum ra
tioni. Sic eni ciuitas ian
multis ciuitatibus impar multis
pplis principatur. et nulla n deo
quo ad omnia et imperatori quo
ad aliq est subiecta. sic et decebat
ut eius archiepus nulli primatui
esset suffraganeus. nulli nisi
summo pontifici esset subiectus. s ipse
i alios epos sua iurisdictioem et
transfonderet sua auctoritate ex
tenderet. multis qz pontificibus psi
deret. Videamus igr quo tpe et qua
de causa ciuitas ian. archiepi
scopali dignitate meruit subli
mari. Eo quidem tpe electus
e canonice in summum ponti
ficem Innocentius scs uir pomia
reuerendus. ↄtra quem quedam pars
cardinaliu. quendam romanu
noie petrum sasmatice ellegit.
et anacletum appellauit. cui etiam
pplus romanus fauore et auxiliu
impendebat. Ipse quidem anacletus
totu thesauru ecclesie rapuit
et fautoribus suis dedit. qpropter
ter dns Innocentius pp potentiam
illius anacleti n ualens in urbe
morari. sup galleas ianuen. ia
nuam e deductus. anno. s. dni. m.
c. xxx. Iste igitur Innocentius
pp. inter ceteros cardinales habebat
quendam cardinalem magne
prudentie et honeste uite no
mine sirum. Et cu sedes ian
tunc uacaret. ipm ian eccle
in epm ordiauit. n alicui icre
dibile uideatur qd aliqs cardi
nalis sit fcs eps ianuen. quia
legimus plures alibi silr factos
fuisse. Hunc eni cardinales n
erant in tanto culmine sic mo
cernuntur. s quilibet eps pfere
batur cuilibet psbro ul' diaco

num cardinali. Cum igitur dominus papa Innocentius moram aliquam in ianua contraxisset. ianuenses galeas armauerunt et ipsum usque in franciam deduxerunt. Ubi circa duorum annorum spatium commoratus. tandem ianuam est reuersus. Anno autem domini m. c. xxxii. ad preces ipsius pape ianuenses stolum galearum armauerunt et ipsum papam romam portauerunt. in fauore et auxilio Lotarii imperatoris turres et fortilicias in urbe ceperunt. et anacletum tyrannice intrusum de urbe penitus expelentes innocentium in sede sua restituerunt. Romani autem hoc uidentes ad mandatum domini pape humilitate redierunt. Ianuenses autem cum suo stolo galearum prospere ianuam sunt reuersi. Et quoniam tunc temporis erat guerra et discordia magna inter ianuenses et pisanos dominus papa cornetum iuit. mandans ianuensibus et pisanis ut suos ambasiatores solempnes ad se mitterent qui plenam potestatem haberent. Cum igitur ambasiatores cornetum uenissent. dominus papa eos ad inuicem concordauit. adsit et siro episcopo ianuensi ut ad suam presentiam apud cornetum accederet intendens ipsum et ciuitatem ianuensem multipliciter honorare propter multa et magna seruitia et beneficia que a ianuensibus fuerat assecutus. Cum igitur dominus syrus episcopus cornetum uenisset dominus papa archiepiscopum eum fecit et ciuitati ianue archiepiscopum concessit. Anno scilicet domini m. c. xxxiii. Crucem quoque et palium supradicto syro dedit. insuper medietatem totius insule corsice dedit in feudum communi ianue. pro una libra auri annuis singulis romane ecclesie persoluenda. que tamen censum lucius papa postmodum communi ianue remisit de gratia spirituali. Tres quoque episcopatus qui erant in corsica et erant suffraganei archiepiscopi pisani. archiepiscopo ianuensi dedit et suffraganeos eos fecit. scilicet episcopum marianensem. episcopum nebiensem. episcopum aciensem. dedit quoque archiepiscopo ianuensi alios suffraganeos. scilicet episcopum bobiensem et episcopum brumacensem. Alexander uero tertius propter multa seruitia que a ianuensibus receperat. albinganensem episcopum fecit ianuensi archiepiscopo suffraganeum.

Innocentius autem quartus naulum ciuitatem construxit. et episcopum sibi dedit et ipsum episcopum ut esset suffraganeus ianuensi archiepiscopo ordinauit. Et tunc igitur uacata est prouincia ianuensis olim quidem sicut habetur in ystoria longobardorum. ianua erat de prouincia illa que alpes cothie dicebatur. Fuit enim quidam rex qui cothius nominabatur. et ipse in istis regnauit. et ab illo rege tota illa prouincia alpes cothie nomen accepit.

Plinius autem secundus dicit quod ianua fuit de prouincia liguriae. Iste plinius fuit magnus rector et historiographus et fuit tempore traiani imperatoris qui imperauit anno domini c. Iste plinius cum quandam prouinciam regeret multos christianos occidebat ex eo quod christum colerent et ydola adorare nollent. Sed tamen eorum innocentiam uidens scripsit traiano epistolam in qua christianos excusabat et eorum innocentiam commendabat. Propter quod traianus sibi rescripsit quod christiani non inquirantur. sed tamen si apparuerint puniantur. Dicit igitur iste plinius quod prouincia liguriae ex parte ore maritime protendebatur [illegible] a milio et flumine merula usque ad sigestrum et flumen et dicit quod in ista prouincia liguriae est ianua et flumen pulcifere. Facit etiam mentionem ibidem de portu egregie ciuitatis lunensis qui modo dicitur portus ueneris. sed tunc portus lune uocabatur. Ibi etiam mentionem facit de portu dalfini et de portu naui. de saona autem nullam mentionem facit quia credimus quod tunc temporis adhuc non erat hedificata. sed de destructione naui fuit constructa. Sic ergo ciuitas ianuensis que olim erat de prouincia que dicebatur alpes cothie. uel de prouincia liguriae. Postquam archiepiscopatum habere meruit de nulla prouincia extitit. sed ipsa per se cum sua diocesi suffraganeis et districtu suo prouincia facta fuit et dicta est prouincia ianuensis.

Capitula decime partis.

Sequitur decima pars in qua ponuntur tempora nomina et ordines omnium episcoporum qui in ciuitate ianuensi fuisse leguntur. Et ista pars tot habet capitula quot ibi ponuntur episcoporum no-

mina. Quo autē tpr̄e ciuitas
ianueñ p̄o ep̄atum hr̄e cepit
i ſupiorib' nullam oppinioēm
expreſſimꝰ. q2 .ſ. dū rome petrꝰ
et paulus aplōrum p̄ncipes
p̄ſiderēt. ianueñ ciuitas ep̄ali
honore meruit decorari. No
mina tñ illor̄ p̄mitiuorum
ep̄orum qui fuerūt uſq3 ad
ualentinū. ad nrām notitiā
minime puenerūt. Et ideo ill'
dimiſſis ſolū modo ep̄os illos
deſcribemꝰ quor̄ noīa p̄ceden
tium patrū ad nos ſcriptura i
mandauit. Vnū tñ obmitten
dum nō ē qđ de omib' ep̄is
qui fuerūt a ualentino uſq3
ad theodulfū. inuenimꝰ quorū
noīa ſ3 tp̄a nō potuimꝰ inue
nire. Iſtud tñ p certo ſcimꝰ qđ
ſcs̄ ſyrus qui fuit ep̄s tcīus i
ante tp̄a ſcī gregorij pp̄. ex
titit. q2 ipē gregoriꝰ in libro i
dialogorū de eccliā ſcī ſyri ep̄i
ianueñ exp̄ſſam mētionē fa
cit. Gregoriꝰ aūt florebat circ'
annos dñi .d.c. p quātū aūt
tp̄is ſyrus p̄ceſſit gregoriū
ignoramus. Supponamꝰ tamē

qđ ſaltem p annos .xxx. p̄ceſ
ſerit. tunc ḡ dicē oportebit q'
ualentinꝰ qui fuit ep̄s p̄mus
de illis quor̄ noīa repimꝰ
cepit circa annos dñi .d.xxx. et
felix qui fuit ep̄s ſcđs cepit
circa annos dñi .d.lx. et ſyrus
qui fuit ep̄s tcīus. cepit circa a
nos dñi .d.lxxx. Romulus aūt
qui fuit ep̄s quartꝰ cepit circa
annos dñi .d.c. et ſ'm iſtā cōpu
tationē gregoriꝰ et romulus
eodē tpr̄e floruerūt. Ille rome
iſte ianū. ¶ Et ſic diximꝰ de p̄
deceſſoribꝰ ſcī romuli et de ſu
cceſſorib' ē dicēdum. Nā a ſcō
romulo uſq3 ad theodulfum
nō ē de aliq̄ ep̄o tp̄s exp̄ſſū. the
odulfus aūt cepit circa annos
dñi .d.cccc.xxx. et ſic iā Ro
mulum quē ſuppoſuimꝰ in
cepiſſe circa annos dñi .d.c. et
theodulfum qui incepit circa
annos dñi .d.cccc.xxx. inueni
unt fluxiſſe anni .ccc.xxx.
et tñ a Romulo uſq3 ad theo
dulfum excluſiue nō ni quī
q3 ep̄i repimꝰ. diuidēdo igr̄
eq̄lr̄ annos .ccc.xxx. in ter

quinq3 ep̄os cuilib3 ip̄or̄ ſaltē an
nos .lxvj. dare oportebit. ſ3 certe
nō eſt credendū qđ quilibet ip̄or̄
p tot annos i ep̄atu uixerit. et
ideo ē ſupponēdū uł qđ multi
ep̄i a Romulo uſq3 ad theod
ulfum ſū p̄termiſſi. quor̄ noīa
ex quadā negligentia nō fuerūt
annotata. uł qđ eccīa ianueñ i
diūſis tp̄ibus p annos plures
uacauit. et anni uacationis
nō fuerūt annotati. uł forte u
trumq3 uerū fuit ſ3 ſiue hoc ſi
ue illud ſiue utrūq3 uerū fuit
hoc tñ cōſtat qđ ſ'm cōputatōe3
ut ſupius fcīm a Romulo uſq3
ad theodulfum anni .ccc.xxx.
fluxerunt. Et ideo oportet ut illi
anni int' illos quinq3 ep̄os cō
diuidantur. ut .ſ. anni .lxvj. cui
libet dentur. Incipientes ḡ a
ſcō ualentino ceteros ep̄os ſibi ſe
quentes p ordinē deſcribamꝰ.

De ſancto Valentino Ep̄o
primo.

Valentinus fuit ep̄s p̄miꝰ
de hiis quor̄ noīa legun
tur. cepit aūt circa annos dñi
.d.xxx. hec aūt dicimꝰ ſuppone

do qđ ſyrus p annos .xx. p̄ceſſit
gregoriū. ſi ē p annos plures
q3 p .xx. ipm̄ p̄ceſſerit. tunc uale
tinus antiquior erit q3 hic eū de
ſcripſimꝰ. Vixit nō ualentinꝰ i ētā
te ut i legēda hr̄tur annis .lxxij.
de q° int' cetera legitur qđ dū quedā
comederet i eiꝰ gutture os car
nium ſic i(n)heſit. ut illud nō eicere
nec glutire poſſet. Qui dū mor
tis timeret pīculum ad ſcm̄ i
ualentinū tota deuotiōe cucu
rrit. ſcō int' ſe uoto p̄miſſo illiꝰ
p̄tinens et plenā ſanitatē aſſe
cutꝰ fuit. ¶ Puella q̄ quedam dū
eēt claudi et icedē nō ualeret
ſcō ualētino cū deuotiōe mag
ſe recōmendauit. et ecce i nocte
ſcs̄ ualentinꝰ ſibi apparuit et eā
cōſolans et cōfortans ip̄am erex
it et integre ſanitati reſtitu
it. ¶ Circa hec tp̄a duo fr̄es ge
melli in gallia claruerūt .ſ. ſcs̄
Girtaldus qui una de gemelli
fuerāt nati. una die pōtifices
cōſecrati. una die mortui. una
die a xp̄o aſſūpti. nō fuit iſta fcō
ſine cōſtellatiōib' attribuenda.
ſ3 diuine ordinatiōi poti' aſcri

benedicta. stelle enim sive constellationes homini necessitatem inferre non possunt. quia si hoc esset, multa ex hoc inconvenientia sequerentur sicut dicit sanctus gregorius. tunc enim superflue essent leges. superflua essent iudicia et irrationabiles vituperationes et laudes insipientes et superflue essent orationes. divina providentia tolleretur. liberum arbitrium auferretur. ex hoc etiam sequitur quod deus aut non est bonus. aut est impotens. aut est iniustus. si enim stelle cogunt hominem ad furandum vel adulterandum. istam tamen iniquam virtutem stellarum si deus auferre potest sed non vult tunc non est bonus. si non vult sed non potest tunc non est omnipotens. si autem punit hominem de eo quod de necessitate facit tunc non est iustus.

Circa hec tempora in provincia theophylus quidam cuiusdam episcopi vicedominus ab ipso officio depositus, in tantam desperationem devenit, quod diabolo homagium fecit, et de ipso homagio manu propria cirographum scripsit, et ipsum cirographum diabolo dedit. Diabolus autem sibi permisit quod in suum officium eum restitueret. et hominibus omnibus eum faceret habundare. que omnia fuit ad libitum assecutus. Procedente autem tempore dictus theophilus ad cor suum rediit. et dolens et merens ad reginam celi confugit. beata autem virgo sibi veniam et gratiam impetravit. precipiens diabolo ut cirographum theophilo restitueret. nec ipsum ultius molestaret. Unde ipse diabolus tristis et dolens theophilo apparuit et sic veniam et gratiam assecutus fuit.

Circa hec tempora quidam puer iudeus cum ceteris christianis eucharistiam recepisset. pater eius indignatus in clibanum ardentem filium suum proiecit. Verum cum christiani hec audientes nimium turbarentur in clibanum respexerunt. et ibi eum sanum et incolumem et gaudentem invenerunt. Quem inde extrahentes interrogaverunt puerum quis eum sic conservasset illesum. Cui ille dixit quod illa domina picta que est in ecclesia et tenet puerum in brachiis flammas cum pallio suo a se reiciebat et ipsum conservavit. Hunc christiani patrem illius in clibanum proiecerunt. qui protinus fuit combustus.

Circa hec tempora theodoricus rex ytalie arriana heresi dampnatus Boetium philosophum consularem et patricium cum rem publicam contra ipsum theodoricum defenderet. papiam in exilium destinavit. ubi librum de consolatione scripsisse refertur. Uxor vero prefati boetii nomine Elpes composuit in honorem apostolorum petri et pauli ymnum qui incipit. Felix per omnes roma mundi cardines etc. Epitaphyum quoque suum super tumulum eius scribendum ipsa composuit dicens. Elpes dicta fui sicule regionis alumna. Quam procul a patria coniugis egit amor. Porticibus sacris iam nunc peregrina quiesco. Iudicis eternum testificata thronum. Procedente autem tempore theodoricus supradictum boetium occidi fecit. Idemque theodoricus iohannem papam in carcerem posuit et ibi eum fame perire permisit. Verum cum idem theodoricus fuisset mortuus. quidam heremita vidit quod iohannes papa eum nudum et discalciatum et incathenatum in ollam sulfuream proiecit. Sic refert gregorius in libro dialogorum.

Circa hec tempora cum clodoveus rex francorum adhuc esset gentilis. uxor eius christianissima que vocabatur crotildis fidem christi sepe predicabat eidem. Sed cum ille nollet eam audire. contingit quod contra alemannos grave bellum haberet et cum ille in bello deficeret votum vovit dicens. deus quem uxor mea adorat iuva me. et ego pro deo te colo. Facto igitur voto inimicos suos hostes resiliit et victoriam obtinuit. et sic postmodum sacrum baptisma suscepit. Unde verificatum est quod dicit apostolus. Salvabitur autem vir infidelis per mulierem fidelem. Ex tunc autem tota gens francorum ad fidem christi conversa fuit.

Circa hec tempora machometus falsus propheta regnante Eraclio imperatore sarracenos decepit. iste vero machometus morbum caducum patiebatur. Cum autem caderet dicebat quod angelus gabriel sibi apparebat qui eum instruebat leges quas populo dabat. et quia eius splendorem ferre non poterat. ideo in faciem suam

ardebat. De ſco felice epi
ſcopo ſcdo.

Felix eps ſs cep circa an
nos dni. d. lx. ut habetur in
cronica ſic in legenda betur an
nis lxxvi. fuit autem felix magr
ſcti ſyri. dum uo quadam uice miſ
ſam celebraret. et ſyrus ſibi mi
niſtraret. uidit ſyrus ſupra
cap felicis flamam ignis deſcen
dentem. in aqua etiam flamam dex
tram dei uidit radiare. Illa autem
flama erat ſps ſcs qui in ſpecie
ignis ſup felicem deſcendebat. ſic
olim ſup aplos deſcendiſſe con
ſtat. dextra autem dei ſignificabat i
uirtutem et potentiam dei qua illam
hoſtiam quam felix ſacrificabat ce
leſti bndictione conſecrabat. Circa
iſta tpra uiſe fuerunt in celo i
acies ignee que bellum longobar
dorum et ſanguinem in ytaliam fun
dendum repreſentabat. Sic dicit
gregorius in omelia. albuinus
qui erat rex longobardorum
regem quendam gelibardorum cum
adhuc eet in pannonia occide
rat. et de oſſe capitis ſui cupam
ſibi parauerat quam argento et

auro incluſerat. filiam quoque illius no
mine Roſimunda in uxorem acceperat.
Cum quoque ytaliam fere totam cepiſſet
et apud ueronam conuiuium celebra
ret. in illa cupa uxorem ſuam igno
rantem bibere fecit. Quod cum illa cog
nouiſſet. quod ſ. in capite patris ſui bi
beret. furore excitata feminco
a quodam armigero. regem dum
in lecto in meridie recumberet in
terfici procurauit. Siquidem muli
eris ira nimis est periculoſa. Iſto
dr in eccliaſtico. Non est caput nequius
ſup caput colubri. et non est ira ſup
iram mulieris. ſicut enim proprium uici
um hominis est ſupbia. ſic proprium
uicium mulieris est iracundia. i
Mulieres quidem ad iraſcendum
ſunt multum faciles. ad reconcili
andum ſunt ualde difficiles. ad
iniudictam exceptandam ſunt ni
mis credule. et loquium deill
mulieribus quod abinuicem amorem
dicere uerecundiam miudi. Iſta ro
ſimunda iacet ap rauenam in cau
tumulo. Iſte uſus est ſcptus. hac ia
cet in tumba roſimunda non ro
ſa munda. Circa hec tpra ut
legitur in geſtis longobardorum

Cum albuinus mediolanum
et ceteras ciuitates lombardie ce
piſſet. honoratus archieps medio
lani. Jan fugit. ut a facie longo
bardorum qui adhuc erant paga
ni ſecurus conſiſteret. longobar
di ei infra breue ſpatium temporis
quinque prouincias ceperunt. quarum
prima dicebatur venetia. que modo mar
chia triuiciana dicitur. cuius caput erat
aquilegia. Secunda prouincia dicitur fla
minea que modo dicitur romagnola. i
cuius caput erat rauenna. Tercia di
cebatur liguria. cuius caput erat me
diolanum. Quarta dicebatur
Emilia cuius caput erat ticinum ſi
ue papia. Quinta dicebatur
alpes cocie a quodam rege ſic uo
cata. cuius nomen erat chochia. et
iſta prouincia comprehendebat totum
pedemontem et ciuitatem iam cum
tota prouincia ſua. omnes iſtas qui
que prouincias longobardi ceperunt
habitatoribus interfectis preter terras i
maritimas. ſ. Jan et prouinciam ſuam.
quia illuc accedere auſi non fuerunt
propter quod multi xpiani fugientes an
te longobardis qui tunc erant
pagani Jan ueniebant. ut ibidem

ſaluarentur. De ipſis antem
longobardis et hoc ſciendum est quod
prius in inſula ſcandinauia que est
in partibus dacie a principio mora
bantur. Et quia terra illa eos capere
non poterat. ideo in panoniam uenerunt.
deinde ad ytaliam uenerunt. et fere
totam ytaliam preter terras maritimas
ceperunt. Dicebantur autem prius uinu
li. ſed poſt nomen longobardi a lon
gis barbis ſunt appellati. ex eo i
quod longas barbas deferebant.
Modo autem ablata una ſillaba de
medio lombardi uocantur. Ve
nerunt autem in ytaliam circa an
nos dni. d. lx. ſub rege albuino. i
Erant tunc omnes ytalici xpiani et
ipſi longobardi erant pagani. et
ideo omnes xpianos qui erant in
ytalia occiderunt. preter illos qui
in terris maritimis morabantur.
Steterunt autem dicti longobardi pa
gani poſtquam ſ. uenerunt in lom
bardiam per annos xl. uſque ſ. ad
tps theodolinde ducis baiue
ne filie et xpianiſſime que agiſulphum
regem longobardorum in uirum tunc
ta. ipſum uirum ſuum ad fidem conuer
tit. et ſic tota gens longobardorum

fide e recepit. Ecce quod bo
na sepe secuntur ex muliere bo
na. Alia una mulier noie Rou
lois regina fuit causa conversionis
ad fidem totius gentis francorum
sic dictum supra in precedenti capitulo.
Fuerunt autem ipsi gallici conversi ad
fidem e circa annos domini d. xl. Alia
mulier s. galla regina fuit cau
sa conversionis totius gentis unga
rorum sic dicetur infra in titulo
de Johanne epo xij. Fuerunt autem
ungarij ad fidem e conversi. circa
annos domini d. xl. Alia mulier
s. theodolinda regina fuit causa conver
sionis totius gentis longobardorum
sic dictum e supra. Fuerunt autem lon
bardi ad fidem conversi circa annos
domini d. c. Una alia mulier noie
ysides que fuit tempore abrae invenit
litteras grecas et egyptiacas. i
Alia mulier nomine carmentis.
regina. que fuit mater latini regis
ytalie invenit litteras latinas. i
Ecce quod sapientes et devote
oli mulieres erant que propter eos ad
fidem e convertebant et que litteras i
latinas grecas et egyptiacas
inveniebant. Mulieres autem

nunc temporis potius student circa va
nitates seculi. quam circa ea que sunt
ad honorem dei vel hedificationem
populi. De Secto siro episco
po tercio.
Sirus eps fuit cepit circa an
nos domini d. lxxx. iste fuit
oriundus de mulagana in loco
sue nativitatis nobilis ecclia e
constructa. Iste in sua pueritia sce
vite incepit. quod patet per parvulam
quam suscitavit in sua iuventu
te et reliquo sui etate sanctum vi
xit. quod patet per basilii sancti quem in
fecit in sua morte sanctissime
finivit. quod patet per pannum sang
ne tinctum per quem multos infir
mos sanavit. Iste suis meri
tis acquisivit palatio iam ter
ram sci romuli. et aliam cum
bo principijs et redditibus suis
Item acquisivit decimam
nis usque ad flumen sturle. et
prestatam usque ad mare. Item
decimam de caligniano
tanicatis quam de alijs locis. Item
decimam de murecha a flumine
usque ad mare. preterea que venit
abisane ante sanctum marinum

etiam de hospitale sancti stephani iux
que ad portam civitatis huius corpus
positum fuit in basilica xij. apo
stolorum que modo dicitur monasterium sci
syri quia ibidem tunc erat ut credimus
sedes episcopalis. Mansit autem ibidem
corpus predictum usque ad tempora lon
dulfi epi vicecomitis translati esse
de episcopali ad ecclesiam sci laurentij.
voluit dictus eps ut corpus sci syri
illuc transferretur et reponeretur
ideo ubi modo e introitus cancel
larii. Facta autem fuit hec translatio
circa annos domini d. ccccl xxxx. i
Procedente autem tempore cum ecclia sci
laurentij per gellasium prius debuisset
consecrari. Otto eps tunc huius cor
pus sci syri de loco cancellarii
substulit et sub tumba altaris ipsius
martiris venerabiliter collocavit.
Ista translatio sca fuit circa annos
domini d. xluiij. tempore quam procedente
Bonifatius archiepiscopus tertius corpus
sci syri de sub tumba altare substulit
et ipsum super altare sci Laurentij
in archa marmorea reverenter
reposuit. Ista translatio sca fuit
anno domini d. clxxxxiiij. Nos quoque
pro tempore pontificali sedulo ad omnem

ambiguitatem removendam
capsam ipsam aperuimus. et omnia
ossa sci syri ibidem invenimus. p
ut infra in titulo nostro dicetur.
Ista revelatio sca fuit anno domini
d. cclxxxxiiij. de mense iunij cum
quandam legendam diligenti studio com
pilavimus. in qua miracula multa
sunt posita. que a fide dignis au
divimus quae quidem in veteri legen
da non erant conscripta. Circa h
tempora sci syri apparuit antiochie
senex quidam alba veste indutus
qui sudarium quod manu tenebat
super medietatem civitatis excu
ssit. et tota illa civitas statim
cum habitaculis et habitatoribus suis i
corruit. Duo autem socij sui eum
instanter rogabant ut parceret
reliquae parti civitatis. Quod illi cum
difficultate maxima obtinuerunt
et statim ille disparuit. et ultra i
visus non fuit. Quis autem iste
homo fuit ignoratur. Credimus
autem quod fuit angelus dei bonus vel
malus. deus enim aliquando punit homines
malos per angelos bonos. sic pu
nivit sodomitas. Aliquando punit
homines malos per angelos malos. i

ſicut puniut dāpnatos in infer
no. Aliqñ uō puniut hoīes boñ
p angelos malos. ſic puniuit d'
ſcm̄ Job. ut p patientiā acqui
reret ſibi maiorē gl'iam. & ſic
puniuit paulū aplm̄ cui ob hu
militatis cuſtodiam datus fu
it angl's ſathane ut eū collafi
zaret. i. corporalit' affligeret. Qō
aūt dñs puniat hoīes ñ memi
ni me legiſſe. ¶ Circa h' tpa
Leuigild' rex gothor' arriana
fere pollut' filiū ſuū Ermnigi
ldū ad fidē catholicā puxorē
ſuā ɔūſum icarcē reclusit & tā
dem in nocte paſce cū eū ſecari
occidit. pco qō arriane hereſi i
ſibi aſſentire noluit. Erat aūt
q̄ ſcs ſyrus in epātu laudabilit'
ſedit. et miracl'a q̄ p eū dō ope
rātus fuit. ſiquis ſcire noluit
i legenda ſua inquirat & ibi ſu
fficient omā inueniet exarata.
¶ De Sancto Romulo epō
quarto.

Romulus eps̄ quartus
cepit circa annos dn̄i. d. c.
Iſte fuit hō magne ſcitatis q̄
ad dm̄. magne honeſtatis qu'

ad ſe ipm̄. et magne pietatis i
quo ad paupes. Erat aūt tūc ui
lla quedā iuxta litus maris q̄
dicebatū matucina q̄ b'tō ſiro
data fuerat pleno iure. ad h'ac
uillā cū ſcs romulus. quadam
uice ueiſſ;. et ibi īfirmat' fuiſ
ſ; b'tō fine requieuit ibidem.
¶ Cui corp' ibi fuit uenerabi
liter tumulatū. ad cuī' ſepul
crū crebra miracl'a fiebāt. Naz
ceci uiſum. claudi greſſū;. Le
proſi mūdationem. et alij in
firmi curatioēm recipiebant.
Ppt' qō incole regionis illi'
dein uillā ſcm̄ Romuli nūcu
uerūt. ¶ Poſt multa uō tpa
ſarraceni africani trās marīā
mas iuadētes. ipſām uillā fū
ditus deſtruxerūt. ppt' qō habi
tatores ad montana ſe reducen
tes ut ab hoſtib' tuti eēnt. ca
ſtrum qō nūc dr̄ ſcs romulu'
hedificauerūt. Nondū tam
oportunitas occurrerat p q̄;
poſſent ſcō romulo eccliam
fabricare et corp' ſuū trāſferre.
Et iō corp' ei' in uilla matuci
ana remāſit. donec p ſabatinū

epm̄ ad eccliam ianueñ fuit
translatum. ¶ Circa hec tpa
cū Sigibertus infans fili' dago
berti regis a ſcō amando bapti
zaretur. cū circūſtantes epō nō
reſpōderent. Infans miraculo
ſe reſpōdit amē. ¶ Circa h' tpa
Scs columban' de francia ueni
ēs monaſteriū ap' bobiū con
ſtruxit. et mltos ibi monacos
ɔgregans ſcām et laudabilē ui
tam duxit et mlta miracl'a per
eū ds̄ opatus fuit. ¶ Circa hec
tpa Bonifati' pp. templū pan
theon a foca ceſare ipetrauit et
ipm̄ i honorē b'tē m̄ et omium
martirū ɔſecrauit. Nondum
eīm feſtiuitates ɔfeſſorū ab ec
cleſia agebant'. ¶ poſt h' at aliu'
pp. noie gregorij. ſtatuit ut dic
tum feſtum i honorē omium
ſcōr' in kl'lis nouēbris ſinglis
annis p uniūſum orbē ſollēp
nit' celebrent'. ut q' de q̄libet i
ſcō nō poſſum' feſtū agere in
ſinglari. ſalte omēs honorē;'
in cōi. & ſō eni; poſſem' de q̄lib'
ſcō feſtum agere. q' tps ad hoc
ñ ſufficeret. exceptis eīm ɔfeſſo

ribus qui q̄ſi ſunt infiniti. ipi
martires tot ſūt qō ſic dic ſcs
geronimi'. nō eſt aliq̄ dies i an
no p'ter diē p'ma; ianuarij. i qua
ultra quīq; millia martirū
ñ fuerint p x'ā fide occiſa. In
kl'lis eī ianuarij p'cepunt rōā
ni ne aliquī occiderent'. ſ; dieç
illa cū letitia agerēt. et eo qō
erat p'a dies anni. et ex eo qō i
erat dedicata iano qui erat
maximū & p'apuū ydolū; ro
manorum. ¶ De ſabatīo
Epiſcopo quinto

Sabatinus eps̄ quintus
cepit circa annos dom
ini. d. c. lxvi. Iſte trāſtulit corp'
ſcī Romuli de uilla matuci
na ad eccliam ianueñ. Nā cū
ſarraceni uillā illā deſtruxiſſe
nt dēs ſabatin' eps̄ illuc perit.
et corp' ſcī romuli honorifice
ianū detulit. et ſb altare ſci lau
rentij i capſa marmorea uen'
rabilit' collocauit. Conueniēs
quidē fuit ut ſcs Romulus ñ
niſi in ciuitate ſua requieſcer'
ut ū tres ſui p'deceſſores. ſ. ſcs
ualentinī. ſcs felix. et ſcs ſyruç.

.epm.

37

quiescebat. ipse q3 ibidē rege
fecit cū cistē. Isti quatuor sci
sūt quadriga di sup quē cūi
tas iañ exemplis rigat̄ doc
trīis ꝯpluitū. ⁊ mērītis fecun
datur. Isti sūt quatuor uenti
celi qui nos p mare huī sili⁹
nauigantes a fluctib⁹ pteg
unt a scopul' inpulsis defen
dunt. et ad portū quietis et̄
ne pducūt. Isti sūt quatuor 1
gēme di in corona iañ eclīe
collocate. quaꝝ una ornat
abantīōꝝ ut desiturīs ha
beat puidētiam. alia ornat
apostīōꝝ ut de p̄tīis satis
faciat p iustitiā. tēia ornat
adectīis ut int̄ psperā fuer
temp̄antiā. quarta ornat a
sinistris ut int̄ adūsa et di
fficilia magnā hēat ꝯstātiā.

Circa h̄ tpā floruit i an
glia Beda doctor eximius
et monacus pfect⁹. et ome
liarum declamator egregius.
Qui quidē lz sit scs tn̄ uen
nerabil' appellatū. et hoc du
plici de causa. Vna ē qd cum
eī ocli caligassēt. et i quadā

ualle lapidib⁹ plena p̄dicaret
dicentibꝫ sibi sotijs dissolutū
omib⁹ et leuitatis cū qd magn⁹
ppli mltitudo ibi suā p̄dicati
onē expectaret. Cū ille p̄dica
tionem finissz. et dixisse p̄ oiā
sclā sclōꝝ. Diuino nutu sibi
angli et lapides respondenīt.
Venerablis pat̄. Alia g̃ sic
fuit uenerabil' appellat̄. uo
ab ecclīa uenerabil' dicit̄. A
lia cā ē qz pt̄ mortē suā quidā
clicus sibi deuot⁹ ū̄sum facere
cupiebat. quē in suo sepulcro
facē sculpi uolebat. Incipien⁹
tali mō. Hac sūt in fossa. uo
lens talit̄ finire bede sci ossa.
Sz qm̄ ū̄sus ꝯgruitas h̄ n̄ pari
ebat ī sequētī die cū deuotōis
ad tumulū preχit. Et ibi ū̄s⁹
talit̄ finitum et māibꝫ ange
licas sculptū inuēit. Hac sunt
i fossa bede uenerablis ossa.

Eius corp⁹ et ossa uenerabi
lia pt̄ mltum tp̄is iañ fuerit
delata. et i moñ sci benig̃ decā
pite sanu st̄ uenerablit̄ tumu
lata. Vbi festū solēpne agitur
et i deuotōē mlta habentur. a

De Matore Epō sexto.

Matorꝫ ep̄s sext⁹ cep circa
annos dn̄i. d. cc. xxxij. hu
ius tp̄e ossa bt̄i augustini ep̄i p
cāmite rege longobardorum
noīe limpardo carissimo de
sardinea usqz iañ sūt delata. q⁹
cū audissz dc̄s rex sibi de papia
usqz iañ occuuit. Dū uō rex
ip̄a ossa uellet papia facē de
portaī. in tantū p̄ōderauenīt
qd nullo mō leuaī a uectoribꝫ
potuerūt. Huic rex b̄tō aug̃.
uotū uouit qd si pmitteret se
leuaī et papiam deduci. eccli
am i honorē sui in loco. s. illo
ū apd iañ fuerat hospitatus
hedificaī facēt. Facto g̃ uoto sta
tim illi qui corp⁹ deportabant
leuit̄ leuauerunt. ⁊ rex uotū
suum fidelit̄ adipleuit. ubi
aut̄ mō sit ista ecclīa nescit̄.
quidā tn̄ dixit qd ē ecclīa sci
thome. alij qd ē ecc̄ sci theodo
ri. Alij dixīt qd ē palatiū archi
ep̄i qd ē ap sc̄m siluestrū. ubi
sup̄dc̄s rex fuerat hospitatus
et iō palatium illd ꝯstruxit et
capellā sci aug̃ ibidē hedifica

uit. q ibi dē in usqz hodie p se
uerat. Circa h̄ tpā ip̄ator
imagines x̄. b̄tē ūgīs ⁊ alioꝝ
scōꝝum ūqz ꝯburi et frangi
faciebat dicēs idolatrium esse
ymagines adorare. pp̄t quod
quidā pp̄. noīe gḡ. ip̄m ne hoc
facēt ammonuit. et cū nollet
desistere eū excommunicauit.
Cū uō in sua duritia adhuc p
maneret eū deposuit. Insapi
ens ē et ipse iste leo imp̄ator
faciebat qm̄ xp̄i et scōꝝ yma
gines ꝯburebat. hoc ē non ē
ydolatrare sic ille dicebat. qz
nichil diuinitatis ieis esse
credim⁹. Quēadmodū genti
les ydolatre supponebāt. set
tm̄ ymagines fiūt ut peas
i remunerātē eoꝝ q̃ sūt in
magines reducam̄. Honora
mus aūt quē ymaginib⁹ ip̄edim⁹.
n̄ impedim⁹ eis i quantū ip̄e
ymagies sūt diūsis coloribꝫ
figurate. sz ip̄endim⁹ illis q̃
ip̄e sūt sigficatiē. Verū quoqz
est qd in ueterī testamento non
fiebat aliq̃ ymago dei. qz dns
tūc iuisibil' erat. et iō ymago

aliqua ſibi fieri nō uolebat ſer
dīs qui tūc erat iuuiſibil' ī nā
diuina. mō fcūs ē uiſiblis ī nā
humana. et iō ea q̄ xp̄s fecit ī
humana carne ſic ſūt. natiui
tas. paſſio. reſurrectio. aſcēſio.
et cetīa miracla q̄ fec. poſſūt'
ymaginib' figurarī. Ea autē
que xp̄s fecit fuerūt ↄſcripta ad
nr̄am īformatōem et doctrī
nam. ſ; q̄m mlī ſūt qui lit
teras neſciūt. iō ſcī p̄rēs or
dinauerūt ut geſta x̄ 7 alioꝝ
ſcōꝝ p ymagines figurent'.
ut ipi laici in ipīs ymaginī
b' tanq̄; in libro inſtruant'.
Deberent aūt pingi ymago
x̄. et b'n maīe put aſcīs doc
torib' tradītū rep'itū. Johes
eī damaſceī' dīc. q̄d xp̄s fuit
ↄſupcilíat'. i. hūit ſupcilia cō
uīcta. et q̄d fuit bn̄ oculat'
et q̄d hūit longū uultū 7 q̄d
fuit ãlinus q̄d erat ſignū hu
militatis et maturītatis. Scē
autē Epyphanī' dīc. q̄d ſtatu
ra corporis x̄ fuit ſex pedum
et q̄d hūit capillos longos ī
et flauos. et q̄d hūit ſupcilia
nigra et aliquantulū circū
flexa. et q̄d hūit oculos flauē
tes letitiam ↄferentes et q̄d
hūit longas nares et barbā
flauam et q̄d fuit coloris frū
mītei. et q̄d nō hūit ceruicē
erectā ſ; aliquātulum incli
natam et ſbrubeā. De matre
autē eī' dīc idē epyphanius.
q̄d ipa fuit ſtatura medie et
q̄d fuit coloris frumītei et
q̄d hūit capillos flauos et
bonos oclōs et nigra ſupcilia
et naſum oblongū 7 manus
oblongas. digitos q; p̄lixos
et faciem longā. Ex his g̊ q̄
dicunt' de xp̄o et eī' matre
maīfeſte ↄſtat q̄d fili' mltū;
fuit ſimlīs matri eī'. p̄terea
tp̄s in cāpania ytalie frumē
tum ordeū legumina d' celo
q̄ pluuia deſcenderūt put
in cronicis legitū. Circa 7
hec tp̄ā ſtudiū gnāle p̄ſius
ē trāſlatum fuit. Nā olim ge
nerale ſtudiū in grecia flore
bat. ſ; de grecia tranſlatū fuit
romam. Sed de alcuin' magr̄
caroli uir in omī ſcīa erudit'
ipm̄ pariſius tranſtulit ū uſq;
hodie floret. Circa h' tp̄ā
apd' ſyriam iudei quandam
ymaginē x̄ in laſce cū lancea
pforauīt. de cui' uulnē ſāgui'
copioſiſſime emanauit. ppt'
q̄d iudei ſtupefcī uas ſupposu
erūt q̄d de illo ſanguīe ſtatī;
fuit iplētū. Iſte aūt ſanguis
p diūſas eccliās fuit diſperſu'
et diuiſus qui uſq; hodie ī di
uerſis ecclīs reſuatur 7 ↄſtōditū.
et ab illo tp̄e eccle in honoē ſcī
ſaluatoris hedificāī ceperunt.
Romā q; magna ps illi' ſāg
nis fuit delata. et ecclia ſcā ſal
uatoris ibidē ↄſtructa 7 ↄſecra
ta. ū ampula plena de illo ſan
guine reſuatur. Iudei g̊ tm̄ ui
dentes miraclm ad fidē catholi
cam ſūt ↄūſi. De dionīſio
Epō ſeptimo.

Dionīſius epīs ſeptimus
ceep circa annos dn̄ ſep
tingentos nonaginta octo. hu
ius epi tp̄e Carolus impator in
ciuitate iañ ſinodū celebrauit
ſic in geſtis legitū cuiſdē ipa
toris. Cū eī tunc tp̄is Deſide
rius rex longobardoꝝ ipium
moleſtaret. 7 ſaraceni afric
in ianuā et t̄ras maītimas p̄lr
rimū deuaſtarēt. ſup̄dcs ipera
tor exercitum ſuū in duas ptes
diuiſit. unā ptem dedit bn̄ā
do auunclō ſuo ut ↄ deſideriū;
pgeret. qui erat ī ptib' lōbardꝝ.
Pergens g̊ dcs bn̄ard' ipm̄ de
ſiderium fugauit. 7 in ticīa pa
piam reduxit. tandē fuit cap
tus et lucōdunū cū uxore et
filijs ī exiliū deſtinat'. Reliq̄;
autē ptē exercit' rex carolus
iañ dimiſit ut t̄ras maītima'
a ſaraccīs defenderēt. Cir
ca h' tp̄ā in romana ſede leo
pp̄. uir ſcīatie ↄſpicuus et ſcā
preclarus floruit. Iſte dū ad
letanias maiores pgēt. romani
de ſua p̄motiōe turbati. diabo
lica ueſania īſtigati ei oculos
erueruīt et linguā ſili' pcīderūt.
Sz deus miraculoſe et uiſum
ſibi et linguā reſtituit. Iſte ī
tm̄ ad carolū ↄfugit et ea que
ſibi romani fecerūt indicauit.
Carolus g̊ romā ueniens ipſū;
uindicauit. et ī ſede ſua reſtitu'

ir. ¶ Eodem tpr cu iohanno
ni et gregorii tpe eēt impiū
ab inuiceꝫ fuit diuiſū. ita qd
greci i patorē ſuū retinuerūt.
et latini caroliū auctē eccle
i patorem creauerūt. Iſte i
perator karolus parauit i
qd offm ambroſianū ab oib'
ecclijs aſſumeret. Sz quiā diffi
cile ē aſſueta relinquere de
hoc eccla i tota ſcandalū ma
gnum fuit quibꝫdā nolenti
bus qd ambroſianū offitiū
deberet remaneri. alijs uō uo
lentibꝫ qd gregorianū debe
ret aſſumi. Ideoq; ſcī patres
miſſale ambroſianū et mi
ſſale gregorianū accipientes
ſup altare poſuerūt. rogātes
dnm ut p aliqd indiciū oſtēdēt
qd offm magis ſibi placeret.
Clauſentes g hoſtia dni ma
ne rediſſēt inuenerūt miſſale
ambroſianū ſup altare aptū
gregorianū nō inuenerunt.
totalir diſſolutū et pecias
huc illucq; diſperſum. Quo
ſig edocti ſūt ut offm ambr
ſianum i ſua tm eccē decanta
retur. Gregorianum uō p toti
mundū diſpergetur. Ambro
ſius quidē primū in ytalia de
cantandū inſtituit. et hympnos
prm inuenit ſic dic ſcs aug. in
lib cofeſſionum. Dic eni qd i
iuſtina impatrix qerat fautrix
arianor eiecisset ambroſium
et catholicos intra ecclam n
ipſos pmittebat exire. ppt hoc
ne ppls tedio ac merore cota
beſceret. ambroſius ymnos co
poſuit quos i eccla decantari
fecit. Quia uō offm ambro
ſianum nimis uidebatur eſſe
prolixum. Ideo gregorii pt long
tpa inueniens ipm abreuiauit
et melius ordinauit. et ad u
melhorē cōſonantiā ipm redu
xit. conceſſum ē tn ut eccē medi
lanum ambroſiano offo poſ
ſit uti. Poſt h tpa ap conſtanti
nopolim inuenta ē ſb tra ar
cha marmorea ubi erat homi
gandeuius iacēs ſuppinū. In
qua quidē archa tales littere
ſt inuente. Xps naſcetur de uir
gine et credo i eū. O ſol adh
me uidebis. Ex quo pz qd iſte
homo ante xi natiuitatē fuit mor
tuus et ſepultus. et qd de ipſa na
tiuitate x pphetauit. Quis aūt
fuit ignoratur. ¶ De Sigib
to Epo octauo.

Sigibtus Epus octauus ce
pit circa annos dm. d. ccc.
lxiiij. Circa tpa iſtius epi fuit
qdam mulier ſcia multa pdita i
et elloqntia pclara. q in habitu ui
rili ad curiam romanā acceſſit.
ū degēs ppt ſuā pbitatē et ſa
pientiam multa ē offitia aſſe
cuta. Tandē cardinalis ē effe
cta. pt modū i pp. elligitur et gra
tioſa corā omnibꝫ uidebatur. hec
anteqā ad papatū aſſumeret
uiri ut dr lebat. ſz occultū de
q tpe pcedente concep. quadam g
die dn p romam cū cardinalibꝫ
et clero et pplo pceſſionalir pce
geret. dolores partus in ea ſubi
to irruerūt. i quādā g domū
cula3 iuxta portam intrans i
ibi peperit. et pt dolorē partus
expirans ibi ſepulta fuit. Ideo
uſq; hodie conſuetudo i roman
inoleuit. ut pp. p illā uiā nun
qm tranſit. ſz girando diuitit. Ibi
dem ymago marmorea ha
betur q iſtd fcm declarat. Iſta
mulier pſumptuoſe incepit.
fallacit et ſtulte pſecuta fuit.
et ignominioſe finiuit. hec ei
nā mulieris qd circa opꝰ aliqd
faciendum i principio ht pſump
tionem et audaciā. i medio ſtul
titiam. i fine incurrit uerecun
dia. pſumptuoſe quidē audact
mulier incipit. et ad finē et ad
ea q ſunt ad finē nō reſpiciat. ſz
reputat ſe mag feciſſe ſi pot
aliqd magnū incipe. poſtq
aūt incepit et ad mediū puc
nerit neſcit ſapient pſequi
qd incipit. et h ppt defectū di
ſcretionis. Et ido oportet ut cū
uerecundia et ignominia finiat
qd cū pſumptione et audacia in
cepit. et qd cū ſtultitia pſecuta
fuit. et ſic pz qd mulier pſump
tioſe incepit. fatue pcedit. et in
gnominioſe finit. ¶ Circa
hec tpa electus ē in pp. cardina
lis quidā qui os porci diceba
tur. ſz mutato noie Sergius ē
uocatur. Ab illo tpe ordinatū ē
ut omnes pp. ppa noia mutēt.

nisi forte aliq̃ indecoro noīe
tunc parent. noīe decoro debe
ant isigniri. In hoc eciā a xp̄o i
exemplū habuerūt qui symō
nē quē in p̄ncipē et pastorē ec
ctie cū ellegit nomē muta
uit et petrū appellauit. p hoc ē
datur intelligi ut sic mutan
tur ī noīe. sic mutarī debent
ī uite pfectōe. ¶ Circa ħ
tp̄a theodulfus aurelianēsis
ep̄ ab imparatorē falso accusatus
i quadam turri ē carceratus
andegauis. ubi illos v̄sus qui can
tant in ramis palmarū fecit.
Gl'ia laus et honor tibi sit.
et cetera cōposuit. et cū pcessio cū
imparatore ibi trāsiret. v̄sus illos cor
cantauit et ad pcessionē ipōs
pōcāt. Qui tantū imparatori
et omib' qui erāt ī pcessione
q̄d imparator ipm̄ a carcere excūsit.
et ī sede sua collocauit. Quia
uō v̄sus illi interi et janue cla
usis decantati fuerūt. ideo ī ali
b' locis ē ɔsuetudo q̄d pueri tur
rem ascendūt. et illos v̄sus ibi
decantant. et tot' clerus respō
det aliquibi turris ū ascendūt.

ḡ clausis ecclie ianuis decan
tanciū. ¶ Circa ħ tp̄a apud
brixiam trib' dieb' et noctibus
sanguis de celo pluisse narra
tur. pꝰ ut in cronicis inlatis ha
betur. ¶ De theodulfo Ep̄o
nono.

Theodulphus fuit ep̄us
nonus. ab isto autem
tp̄e usq; ad tp̄a nr̄a inuen
imus de omib' ep̄is et archie
piscopis annos et tp̄a quib'
pfuerunt. In uenimus autē
ista ptim p cronicas cois. ꝑ-
partim ex registro nr̄o q̄d ī no
stro palacio resuat'. Cepit igit'
ders ep̄s circa annos dn̄i d. cccc
xxx. et uixit in ep̄atu annis
xxxviij. Tercio aūt anno sui
ep̄atus. s. anno d. cccc. xxxiij.
accidit ī ciuitate ian̄ quodā
tribile monstrum et ī fortunii
dolorosum. Nā sic refert Sil
bertus ī sua cronica. et vinc
cius ī sua. In urbe ian̄ fons sā
guinis largissime emanauit.
ptendēs ipsius ciuitatis futu
ram cedem parit' et ruinam.
Nam eodē anno a saraceni͛

affricanis ciuitas fuit capta
et thesauris omib' expoliata.
et occisorum sanguie cruēta
ta. Omēs eciā pter mulieres et
paruulos et quosdā qui ad mō
tana se receperunt interfecerūt.
ipsis paruulis et mulierib' i cap
tiuitatē deducentes. Iste fōs
sanguinis emanauit ī loco q
nunc d'r fontanella. locus eciā
ille ab illo tali fonte sanguis
fontanella nomē accepit. Q'liter
aūt ianuen̄ mlieres et puulos
et thesauros postea recuparue
rūt. dictū est sup' in pte v. caplo
x̄o. ¶ Circa ħ tp̄a cū lodouic'
qui erat de gente francor' teneret
ipium ī ɔtra longobardos ec
clesiam adiuuaret. Ius ipeii de
francia ad theotonicos ē tran
slatum. p̄o eciā ius ipii fuit apd'
romanos. deīn translatū ē ad
grecos. Inde ad gallicos. Inde ad
theotonicos. ¶ Circa ħ tp̄a i
pp̄. Sergius de q̄ supdem̄ ē a q̄
noīe formoso fuit expulsus et
formosus electus. Sz mortuo
formoso cū Sergi' papatū recu
perassz. formosum fecit extu

mulari. et pontificali indutū
ī sede pōtificali fecit decollarī
et corp' in tyberi iactarī. Sz a pis
catorib' inuentū in ecclia scī
petri fuit sepultū. Huic aūt q̄dā
ymagines scōr' uise sunt
ipm̄ formosum adorare et
uenerabilit' salutare. Credi
tur eciā q̄d ille formos' de co
q̄d sergiū expulerat ī mor
te multum penituit. et ueniam
cōsecut' fuit. deo q̄z et omib'
hoīb' multum displicuit de
tanta seueritate ultione q̄z de
sergi' erga eū exercuit. Cauer
aūt ipse sergi' ne dn̄s fuit sibi
nimis seuerus. q2 sic dicit bt̄s
iacob'. Iudiciū sine mīa fiat
ei qui nō fecit mīaz. ¶ De
ramperto Ep̄o decimo.

Rampertus Ep̄s decim'
cepit circa annos dn̄i
d. cccc. lxviij. et uixit ī ep̄atu
annis xvij. circa ħ tp̄a fuit
pp̄. quidā noīe Siluest'. qui
dum adhuc eēt iuuenis. in lay
cali hītu ɔstitut'. arte magica
diabolum aduocauit. et homa
gium sibi fecit. Diabolus aūt

sibi permisit quod magnos et multos sibi daret honores. Ipse ergo Remensis postea Ravennas archiepiscopus est effectus. Deinde in summum pontificem est sublimatus. Deinde a diabolo quesivit quamdiu viveret in hoc mundo. Diabolus autem sibi respondit quod tamdiu viveret donec in Ierusalem missam celebraret. De cuius responsione valde fuit gavisus, sperans se longe esse a morte, sicut longe erat a peregrinandi voluntate. In urbe autem Roma est quedam ecclesia que Ierusalem dicitur, in qua cum ille in quadragesima celebraret, diabolo revelante mortem suam imminere esse cognovit. Et cum ille conquereretur quod diabolus promissionem suam non servabat, dixit illi quod suam promissionem utique sibi servavit, quia mori non debebat donec in Ierusalem celebraret. Nam cum in Ierusalem missam diceret, tempus erat ut amodo moreretur. Ille ergo licet fuerit sceleratissimus, tamen de dei misericordia non desperans, peccatum suum coram omnibus est confessus. Et ut compleatur verbum quod scribitur in libro Sapientie: per que peccat quis per hec et torquetur, omnia membra quibus diabolo obsequium prestiterat sibi precepit incidi, mandans ut postquam corpus suum sic membratim fuit detruncatum super currum ponatur, et ubicumque animalia subsistant ibi tunc sepeliatur. Iussit ergo sibi precidi pedes cum quibus ad diabolum consulendum iverat, linguam cum qua diabolum advocaverat, manus cum quibus diabolo homagium fecerat. Deinde oculos eius qui ipsum in ad ista facienda lumen prebuerant. Positum est ergo corpus truncatum super currus, cum vero animalia ipsum ducerent et iuxta ecclesiam Lateranensem venirent, ibi penitus substiterunt. Propter quod in eadem ecclesia ipsum cum honore debito sepelierunt. Ex quo patet quod non est aliquis ita sceleratus qui non possit a deo misericordiam consequi, si tamen vero corde ad dominum voluerit converti. Parcere enim et misereri est deo proprium et naturale, punire vero est sibi alienum et contra naturam. Illud autem quod est nobis secundum naturam libenter facimus et cito facimus. Illud vero quod est nobis contra naturam invite facimus et tarde facimus. Ideo dominus libenter parcit et invite punit, et est promptus ad misericordiam et tardus ad puniendum. Ideo quamvis Adam peccavit in meridie, deus tamen venit ad puniendum eum post meridiem, sicut legitur in Genesi, ut daret sibi spatium penitendi. Cum vero filius prodigus ad patrem rediit, pater ad ipsum accurrit et osculum sibi dedit, sicut dicitur in evangelio. In hoc quod accurrit ostenditur quod dominus cito et velociter parcit. In hoc quod osculum sibi dedit ostenditur quod libenter parcit.

De Landulfo episcopo vigesimo.

Landulphus episcopus vigesimus cepit circa annos domini DCCCCLXXXV et vixit in episcopatu annis XXX. Iste transtulit corpus sancti Syri de basilica duodecim apostolorum que hodie monasterium sancti Syri dicitur ad ecclesiam cathedralem sancti Laurentii, cuius corpus repositum fuit in choro eiusdem ecclesie, ubi modo est introitus cancellarium. Causa autem quare ipsum corpus transferre voluit fuit duplex. Una est ut ipsum corpus preciosum securius in ecclesia sancti Laurentii servaretur. Huius enim temporis monasterium sancti Syri erat extra muros civitatis, et Saraceni Affricani sepe cum galeis veniebant et ecclesias spoliabant. Et ideo ad ecclesiam sancti Laurentii tamquam thesaurus fuit translatus, ubi ibi magis esset securus. Secunda causa est quia cum sanctus Syrus fuerit ianuensis episcopus, dignus erat et conveniens ut requiesceret in episcopali ecclesia quam in ecclesia monachali. Circa hec tempora fuit quidam rex Francorum nomine Robertus, deo valde devotus et sciens et in litteris preclarus. Iste multas sequentias et responsoria ad honorem sanctorum composuit. Nam ut quidam dicunt fecit sequentiam que incipit Sancti spiritus adsit nobis gratia. Iste autem rex tante devotionis fuit quod sepe cappam sericam in choro deferebat et chorum regebat. Cum vero quodam tempore quoddam castrum suum quod sibi rebellaverat obsideret, et quoddam magnum festum advenisset, dimisso exercitu ad ecclesiam venit et

offitium deuote pegit. rogās
deū ut castrum suū in pace i
recuperaret. Cū ergo cap̄a scīa
induceret agnus alta uoce ter ge
nua flecterēt. deo dona nobis
pacem. muri illi castri funditꝰ
corruerunt. et sic castrū illud in
pace et sine sanguis effusiōe
recuperauit. ¶ Ex quo patet q̄
ad habendā uictoriā de inimi
cis sepe plus ualent orōēs scōr
uirorū q̄ arma militū. Unde
legitur de moyse. q̄d dū q̄dam
gens q̄ dicebatur amalech pug
naret contra p̄plm isrl'. moyses ma
nus ad celū leuauit. et p p̄plo
suo isrl' orare cep̄. Quā ḡ moy
ses manus ad celū leuabat po
pulus isrl' uincebat. Si q̄n uō
fatigatꝰ manus deponeret ho
stes uincebant. p̄pt q̄d duo ui
ri fortes manꝰ et brachia moy
si sustentabant. et sic uictoriā
de hostibꝰ obtinuit. Legitū etiā
de iosue discipulo moysi q̄d
cū quādam ciuitatē q̄ diceba
tur iericho obsideret. p̄cepit sac
dotibꝰ ut clangerent et ad deū
clamarent. Quibꝰ clamantibꝰ

muri ciuitatis corruerunt. et sic
ciuitatem ceperunt. q̄d idem ē
sup̄. q̄d Robertus rex francorū
fecerit sequentiā. Sc̄i sp̄s adsit
nob grā. quidā dicit non esse
uerū. s; dicit q̄d hermanus de
otomeis contractꝰ eā cōposuit. Iste
hermanus cū eēt cōtractus et b̄te
uirgini militum deuotꝰ. appar
it sibi b̄ta uirgo dicens q̄d eli
geret unū ex duobꝰ q̄d sibi ma
gis placeret. aut corporis sanita
tem. aut grām inueniendi can
tus deuotus ad dei honorē. Ille
uō hoc ultimū p̄elegit. ¶ Pt
hec ḡ p omēs ecclias dua scā
tiebat. et i honore illor scōr
antiphoās ul' sequētias ul' respō
soria cōponebat. de quibꝰ mlta
i diuisis ecclijs decantantꝰ. Int
cetera aut cōposuit ad honorē
b̄te marie pulcerrimā antiphoā
q̄ incipit. Alma redēptoris
mat. etc. ¶ Tpr̄e isti epi lam
dulfi. s. anno dn̄. d. cccc. lxxxij.
dr̄ hedificata fuisse ecclia scē m̄
de uincis p Obtunn uicecomi
tē et yvone de carmēdino.

¶ De iohāne Ep̄o duodecimo

Iohānes ep̄s duodecimꝰ
cep̄ circa annos dn̄. d. xl.
et uixit in ep̄atu annis xxx. hu
ius ep̄i tp̄e ungari ad fidē x̄ co
uersi p gallam sororē henrici i
patoris. stephano regi ungarie
in uxorē traditam. Illa eī scā fe
mina cū eēt x̄anissima uirū
suū ad fidē x̄ cōuertit. et baptizari
fecit. Ceti aut ungari p̄tq; au
dierunt regē ad fidē x̄ cōu'sū; et
baptizatū ipi silr ad baptismi
grām cōfugerunt. ¶ Dn̄s aute
rex stephanꝰ tante fuit scita
tis q̄d ds p ip̄m mlta miracu
la cōparatꝰ. ita q̄d ab ecclia fuit
canonizatꝰ. et eī festū apd un
garos sollemnitꝰ agitꝰ. et i deuo
tione et i reuerentia multa
hetur. Ideo in laudē ipi scē femi
ne potest dici illud q̄d dicit salom
on. mulierē fortē quis inueniet.
Certe mlte mulieres inueniu
tur debiles. pauce fortes. una
tm̄ fuit fortissima. debiles st
q̄ aut tēptatioibꝰ sucūbunt i
aut peccatis n̄ resistunt. aut do te
bilitꝰ fiunt. Fortes sunt q̄ mu
do et carnales delitias p x̄ no

mine despexerunt. sic fuerunt
scē uirgines q̄ p x̄ fide martiri
um sunt passe. In mūdo aut for
tium possumꝰ p̄dcām gallei
scām nūiare. q̄ et si n̄ sit passa
martiriū. tn̄ fecit maiꝰ bonū
eēt. q̄n. s. unā gentē cōuertit ad
xp̄m. Sola aut uirgo b̄ta fuit
fortissima q̄ inuincibiliter ui
cit. et omīi potentem superauit. i
q̄n. s. p suā humilitatē et uirgini
tatem deū in uterum suū; de
scendere fecit. ¶ Cuius h tp̄a
cū quidā p̄dones omēs pegr
nos ad aplor limina pgentes
spoliarēt. Gregoriꝰ pp̄. vj. eos
excoicauit. et cū nollēt desi
stere. manu armata eos fugauit
uit et mltos occidi fecit. Cū
aut ille ad mortē deuenisset et
cardinales p̄pt tantā cedem
cū sepultura indignū aduid
cauerunt. ille aut dixerat. cum
mortuus fuero corpꝰ meum
cā fores eccle ponite. et fores
diligenter obfirmate. et si uo
luntate dī apte fuint: corpꝰ
meū intra ecclesiam sepelite. a
lioquī de eo facite quicquid

placet. Quod cum factum fuiſſet
porte ſubito ſunt aperte. et ſic cor
pus eius fuit ibi mirabiliter tum
ulatum. ex quo manifeſte patet
quod illa talia homicidia non li
uore iudicie. ſed zelo iuſticie fi
eri putauit. Et ſi dicatur quod fuit
irregularis. dicendum eſt quod papa
non poteſt incurrere irregularitatem.
uel poteſt dici quod ſepe irregulari
tas ſine peccato contrahitur ſicut patet in
bigamo et iudice iuſto. qui
iuſte furem facit ſuſpendio. ❡
❡ Per idem tempus cum imperator con
radus per quandam ſiluam uenando
diſcurreret. et nocte ſuperueniente
in domo cuiuſdam mulieris pauper
pauperis hoſpitatus fuit. In qua
nocte mulier illa filium peperit.
et ecce uox ad imperatorem uenit
dicens. quod illum puerum habebit ge
nerum et ſui imperij ſucceſſo
rem. Ille autem ſurgens duobus
militibus precepit. ut illum puerum
et occidant. Sed illi miſericordia moti
eum in quadam tranſitu poſuerunt.
Quam quidam dux inueniens nu
triri fecit. et henricum nominauit
Qui cum creuiſſet et eſſet omnibus

gratioſus. Imperator de ſua fa
milia eum fecit. Et cum eſſet famili
ariſſimo apud omnes quod ſi im
perator decederet. iſte pro eius
regeret. eo quod imperator filium non
haberet. Scripſit imperator per ipſum
litteras imperatrici que tunc aqui
grani morabatur quod ipſum ipſa
die qua perueniret occidi faceret.
Verum cum in quadam eccleſia hoſpi
tatus fuiſſet. ſacerdos ipſo dormi
ente. litteras ex quadam curioſi
tate de burſa illius accepit et eas a
periens ſcelus abhorruit. ❡ Scrip
ſit quia alias litteras ſub imperatoris
nomine ad reginam. ut ipſa die qua
henricus perueniret. filiam ſuam
coniugem ſibi daret. ſigillum quoque
imperatoris diligenter apponens.
litteras illas unde acceperat repo
ſuit. Pergens quoque henricus ad re
ginam litteras obtulit. et illa die fi
liam imperatoris in uxorem accepit.
Quod dum imperator audiuiſſet
uehementer obſtupuit. et omnia
de illo puero a die ſue natiui
tatis uſque ad diem illam diligenter
inquirens. diuine diſpoſitioni ob
uiare. ſtultum eſſe cognouit. Et ideo

matrimonium approbauit. et ipſum
poſt ſe regnaturum eſſe conſtituit. In
Illeautem henricus poſt mortem
conradi imperator effectus in loco
illo ubi natus fuit. nobile mona
ſterium conſtruxit. ❡ De Con
rado Epiſcopo xiij.
Conradus epiſcopus tridecimus
cepit circa annos domini quadrin
gentos. et uixit in epiſcopatu annos xx.
Iſti conrado epiſcopo confirmatum fuit
caſtrum ſancti romuli et aliarum
cum omnibus pertinencijs ſuis pro
bilem uirum conradum comitem
uintimilij. ſicut patet per iſtrum
archi entum publicum. quod in capitali pala
tio reſeruatur. ❡ Tempore huius epi
lombardie parmenſem epiſcopum in
papam elligere ſunt conati. piſani
autem illi parmenſi epiſcopo intruſo au
xilium magnum dabant. Ianuenſes
uero alexandro fideliter adheſerunt.
Qui alexander per modum paci
ficem papatum obtinuit et poſſe
dit. ❡ Circa hec tempora fuit comi
tiſſa matildis que filiam beati petri
ſe uocans. eccleſie contra imperatorem
ſemper adheſit. et ſine liberis
decedens. patrimonium ſuum ſuper

altare ſancti petri obtulit. Vnde uſque
hodie patrimonium ſancti petri uoca
tur. ❡ In iſta ſancta femina completum
eſt illud quod dicitur in eccleſiaſtico. in
quo eſt mulier uiro. Quamuis enim
fuit mulier tamen uiriles animos ſemper
habuit. et eccleſie deuotiſſima fuit.
et filium imperatoris in maritum
accipere recuſauit. pro eo quod imperator
contrarius eccleſie uidebatur. ❡ Si
quis autem eius genealogiam ſcire
deſiderat. ſcire debet quod Sige
fredus fuit de partibus tuſcie ma
gnus princeps. ❡ Iſte in lombar
diam uenit et caſtra et terras multas
ibi acquiſiuit. Iſte ſigefredus
genuit attonem. atto genuit i
thealdum. tealdus genuit bonifa
tium. bonifatius genuit comitiſſam
matildam. Iſta autem cum de uiro ſuo
filium genuiſſet propter dolores par
tus quos ibi ſenſit. noluit po
ſtea uiro coniungi. et ſic illo pu
ero mortuo. tota ſua progenies
finita fuit. Iſta comitiſſa multas
tas ciuitates in lombardia ha
buit. ſcilicet cremonam. ferrariam. man
tuam. regium. et parmam. que ſine
herede decedens. eccleſiam dei fec

heredem. ¶ Circa h tẽpa i
floruit lanfrancus natione
papieñ. doctor eximius. ⁊ ma
gister anselmi doctoris ꝑcipui
Iste lanfrancus cũ parisius re
geret scolis abrenunciauit.
et ad ignotam regionẽ acce
dens in humilitate maxiã deo
seruiebat. Eo autem tpr̃e bere
garius quidã doctor sollẽnis
qui parisius in theologia rege
bat. ueneniũ diffiniuit qđ tunĉ
re lafrancho essent ñ no audie
bat. asserẽs qđ corpꝰ x̃ nõ eet
in altari ẽm ueritatem. ſꝫ ẽm
quandã ꝑntationẽm. Cumq̃
ad curiam fuissꝫ citatꝰ. ⁊ contra isti
errorẽ fuissꝫ concilium conuocatũ.
audiens hec lanfranchus il
luc peruenit i habitu ꝑegrini ita
qđ a nemine cognoscebatur. Et
cũ elegantꝰ ꝯ beregariũ disp
utasset ille obstupuit. ⁊ ait.
aut tu es diabolus. aut tu es
lãfrancus. et sic ille ꝯfusus
heresim abiurauit. Lanfran
cus autẽ ꝑmodũ fcũs ẽ archi
epũs cãtuarieñ. cui anselmꝰ in
archiepatu successit. ¶ Circa
h tẽpa. put in cronicis legitˀ
i apulea erat quedam statua de
marmorea q̃ circa caput suum
ab antiquo scriptũ hebat. kl̃is
maii oriente sole caput hebo i
aureũ. Quidã g̃ sarracenus
astrologus mane i logo ũ sta
tua umbra capitis iacebat
fodi fecit. et magnũ thesau
rũ ibi repit. statua uo illa ũ
bram capitis sup aurũ tenu
it. et sic caput aureũ hũit.

¶ De alberto siue obizo Episcopo quartodecimo.

Albertus siue obizus epũs
quartꝰ decimꝰ cepit circa
annos dñi. m̃. lxx. et uixit in
epatu annis xxiiij. huiꝰ epi
tpr̃e Ildebrandũ ꝑor cuuiaceñ
fcũs est cardinalis ⁊ ꝑmodũ
legatus i franciã ẽ directus.
Iste tanti celi fuit maxĩe ꝯtra
symoniacis. qđ eos ũq3 ꝑseque
bantꝰ. Verũ cũ archiepũs ebred
uneñ. symoĩe uitio deꝑnatꝰ
eet ⁊ ꝑ symoniã in transꝫ uolet
sibi sagaciꝰ purgare omes accu
satores suos pecunie datione cor
rupit. et cũ deõs legatꝰ flãma

clamante inquireret contra eũ
testes ydoneos ñ poterat inue
niri. ecce qđ omes erãt pecu
nia deꝑuati. ꝑpr̃ qđ scilic3 cõ
uocatis contra eũ ipm̃ i medium
surgere fecit dicens. Ex quo ñ
possum hec humanũ iudiciũ
recurro ad diuinũ auxiliũ. Cum
g̃ epũs gratiã sit spũs sc̃i donum
si istã gratiam emisti pecuniam
rogo spm̃ scm̃ ut ipm̃ nõ ua
leas noiare. Dicens g̃ ũsidũ
illũ qui toties in eccliã decã
tatur. s. Gloria patri et filio ⁊ spi
ritui sco. Cũ g̃ ille intrepidus
icepissꝫ. Gloria patri et filio dixisse
et dixit. Cũ uõ ad spm̃ scm̃ i
pueit. sibi loquella defecit. et
mutꝰ effectꝰ balbutiens loque
batur. Cũ autẽ iterum re inciperet
et. cũ ad spm̃ scm̃ deueniebat
loquella sibi penitus destituebatur.
Quo ille uidens igemuit et
peccatũ suũ corã omibꝰ ꝯfitens
i manibꝰ legati archiepatum ab
renunciauit. Cũ autẽ magnã
ꝯpunctiõẽm ostenderet. dixit ei
legatꝰ. in hoc cognoscimꝰ qđ ñ
ficte ſꝫ uẽ penitẽs. ⁊ qđ spũs sc̃i
gratiam recuperasti si ipm̃ potes
noiare. nunc g̃ dicas itẽto il
lum ũsiculũ hũitẽm. Quẽ ille
quidẽ cũ timore icepit. ſꝫ cũ
deuotiõẽ ⁊ alacritate finiuit. ⁊
sic omibꝰ notũ fuit qđ ille i
uerã ꝯtritionem et ꝯfessiõẽm
hũit. et qđ gratiam spũs sc̃i quã
ꝑdiderat recuperauit. ¶ Sc̃i cõ
ꝑres symoniacos ualde ꝑsequu
tur. ⁊ ratio ẽ q3 symonia ẽ peccatũ
qđ ꝑpr̃e cõmittitꝰ in spm̃ scm̃ q3
symoniacus uendit uł emit ec
clesiastica bñficia uł ecclastica
ca sacramenta q̃ fuit spũs sc̃i do
na. Ideo cũ symon magꝰ uellet
pecuniã dare aplis. sic legitur
in actis aplor̃ ut ipi sibi da
rent potestatẽ dandi aliis i
spm̃ scm̃ sic apli dabãt. inpo
nendo. s. manus sup illos. dixit
ei petrus pecunia tua tecũ
sit i ꝑditiõẽm. qm̃ existimasti do
num dei pecunia possideri. ẽ
etiã symonia. put dic̃ scs̃ am
brosius. malũ usitatũ et io
seueriori mucrone ẽ succidẽ
dũ. ẽ itẽ3 ut idẽ dic̃ malũ cõ
tagiosum. et io ferrũ ignitũ

ē sibi ad bibendum. Nā sic
dr̄ in decreto. Omnia crimina ad
cōparatōem Symoniace heresē p
nichilo reputantur. Istud autē ad
terrorem et ad detestatōem cri
minis illius dictū ē. ¶ De Co
nrado ep̄o xv.

C Onradus ep̄s quintus deci
mus cep̄ circa annos dn̄i
mo. lxxxiiij. et uixit i ep̄atu i
annis vj. huius ep̄i tp̄e Ildebrā
dus de quo supradcm̄ ē fcs̄ ē pp̄.
et gregorius appellatus. Iste sino
do celebrata excoīcauit omēs
cleros occidētales eccl'ie uxora
tos et cōcubinarios. et eorum mis
sas audiri penitus interdixit. de q̄
tantū scandalū est exortū. ut
nullius heresis tp̄e scā eccl'ia gra
uiori sismate sit scissa. ita q̄
fauore henrici imperatoris guib
tum archiep̄m rauenatē pp̄. i
sismatice creauerūt. 7 gregori
um deposuerunt. Pisani quoque
guiberto sismatico totis uiribꝫ
adheserunt. Ianuenses uō grego
rio auxiliū fideliter pbuerunt.
Dictus uō gregorius henricū ipato
rē excoīcauit. 7 guibertū ppetuo
anathemate dāpnauit. ¶ Cir
ca hec tp̄a fuit quidā uir po
tens 7 diues quem subito co
medentem in innumerabilis mu
rium multitudo uallauit. et ipm̄
rodere et comedere cepit. Quo
cumque autē ille ibat semp ipsum
multitudo murium sequebatur.
et nullum alium cōtingebat. Ille
ergo barcham ascendēs mare in
trauit. sed mures in mare pp̄pi
tes se dabant. ipm̄ similiter insequē
tes. Tandem ad terram rediēs ab
ipsis muribꝫ penitus ē comestus.

¶ Que autē sit causa qr̄ mu
res istum hoiem tā crudeliter
psequebantur ignoramus. qr̄ dei iu
dicia sunt nimis pfunda. Iudicia
quidem dei aliqñ sunt manife
sta. aliqñ occulta. semp tn̄ sunt
iusta. Forte iste hō potēs et di
ues multos alios corroserat uel
famā eorum lacerando. uel bona
ipsorum rapiendo. uel psonales i
iurias inferendo. et iō sic alioꝫ
uiuos corrosat. iustū fuit ut
ipse uiuus a muribꝫ corroderetur.
ut cōpleatur qd̄ dr̄ in libro sapie i
P q̄ peccat quis per hec 7 torquetur.

¶ Legitur eciā in ueteri testamēto q̄
deus egyptios supbos puilissimā
aīalia uoluit punire. sic p mul
titudinē ranarum p scinifes et
p muscas caninas ut ipi uidē
tes se tam uilibꝫ aīalibꝫ nō pos
se resistere suā agnoscerēt ui
litatem. Eodem modo forte
iste supbꝫ extiterat. et iō deus
eius supbiam p tam uilissima aīa
lia humiliare uoluit. 7 sic dr̄
in libro sapie. poterat deus in e
gyptios immittere leones uel ur
sos qui ipsos deuorarent sed paula
tim p ista aīalia uilissima eos
uoluit punire. ut ipi hērent i
spaciū penitendi. Eodē mō
deus potuisset i istum hoiem i
mittere leonē uel ursū qui ipm̄
subito deuoraret. sed uoluit ut
mures paulatim eū comederent.
ut ipse spaciū pēitendi hēret. ¶

¶ Legitur eciā in libro regū qd̄
quondam gens q̄ dicebatur phy
listijm archā dei a filijs isrl' ab
stulerunt ppt qd̄ deus immisit i
eos multitudinē murium qui
ipsos 7 omnia corrodebant. ita qd̄
ipi phylistei coacti archā red
diderunt. Ideo eciam non p leones
sed p mures q̄ sunt aīalia uilissi
ma illos 7 istum deus punire
uoluit. ut ipi suā uilitatem
agnoscerent. 7 ut spaciū peniten
di hērent. ¶ Scs̄ eciā aug' refert
qd̄ quidā romanus credebat ēe
malū augurium qñ mures ali
qd̄ i domo corrodebant. Qua
dam ergo nocte mures caligas su
as corroserunt. mane ergo facto i
uit ad catonē sapientissimū
ut sibi iudicaret qd̄ hoc signi
ficaret. Cato autē dem sine si
bi respondit dicēs. nō ē mirū
si mures corroserunt caligas.
sed hoc fuisset ualde mirū 7 ma
lum iudicium. si ipe caligę cor
rosissent mures. Forte iste hō
de quo supradcm̄ est. sic 7 ille ro
manus auguria murium obser
uabat. et iō cōueniens fuit ut
tanquam augur murium a muribꝫ
punirentur. ¶ Pridē tp̄s in
cronicis legitur omēs pisces
i aquis mortui sunt. 7 gallinę.
et cetere aues domestice a domi
bus fugientes. facte sunt siluestre.
et multa alia portenta illis tp̄ibꝫ

accidenit. Nec mirū si tūc ta
lia monstra accidebāt. q̄r tūc
gub'nāt scismaticus defendeba
tur. et gregorius pp̄ uir sanctissim'
fugabatur. ¶ De Ciriaco
Epō sextodecimo.

Ciriacus eps sext'decim'
cepit circa annos dñi. m°.
lxxxx. et uixit in epātu ānis
nouem. ¶ Hui' epi tpr̄e u
mortuus ē supdcs pp̄ gregoriu'.
et successit ei pp̄ urban'. iste
Vrban' guibtum archiepm ra
uenatem qui papatū usurpa
uerat. et henricum impato
rem qui sibi fauebat excoica
uit. et i franciam timorem im
patoris fugit. Indeanit ianu
ensib' scripsit. et legatū iañ de
stinauit. rogans eos tanq̄m
eccl'ie filios et deuotos ut t'rē
scē subuenirent. cū alie coītatē
auxilium denegassēt. Janu
enses g̃ armauerūt tam na
uium q̄z galliarū excitū copi
osum et in siriam sūt pfecti
hūtes secū galeas xl. ubi erāt
mlt̄i pegrini cruce signati et mlt̄i
nobiles et barones sb godof
fredo de bognono duce lotorin
gie qui omēs antiochiā perierāt
cū a saracēis recupare uolentes.
¶ Scs aūt andreas apls cuidā
uiro fideli et deuoto apparuit di
cens. Vēn ostēdam tibi lanceā
cum qua pforatū fuit lat' dñi nostri
ihū x̄. istam lanceā ante exercitū
portabitis et uictoriā obtine
bitis. Cū g̃ dictus uir loco ab
aplō ostensum inuenisset duas
exercitū aliisq̄z principib' hoc
studuit i annare. Ipsi g̃ in loco
illo fodientes ipāz lanceā
inuenerūt. qua inuenta tanq̄m
certi de uictoria ipām lance
am ante exercitum cū reuerēt'
deportabant. et sic ad antiochi
am accedentes ipām de mani
bus sarracenorū recupauerūt.
Exercitum q̄z maximū sarrace
norū qui antiochiā redierāt
et ipām obsidebat. Januen̄ g̃
cū ceteris pegrinis penit' fuga
uerūt. ad ppriā sic redierūt
anno dñi m°. lxxxxviii.
¶ Cū uō quedā naues ianuen̄
ab expeditiōe antiochie redi
rēt. et portum patēe applicuissēt
iuenerunt mirrā que uulgari
ter dicit' stramina ī corp' sci
nicholai olim quiescebat. ū
etiā reliquie sci iohis baptiste
suabantur. Januen̄ autē dictas
reliquias sci iohis baptiste i
accipientes ian̄ deportauerit.
Et qm̄ dē in ystoria translatiōis
dictarum reliquiarū q̄d tūc se
des pontifical' ianuen̄ uacabat
p̄terea q̄d deportate fuīnt u
mortuo ciriaco. electo et non con
firmato ayrardo. s. anno dñi m°.
lxxxxviii. Quia uō annuē
te deo spēciale fecimus de trāsla
tione pdictarum reliquiarum
sci iohis bapte facie in tēdim'.
ideo h' sb compendio ptransimus.
Adopnis aūt istud dicē sufficiat
q̄d uiij. modis ostendit' q̄d ille
reliquie q̄s ianuen̄ de stranim
detullerunt. fuerūt reliquie
sci iohis bapte. Primo ostendit'
scripturis. Nā in mlt̄is legend'
sci nicholai antiquis legitur.
q̄d supdcte reliquie suabant'
ibidē. Sedo h' ostēditur uirtuti
tis. miraculis cū dicte eccl'ie coraz
ianuen̄ ruinauerūt. q̄d a pūb'
sius qui presentes fuerunt p certo ha
bebat. q̄d ille reliquie sci Jo
hanis bapte erant. Tercio hoc
ostenditur miraculis q̄ quedam
facta fuerunt. et dū portarent' et
postq̄m fuīt deportate. Quarto
h' ostenditur priuilegiis aplice sedis.
Nā Alexandr' pp. iij. et innocenti'
iiij. hoc suis priuilegiis appro
bant. scribentes p diuersas puin
cias quo reliquie sci iohis sunt
ian̄. et ortant' ut omēs illuc
accedant. et indulgentiā accede
tibus largiunt'. De ipsa autē
translatiōe ul' reuellatiōe ystoriā
et hymnos metrice composuimus. q̄z
omnia in eccl'ia sci Laurentij solle
niter decantant'. ¶ De Airar
do Episcopo xvij.

Airardus Eps decimus
septimus. cepit circa anno
dñi m°. lxxxxviii. et uixit in
epātu annis xvij. ante uō hui'
epi electiōez. ianuen̄ iā arma
uerūt galeas xl. cū quib' i syri
am profecti sūt. Ceperunt q̄z
cū exercitu pegrinor' ierusalē
et acharon. et gibelletū mino
rē anthiochiaz q̄z illi' tp'is ur

ſupdcm ē. Inſup ceperunt ter
ſonam angotum et torſonam
et godofredū de bugnono re
gem ierlm creauerūt. Ipe tn̄
ob humilitatē nunq̄ uolui
portare coronā auream ubi xp̄s
portauit coronā ſpineā. Hiis
etiā tpib; ianueñ ceperūt ban
ti et ſidonē. Qualit aūt ian
pdcās captiōibꝰ ſep intfuer
et auxiliū pbuerūt ſcptū
erat lrīs aureis i troyna ſci
ſepulcri. In quibꝰ ē ciuitati
bus ianueñ mlta iura et re
galia hēre ꝯſueuerūt. Illud
etiā tpr̄e. ſ. anno dn̄i. m. c. j. uas
ſmaragdinū qd uulgariter
dr ſcutella ſci laurētij fuit i
ianū deportatū. Uideamꝰ g̃ i
quali dcm̄ uas fuit hītum
et ad ciuitatē ianū delatū an
no quo dn̄i. m. c. ianueñ ga
leas xxvj. et naues vj. i ſyriam
anduxerunt. ubi etiā p totū
illū annū morā fecerūt. In
uento aūt qd godofredꝰ rex
ierofolimitanus mortuus
eēt. ellegerūt omēs xpiani ba
lduinum frēm eius i regē.

Dūs g̃ balduinus et exercitus
ianuenſiū et galicorū et cete
ror xpianorū qui i ptib; illis erāt
ad ceſaream ciuitatē ſarrace
norum audacter acceſſerūt. po
tent ipam obſederūt et tn̄
uim phalit ei ceperūt. Ianueñ
quidē ad portū iopem uenie
tes. et galeas ad tiam trahēte
cū ipo rege balduino. et cum
Dabto patarcha ierofolimi
no et uniūſo exercitu xpianor ad
ceſaream uenerūt. Dūs aūt
patarcha admonuit ut ſcā
die omēs cōicarent ꝯfeſſione
pmiſſa. et ſic armatos ciuita
tē aſcēderent. Qd cū fcīn fu
iſſet ꝯſul ianueñ noīe guili
elmꝰ malij ſcalā galee ſue mu
ro adhibuit. et cū ſuis de gal
lea ſua aſcendē cepit. Sꝫ ſubi
to ſcala fracta fuit. et dūs co
ſul ſolus i muro remanſit. i
Sarraceni autē fere omēs i
iam pmū murū reliquerūt
et ad tm̄ ꝯfugerāt. Hic ille
ꝯſul quādam turri q̄ erat in
muro intuit et fortit excla
mauit. Aſcendite aſcendite

q: nrā ē ciuitas. Quib; aſcen
dentib; ad tm̄ muri cucurre
runt. Ianueñ p quandam pal
mam que muro adherebat i
murum aſcenderūt. et ſic ciui
tatem ceperunt. Patarcha aūt
et quidam aplice ſedis legatꝰ
qui ibi erāt iuiſcerāt maio
rem in honorē ſci petri. aliam
uō in honorē ſci laurētij ꝯſe
crauerūt. Erat autē in
pdicta ciuitate uas qdam i
ſmaragdinū inextimabilit
pciosum. Capta g̃ ciuitate p
dicta a pdictis de coī ꝯſenſu i
tres ptes omīuz q̄ ceperant face
noluerūt. In pria g̃ pte ſupra
dcm̄ uas ſmaragdinū aſigna
uerūt. In ſcdā pte corpꝰ ciuit
tis cū omībꝰ rebꝰ imobilibꝰ
poſuerūt. In tria pte totum
theſaurū ciuitatis et omnia
mobilia ſtatuerūt. ordināteſ
ut ianueñ qui i captioē pdcē
ciuitatis fuerāt pncipales pri
tem illā acciperent q̄ꝫ magis i
uellent. Reliquā ptem hēret
rex balduinꝰ. Aliā ptē hēret to
tus alius exercitus. Ianueñ g̃

ceteris alijs ptibꝰ obmiſſis uas
illd ſmaragdinum p ſua pte
acceperūt. et ianueñ cū mlto
gaudio ipm deportauerunt.
Qd autē illd uas ſit ueriſſi
mus lapis ſmaragdinꝰ teſtan
tur omēs gemarij qui illd ui
dent dicentes ſe nūq̄ uidiſſe
tā pciosum ſmaragdinum.
Istd ē manifeſtū ē plꝰ qꝛ ap
ceſaream tantū pcij extimabat
ut qd cū tota ciuitate ul cū
toto theſauro ciuitatis fuit
equalit extimata. Quod ei
ueriſſimile ē qd ſup dcm̄ ē.
lapidē ſmaragdinū adualo
rem totiꝰ ciuitatis ul totiꝰ the
ſauri ciuitatis p una parte
equalit poſuiſſet. niſi eis p
certo ꝯſtitiſſꝫ qd ueriſſimus
ſmaragdus eēt. Eſt aūt
ſupdcs lapis ſmaragdinꝰ tan
ti fulgoris et tm̄ mirabil cla
ritatis. qd omēs alij ſmarag
di et ceti lapides pciosi iuxta
illū poiti a ſuo fulgore diſſti
uunt. et pmmio illiꝰ ſplendo
re a ſua claritate palleſcunt.
ſic ei a ueitate luce ſol omia

68

celi luminaria obumbrant.
sic in presentia illius lapidis ceteri
lapides preciosi a suo fulgore
destituuntur. Est vero vas
illud factum ad instar catini vel
vulgariter dicitur quod fuit ille ca
tinus in quo xps cum suis disci
pulis in cena comedit. De quo
dicit xpus. qui intingit mecum
manum in catino hic me tra
det. utrum autem hoc verum sit
ignoramus. Qui ergo hoc no
luerit credere non est arguendus
de levitate. et qui noluerit cre
dere non est reprehendendus de
temeritate. Sed forte aliquis
obiciet et dicet. quod xps in
omnibus factis suis semper exem
plum exhibuit maxime humili
tatis. In catino autem smarag
dino tam precioso comedere non fu
isset exemplum humilitatis prebere.
sed cuiusdam vanitatis exem
plum dare. Sed ad istam questi
onem potest de facili responderi.
certum est enim quod alios commedes
in catino smaragdino con
meter esset quedam vanitas
sive pompa. sed agnum paschalem

et sacramentalem quem xps in
cena cum discipulis suis come
dit talem in quo agnum sacram
talem in catino aureo sive si
smaragdino comedere non fuisset
pompa. sed devotio et reveren
tia magna. Ille enim agnus igne
assatus representabat xpm qui
fuit agnus pius innocentia.
et assatus in cruce per maximam
penam. Sic ergo modo sacramentum
corporis et sanguinis xpi in cali
ce aureo vel smaragdino su
mere non esset pompa aliqua sed
devotio et reverentia magna
sic agnum illum pascalem et sacra
mentalem in catino aureo vel sma
ragdino comedere non fuisset
nota vanitatis sed exemplum
divine reverentie et devotio
nis. Illud autem sub silentio pre
tereundum non est quod in quibusdam
libris anglorum reperitur. quod
quando nicodemus corpus xpi de cruce
deposuit. eius sanguinem qui ad
huc recens erat et ignomini
ose dispersus fuerat recolegit
in quodam vase smaragdino
sibi a deo divinitus presentato. et

illud vas dicunt anglici in libris suis
Sangral appellant. Illud autem
vas nicodemus cum multa reveren
tia multo tempore custodivit. tempore
autem procedente cesarea fuit missa
tum. et tandem ianuam est deductum.
Dignum ergo fuit ut illud vas esset
preciosum. in quo reponi debe
bat preciosus thesaurus sangui
nis xpi. Sic enim precioso sanguine
xpi nichil visibile vel creatum
potest aliqualiter comparari. sic fuit con
veniens ut in vase tam precioso po
neretur quod nunquam posset alicu
bi tam preciosum vel simile reperi
ri. Quod autem ipsum vas non
fuit arte humana factum sed divi
na virtute productum. in credimus
ostendere duplici ratione. Una ra
tio est quia si factum fuisset aliqua arte
humana videretur quod plura alia
similia debuissent in orbe fuisse
aliquando fabricata. Sed a principio
mundi usque nunc simile opus non
est inventum in toto orbe terra
rum. Aliam rationem ad hoc pro
bandum inducamus fortiorem.
Constat enim quod illud quod producitur
natura perfectius est quam illud quod producitur arte

humana. Illud vero quod mira
culose producitur virtute divina.
perfectius est quam illud quod producitur in
arte humana vel natura. Di
camus ergo quod exempli gratia lapides
qui dicuntur preciosi tribus modis
possunt fieri. Primo ab arte huma
na. peritissimi enim gemmarii suo
artificio vitrum sive cristallum
tam subtiliter et artificiose depin
gere sciunt. quod videntur esse lapi
des preciosi. non habent aliquam perfecti
onem nec aliquam virtutem. sed [solum] a
parentiam virtutis. Secundo lapi
des preciosi fieri possunt a natura.
quemadmodum videmus in terre vi
sceribus et virtute solaris radii
preciosos lapides generari. et illi
tales lapides habent quandam virtu
tem. sed non habent totalem perfectio
nem. quia non est aliquis lapis precio
sus ita fulgoris vel decoris quod non
posset adhuc maiorem habere ful
gorem et decorem. Tertio
possunt fieri lapides preciosi mira
culose et virtute divina. sicut
legimus de sancto iohanne evangeli
sta. qui lapides de litore maris
coram se adduci fecit. et eos igne

mas et lapides preciosos contineret, et illi lapides preciosi habuerint virtutem et totalem perfectionem, nullus eis gemmarius scivisset dicere quod fulgori et pulchritudini illorum lapidum aliquid defuisset. Diamus ergo quod si omnes gemmarii de mundo in simul convenirent, et istud vas smaragdinum coram se haberent, in tantum est perfectum et visu mirandum et in sua forma et in suo fulgore et decore, quod nullus sciret dicere quod eius fulgori vel decori aliquid possit addi, nec quod posset ibi aliquid meliorari. Ex quo videtur quod non fuit opus nature nec artis humane, quia illa non sunt perfecta, sed videtur quod sit productum a virtute divina, quia illa opera totaliter sunt perfecta. Ita quod ad perfectionem illam nichil conferre potest natura, nichil meliorare potest ars humana. ¶ Tempore etiam istius episcopi, scilicet anno domini M.C.XIII. Ianuenses castrum Portus Veneris edificaverunt. Sciendum autem quod corrupte et perverse in presenti quando scilicet Portus Veneris vocatur. Deberet enim dici Portus Venerii a quodam sancto qui dicitur Venerius, cuius corpus ibi prope scilicet in insula Tyri requiescit. Olim enim dicebatur Portus Lune, et eo quod erat portus civitatis Lunensis, que modo fonditus est destructa. Sed Portus illuc corpore supradicti sancti Portus Venerii est appellatus. ¶ Hoc etiam tempore inventa est moneta i denariorum qui bruni dicebantur, prius enim cives ianuenses papiensibus utebantur. ¶ Tempore etiam huius Episcopi ianuenses Callan cepimus cum domino suo qui dicebatur manarii restituerunt, qui communi ianue fidelitatem fecit et ecclesie ianuensi omni anno in signum feudi libram auri dare promisit. Et Pascalis papa hoc per suum privilegium roboravit. ¶ Tempore isti episcopi Sanctus Bernardus abbas Claravallensis vir nobilis genere et sciencia preclarus et sanctitate conspicuus florebat. Iste Bernardus doctor precipuus mortuo Syro in ianuensem episcopum electus est. Cum igitur nuncii sollempnes missi decretum electionis sibi presentassent, ipse non consensit nec renuit dicens se non esse unius sui sed ordinis sui et summi pontificis. Cum igitur ianuenses ad summum pontificem postmodum misissent, noluit summus pontifex assentire, ex eo quod ecclesie generali utilis et necessarius nimis erat. Iste Bernardus epistolam pulcram et dilectione plenam ianuensibus destinavit, in qua eos commendat de magnitudine fidei et multa ad ecclesiam devotione et de operibus pietatis hortatus eos ut in istis usque ad finem debeant perseverare, taliter concludens: Tolle perseveranciam nec obsequium mercedem habet nec beneficium gratiam nec laudem fortitudo. ¶ De

Ottone Episcopo XVIII.

Otto Episcopus decimus octavus cepit circa annos domini M.C.XVII. et vixit in episcopatu annis tribus, et post mortem suam episcopatus III. annis vacavit. Iste fuit abbas sancti Victoris de Marsilia de regali prosapia fuit ue generatus. Iste secundo anno sui episcopatus corpus sancti Syri de loco cancellarie chori sancti Laurentii sustulit et ipsum reverenter subtus altare eiusdem martiris collocavit. Eodem quoque anno papa Gelasius consistens ecclesiam sancti Laurentii presentibus Episcopis placentino, astensi, aquensi et pluribus aliis prelatis sollempniter consecravit. Multas autem indulgentias supradictus papa ecclesiam ipsam dotavit et privilegiis coronavit. ¶ Quo autem tempore ipsa ecclesia sancti Laurentii constructa fuit vel quis primo hedificavit in nulla scriptura hoc potui invenire. Scimus autem pro certo quod tempore Sabatini Episcopi qui fuit episcopus tercius a sancto Syro iam erat constructa, quia legitur in legenda sancti Romuli in registro nostri palatii quod ipse Sabatinus corpus sancti Romuli de villa Matutiana sustulit et subtus altare sancti Laurentii venerabiliter collocavit. Si igitur tempore Sabatini Ecclesia sancti Laurentii iam erat hedificata, satis probabile est quod tempore sancti Syri iam erat constructa, maxime cum inter Sabatinum et sanctum Syrum non fuerit nisi sanctus Romulus. Sed tamen corpus sancti Syri non fuit in ecclesia sancti Laurentii sepultum, quia sedes

pontifical' adhuc ibi ñ erat
ſʒ erat in baſilica duodeci apo
ſtolorũ. q̃ m̃o dr̃ monaſteri
um ſcĩ ſyri. Credim' tñ qđ
op' tã ſũptuoſum et nobile
eccle ſcĩ laurẽtij fecit comu
ñiṫ. et ñ pſona ſpecial'. Eſt aũt
eccl'ia ipi' ſcĩ laurẽtij m'lte ſcĩta
tis dignitatis ⁊ auctoritatis. tã
te quidẽ ſc̃itatis ẽ qđ m'lta ſcõꝝ
corpora ibi ſeruant̃. s. corpꝰ
ſcĩ iohis bapte. ſcõꝝ ſyri. fe
licis et Romuli. ſt̃ etiã ibi. iiij.
cruces. in quib' de ligno uere
crucis magna pars h̃ET. ſũt
etiã ibi alie m'lte reliquie ꝓ̃ri
oſe q̃s enumerare longũ eẽt.
Eſt etiã eccl'ia ipa tante digni
tis qđ de ipa m'ti cardinales
aſſũni pontifices pdiẽrũt. s. dñs
Innocẽti'. iiij. dñs adrian' qui
ambo de comitib' lauanie ex
titerũt. Eſt ⁊ tante auctoritā
tis qđ tanq̃ȝ metropolitana
i tota ſua puĩcia obtinet ꝓ̃ri
cipatum. Cauſa aũt q̃r dñs
Gelaſius pp̃. iañ uenit fuit iſta.
Ipſe nãq; gelaſius ſine 9ſẽſu
imꝑatoris electus fuerat ñ
ab ipo aliquẽ 9ſenſum volue
rat poſtulare. Pp̃t q' imꝑator
indignat̃. quẽdam yſpanũ no
mine burdinũ in papali ſede 9
ſtituit. et b̃ndicatum ipm̃ uoca
uit. Gelaſius aũt pp̃. timoẽ im
peratoris cũ ſuis cardinalibꝫ
gaytam petijt. et inde iañ lega
tum miſit. Rogans ianueñ ut
galeas ſibi mitterẽt. cũ quibꝫ
iañ uenire poſſʒ. et inde i frãciã
pficiſci ualẽt. Pp̃t qđ ianueñ
9tinuo galeas armauerũt. ⁊ dñm
pp̃. gelaſium iañ cũ gaudio de
duxerũt. Piſani uõ ex 9trario
ĩꝑatori fauebãt. et gelaſio pp̃.
pomũ 9trarij erãt. In iuſte aũt
et irrationabiliṫ iſte ĩꝑator 9
pp̃. gelaſium motus fuit. Quĩ
imꝑator ſup ſũmũ pontificem
ius aliqđ non h̃t. ſʒ pontifex 9
uſo ſũmus pontifex ſup ĩꝑa
torẽ iuriſdictionẽ m'ltã exercet.
q̃r electum examinat. exami
natũ 9firmat. 9firmatũ uõ
coronat. Corona tñ aũt ipe ĩ
ꝑator trib' coronis. ꝓ̃o ẽi coro
natur corona argẽtea aquis
grani alamanie. Scđo coronat̃
corona ferrea a p̃ modoetiã q̃
eſt in 9ĩtatu mediolaneñ i
regẽ ytalie. Tertio coroñatũ co
rona aurea rome p ſũmũ pon
ficẽ in romanorũ pontific imꝑe
ratorẽ. Papa g̃ de imꝑatorẽ h̃t
iudicare. ñ imꝑator de pp̃. Fe
cit eĩ deꝰ in firmamẽto celi duo
magna luminaria. Luminare
maius ut p̃eẽt diei. et luminñ
re min' ut p̃eſſʒ nocti. Nã i firma
mẽto celi hoc ẽ in eccl'ia uniũſa
li deus fecit duo mag̃ luiari.
q̃r ibi duas ĩſtituit dignitates.
que ſũt pontifical' dignitas. et re
galis ſeu imꝑ̃alis poteſtas. ſʒ
illa q̃ p̃eſt diebꝫ. i. ſpũalibꝫ
maior ẽ. Illa uõ q̃ p̃eſt noctib'
i. Carnalibꝫ minor ut q̃ȝta
ẽ inṫ lunã et ſolẽ. tanta inter
ſũmũ pontificẽ et ĩꝑatorẽȝ 9
fferẽtia cogſcat̃. ſic g̃ ſoli mel
ẽbuit. ſʒ ſol lune totã luce ĩſi
dit. ſic imꝑator ſup ſũmũ po
tificẽ nullã h̃t auctoritatẽ. Sʒ
ſũm' pontifex ſup imꝑatorẽȝ
m'ltam exẽcet iuriſdictionẽȝ.
dicẽte aplo. ſpũalis omĩa di
iudicat et ipſe a nemĩe iudica
tur. Non autẽ ſolũ ꝓ̃pt ellẽ
tiõẽm imꝑatoris h̃t examina
re 9firmare et ipm̃ coronare.
ſʒ etiã exigẽte ſua culpa et 9
tumatia pot̃ ipm̃ ab imꝑio
deponere. Quẽadmodũ qui
dam pp̃. noĩe g̃gori' depoſuit Le
onem imꝑatorẽm qui ẽ ymᷓ
gines et omĩuȝ ſcõꝝ ubique
9buri faciebat. Innocẽti' tẽi'.
depoſuit ottonẽ qui iura ec
cleſie uiolabat. Innocẽti' q̃ȝ
quart̃. depoſuit fedeñcũȝ qui
9tra eccl'iaȝ tyrãnidẽ exercebat.
Et quĩa de imꝑio fcĩa ẽ mẽ
tio. ſciẽdũ eſt qđ ſedes
imꝑ̃alis et ius imꝑerij ꝓ̃mo
fuit apđ romanos et manſit
inṫ eos p annos. ccc.lij. a tẽpe
c. Octauiani ꝓ̃mi ĩꝑatoris i
uſq; ad tp̃a 9ſtĩtini. Coſtan
tinus cũ a bt̃o ſilueſtro bapti
zat' et curat̃. ſedẽ imꝑij occidẽ
talis cũ omĩbꝫ ĩſignijs ĩꝑiali
bus ſcõ ſiluio et ſucceſſoribꝫ
ſuis 9ceſſit. et conſtantinopo
lim ad ſimilitudinẽȝ rome edi
ficauit. et ĩgrẽtiã ꝑfecẽ fugit.
et romanã q̃ſi nouã romam

ē appellauit. et ibi ſedem im
perij ſibi elegit. Manſit aūt
ſedes ꝯuis imperij apud grecos
p annos .ccc.lx. a p̄o. ſ. ꝯſtanti
no uſq; ad carolū magnum.
Tunc ēt ī p̄o imperio fuit diuiſū
grecorum. s. et latinorum. et ſtā ſūt
duo imperatores. unꝰ grecorum
qui uocatꝰ ē imperator ꝯſtantino
politanꝰ. et alius latinorum qui
in uocatꝰ ē imperator romanorum.
et ſic ī carolo ius imperij trāſ
latum ē ad francos et tenuerūt
ipm̄ p annos centum. Tandem
fuit quidā imperator de gen
te francorū et de genē caroli
noīe lodouicꝰ qui ſine liberis
mortuus ē. Et tūc theotonici
quēdam theotonicū noīe cō
radum in regē alamanie
ellegerūt. qui p̄ēmodū a pp.
imperatorē coronatꝰ fuit. ꝛ ſic
ius imperij trāſlatū ē ad theo
tonicos circa annos dñi Non
gentos uiginti. qd etiā uſq;
hodie tenet. ¶ Huiꝰ ottonis
epi tpe. ſ. anno dñi. m̄. c. xx.
incepta fuit grauis guerra i
ter ianuen̄ et piſanos. Ianu

enſes aūt armauerūt. lxxx. ga
leas. et gattos xxxv. et naues
portantes machinas. ī quo exer
citu uiginti duo milia hominū
fuiſſe dicunt. Euntes g̃ piſas
p arnū fluuiū ſic tenuerūt
exercitum piſanorum. qd piſam
de mēſe ſeptēbris ī feſto. ſ. ſcōr
Cornelii et cipriani de ſite cor
ſice pacē in uoluntatē cōis ia
nue iurauerūt. ſ; p̄ēmodū
Infidelitatē ſuauerūt. plu
bimū q; ianuenſes deſtruxe
runt. Sequenti aūt anno ianu
enſes iugum cū magno exer
citu militū et peditū obſeſſi
tes flatonē. petrā. bixinaz. ꝛ
quādam alia caſtra p̄ [illegible] ce
runt. Caſtrū u°ō ultabij ab
alb'to marchiōe gauij eme
runt. ¶ De Sigefredo epō
decimo nono.

SIgefredus Epiſ decimꝰ
nonus cepit circa annos
dñi. m̄. c. xxiij. et uixit ī epatu
annis vj. et uacauit epatus
anno j. ¶ Tpe epi huiꝰ fuit
pp. caliſtus qui piſanos tanq̄
eccīe rebelles excōicauit. In

ſuper et ſinodum ꝯuocauit
ubi finalit' diffiniuit. qd ar
chiepiſcopus piſanꝰ de ꝯſecrationib'
epōrum corſice ſe nullatenꝰ in
tromittat. et omēs eccīas in
ſule et corſice ab eiꝰ iuriſdicti
one remouit. ¶ Anno dñi. m̄.
c. xxiij. cū naues xxij. de ſar
dinea obnuſte mīlis merab'
uenīrēt. et galeas viij. p ſui ſe
curitate hērent. ſeptē galee i
anuen̄ ad eas p̄perabāt. galee
aūt piſanorum hoc uidētes p̄ri
mus [illegible] aufugerūt. Galee
uō ianuen̄ naues illas omēs
ceperūt. et ian̄ deduxerūt. de
tali captiōe et inaudita uicto
ria mirātibus et ſtupentib'
uniuerſis. ¶ Tpe huiꝰ Epi
s. anno dñi. m̄. c. xxv. Inceptꝰ
ē iterum guerra dura int' Ian
uen̄ et piſanos quo circa i
ianuen̄ armauerūt galeas. l
xxx. et gattos xxxv. et nauē
iiij. machinas deferentes ꝛ
potentē portū piſanū intra
uerūt. Deinde ad ciuitatem
parnū p gentes uexilla ꝛ tē
ptoria in terra poſuerūt. et

exercitum piſanorum qui erat
in terra fugerūt. Piſani igi
tur omnia q̄ ianuen̄ uolue
runt ſe facere p̄miſerūt. Quo
circa ianuen̄ ad carceres p̄pe
rantes et incarceratos ſuos
accipientes eos ſecū duxe
rūt. Caſtrū q; plūbinum
ceperunt et funditꝰ deſtruxe
runt. Viros et mulieres ꝛ pu
eros ian̄ deduxerūt. Predc̄
aūt calixtus pp. tandem cū
imperatore pacem fecit. et bur
dinum yſpanū qui papatū
uſurpauerat in ſūmo obſe
dit. et captū uſa facie a tergo
camello impoſuit. hntem
caudā cameli in manu pro
freno et ī uertice [illegible] pelle in
dutum p manto. et ſic ante
ſe uſq; romā ire fecit. et in
carcere recluſit. ubi etiā ui
tam finiuit. tā ſeuerā aūt
iuſtitiā deo nō credimꝰ pla
cuiſſe. ne cū nob' ſit dēs tā ſeuērē
nrā crimīa uindicārēt. Iudex
ē debet crimina punire. ſet
tamē in ip̄a punitiōe debet
miē memor ēē. Iux' illd qd

dicat propheta de deo. Cum iratus fueris misericordie recordaberis. Quamvis enim nimia misericordia habeat fatuitatem et nimis severa iustitia habeat crudelitatem, tutius tamen est de nimia misericordia quam de nimis severa iustitia deo reddere rationem. ¶ Tempore istius episcopi Sigefredi, scilicet anno domini M.C.XX, hedificata fuit ecclesia sancti Marchi per nobilem virum Amatum auctoritate et licentia domini Honorii pape qui Calixto successerat. Moderno autem tempore, scilicet anno domini M.CC.LXXXXIII, nobiles viri de Auria ecclesiam illam antiquam destruxerunt et pulchriorem in loco altiori edificaverunt. Cum vero in tribuna ecclesie ymago pulcerrima que ab antiquo depicta erat, dolentes si talis ymago deberet destrui, taliter fuit ingeniatum quod illam tribunam salvam et integram cum illa ymagine per brachia XXX traxerunt et eam in fundamento ubi modo est stabiliter collocaverunt. ¶ Anno autem domini M.C.XXX ianuenses galeas XVIII contra pisanos armaverunt usque Messanam, ad eos

inquietandos venerunt. Et cum burgenses illi pisanos adiuvarent, ianuenses ipsos pisanos et burgenses cum burgo Messane usque ad palatium regis expulerunt et ibi navem unam preciosis mercibus obnoxiam ceperunt et Ianuam deduxerunt. ¶ Capitula undecime partis.

Sequitur pars undecima in qua ponuntur nomina et tempora et ordines omnium archiepiscoporum qui in civitate ianuensi usque ad nostra tempora extiterunt. Et ista pars tot habet capitula quot ibi ponuntur archiepiscoporum nomina. Ipsorum igitur archiepiscoporum nomina et tempora per ordinem explicemus. ¶ De Syro episcopo ultimo et archiepiscopo primo.

Syrus episcopus ultimus et archiepiscopus primus cepit anno domini M.C.XXX et vixit in episcopatu et archiepiscopatu annis XXXIII. Iste Syrus primus fuit cardinalis quem Innocentius papa sedis Ianue consistens, cum sedes episcopalis vacaret, in ianuensem episcopum consecravit. Cum autem dominus Innocentius a ianuensibus

recaperet, archiepiscopum eis dare promisit. Et quia dominus Innocentius a romanis fuerat expulsus, auxilio tamen ianuensium in suam fuit cathedram restitutus. Qui etiam dum Romam pergeret ecclesiam Portus Veneris consecravit. Restitutus ergo in sua sede Innocentius Cornetum venit et ibi inter ianuenses et pisanos fecit pacem. Ubi consistens pro Syro episcopo ianuensi misit et ibi eum archiepiscopum fecit et insignia archiepiscopali, scilicet anno domini M.C.XXXIII. Tres quoque episcopatus in ynsula Corsice, scilicet Marianensem, Nebiensem et Acciensem, sibi supposuit. Duos autem episcopos in partibus istis, scilicet Bobiensem et Brugnacensem, in suffraganeos ei dedit. Nam episcopus albinganensis archiepiscopo ianuensi supposuit. Alexander tamen naulensem non supposuit, sed Innocentius IIII. ¶ Tempore huius archiepiscopi, scilicet anno domini M.C.XXXIIII, facte fuerunt in Ianua compagne VIII, cum primitus non essent nisi septem. ¶ Iste archiepiscopus Syrus dedit monasterio sancti Benigni de Fructeria ecclesiam sancti Benigni de Capite Fari, que olim ecclesia sancti Pauli dicebatur.

Ita tamen quod abbas semper de consilio et assensu archiepiscopi eligatur et destituatur, et quod archiepiscopus monachos possit porrigere et transferre. Et ista omnia per privilegium domini Innocentii pape sedi confirmata fuerunt. ¶ Anno quoque domini M.C.XXXVI galee XI ianuenses Bugeam venerunt et multos sarracenos ibi ceperunt, navem quoque unam magnam et divitem ibi ceperunt et Ianuam duxerunt. De pecunia autem et thesauro ibi invenientes quelibet illarum galearum libras D.CC. habuisse dicitur. ¶ Anno vero domini M.C.XLIII galee IIII ianuenses Montem Pesulanum ceperunt et Guillielmo de Montepesulano, quem de urbe expellebant, reddiderunt. Ipse autem Guillielmus ianuenses in tota terra sua liberos fecit et omnia vectigalia eis remisit et funditum bruni de Tholosa eis dedit. ¶ Huius archiepiscopi tempore, scilicet anno domini M.C.XXXIX, moneta que dicebatur brunetorum que tunc Ianue fiebat cassata fuit, et rex Conradus Theotonicus imperator ecclesie monetam ianuensium

que uſq; m̄o expenditā ian̄
ↄceſſit et p̄uilegiū ſup hoc cū
bulla aurea eis dedit. Primo
cū in ianua expendebant̄ papi
enſes. deinde bruni. poſtea ber
neti qui erant minores quā p̄mi
ultimo expendunt̄ ianuini.
¶ Anno dō .M.c.xl. uintimi
lienſes rebellaſſent. iuenit illuc
ian̄ cū mag̃ exercitu pedeſtri et
equeſtri et nauali et ipā ciui
tatē p mare terram obſidentes
potent̄ eā ceperunt. et fidelitatē
ianuenſibꝫ tā illos de ciuita
te quā illos de comitatu īpera
tori iurare fecerunt. ¶ Anno
dō .M.c.xlvi. ianueñ armaue
runt galleas xxii. et naues plu
res machinas portantes et ha
bentes milites cū equis ad p̄
lium ꝑparatos. et ſic minori
cam perrexerunt. et p dies xxii.
ieiuus obſidione ſteterunt. Sed
ſuperueniente hyeme ianue
cum multis ſpolijs redierunt.
Totā autē illā īſulam ꝑcurre
runt. terras capiendo ſarracenos
occidendo. et ſpolia auferendo.
¶ Anno dō .M.c.xlviii. cū ſar

raceni de armania ꝓuinꝫ mltas
moleſtias inferrent. Januen̄ ad
ꝓces ſummi pontificis armaue
runt galeas lxiii. et naues cum
alijs lignis clxiii. et omīa ad
bellum neceſſaria ꝑparantes
armanā ꝓfecti ſunt. ad quorum
auxiliū Comes barcelone cum
militibꝫ ſuis uenit. Hic ianueñ
galeas ſuas in plagia de armaīa
traxerunt. et ſic machinas et ga
tas et caſtella erigentes ad ciui
tatem perrexerunt. et multiplici ↄ
flictu facto. et multo ſanguine hic
inde effuſo. ianueñ tandē uic
toriam habuerunt. ita quod illa
die xx milia ſarracenorum occi
ſi fuerunt. et decem milia inter par
uos et magnos et mulieres in
ianuā deducta fuerunt. et ſic pac
ta fuerunt uictoria. Januen̄ cum
galeis et nauibꝫ barcelonā ue
nerunt. et galeas et naues ad
terram trahentes ibi tē armau
erunt ubi galeas et naues re
ficientes. et omīa ad bellū nec
ceſſaria ꝑparantes cum comite
barcelone dertonā uenerunt. in
kalendis iulij flumē tortoſe cum toto

exercitu intrauerunt. Sepe dc̄e
igitur ciuitati in terra figentes et uexil
la elleuantes. et machinas et ga
tas et caſtella erigentes ad ci
uitatem acceſſerunt. et multis p̄
lijs hinc inde ↄgreſſis. tandem de
menſe decembris ciuitatē ceperunt.
Omnium autem bonorum que ibi inuē
ta fuit. ianueñ tertiam partē habue
runt. Duas autem partes comes cum
ſuo exercitu aſportauit. et ſic et
ianueñ ꝑ triumpho duarum ci
uitatū cū multa gloria ian̄ redie
runt. ¶ Huius autem archiepiſcopi tē
pore. ſ. dō .M.c.lv. Fredericus impera
tor fidelitatē et obſides et multa
alia grauia a ianueñ poſtu
labat. Que cum ſibi denegata
fuiſſent in furorē magnū accē
ſus eſt. ꝓpter quod uiri et mulieres
parui et magni die ac nocte ad
faciendū muros et fortalitias
inſiſtebant. Et tantum infra
viii. dies de muro fecerunt quan
tum infra unius anni ſpatium
alia ciuitas uix feciſſet. Quod
audiens imperator a ſuo propoſito ce
ſſauit et ſola fidelitate ↄtent̄
fuit. Jnceptū autē muri ciuitatis

fuerunt ꝑ hunc modum anno dō
.M.c.lviii. feliciter ↄſummati. et
infra ſpatium dierum liii. uidelicet di
gito ꝑfecto. Eſt autem dictus murus
ciuitatis ſupra totum quinque mili
quingenti et xxii. pedes. In quibus
etiam muri ſunt merli .M. lxx.
qui ſunt et ad decorē et ad mu
rorū fortitudinē. et ad ciuita
tis et ciuium tuitionem. ¶ Huius
etiam archiepiſcopi tēpore. ſ. anno dō .M.
c.lv. Januen̄ cum imperatore ↄſtan
tinopolitano pacē taliter firma
uerunt quod imperator promiſit dare
annis ſingulis communi ian̄ quingenta
yperpera et duo palia ꝓcioſa. et
Archiepiſcopo uero ianueñ promiſit
dare annis ſinglis ſexaginta
yperpera et unum palium de auri
tam. Quod quidē multo fuit ab
imperatoribus obſeruatum. Jſto
tēpore etiā ab uxoribus fuerunt
ablate ↄſuetudo que erat ian̄
quod mortuo marito uxor ha
bebat tertiam partem omnium bono
rum uiri ſui ſiue haberet prolem ſi
ue non haberet. et illud tale ius tertie
ſiue tertiam dicebatur. Quo circa
iſte tertie ab uxoribus fuerunt a

ablate. Et quia mulieres de his
grauiter murmurabant et grauita-
tas se nimium reputabant. Ideo
ut placerent ordinatum fuit
quod haberent antiscim. ¶ Anno
domini m.c.lxiiij. cum mediolanen-
ses federico imperatori resiste-
rent. Imperator congregato ma-
gno exercitu tam de theotonico-
rum quam ytalicorum mediolanum
obsedit. Mediolanenses autem
tandem ad mandata imperatoris ue-
nerunt et nouem milia mar-
charum argenti sibi dederunt.
et trecentos obsides sibi dantes
ad constitutum terminum uniuersi.
et sic imperator ab eorum obsidi-
one recessit. ¶ Huius etiam ar-
chiepiscopi tempore .s. anno domini m.c.
lxi. magnum sisma in ecclesia fuit
quod per annos xix. durauit. Nam
maior et sanior pars cardina-
lium ellegit Alexandrum uirum
per omnia reuerendum. Quidam uero
ex cardinalibus quendam ex se ip-
sis nomine octauianum ellegerunt
et Victorem ipsum uocauerunt
quo in breui defuncto alium elle-
gerunt quem pascalem appellauerunt.

Quo subito mortuo alium cre-
auerunt quem Calixtum dixerunt
quo similiter defuncto ellegerunt alium
quem Innocentium uocauerunt. Et
et omnes isti quatuor a papa ale-
xandro excommunicati mala mor-
te perierunt. Ianuenses autem domino A-
lexandro semper adheserunt. Pi-
sani uero semper sibi contrarij exti-
terunt. Imperator quoque fredericus
illis quatuor sismaticis adhesit
et Alexandro contrarius semper fuit.
Tandem uero longa concertatione inter
papam et imperatorem fieret diuino
nutu ad pacem et concordiam apud
uenetias deuenerunt. Cum autem
imperator ad pedes pape se humili-
ter prostrauisset. ut de tantis in-
iurijs ueniam peteret. papa
super collum imperatoris pedem po-
suit dicens. Super aspidem et ba-
siliscum ambulabis et concul-
cabis leonem et draconem. Cum
imperator dicitur respondisse. Non
tibi sed petro. Hoc est istam humilita-
tem non facio tibi ratione. sed
ratione petri apostoli. ¶ Hoc etiam
tempore .s. anno domini m.c.lxij. cum
mediolanenses federico imperatori

iterum rebellassent. dictus imperator
maximo exercitu congregato medi-
olanum per tres fere annos obse-
dit et fame ac bello sic eos at-
triuit. quod in misericordia imperatoris se to-
taliter posuerunt. Ciuitatem et om-
nia mobilia et inmobilia et
ponentes in sua potestate ponentes.
Imperator autem eis uitam pepercit et
mobilia et inmobilia eis re-
stituit. Ciuitatem tamen totam destru-
xit. et in quatuor burgos eam
diuisit. et quemlibet burgum
per duo miliaria a se ipsis dista-
re fecit. ¶ De ygone archi-
episcopo secundo.

Ugo archiepiscopus secundus. cepit
anno domini m.c.lxiiij. et ui-
xit in archiepiscopatu annis xxv.
Iste prior fuit archidiaconus et po-
stea in archiepiscopum est electus. iste
fuit homo magne sapientie et quan-
dam magnam discordiam de
qua multa homicidia secuta fu-
erunt. que erant inter aduocatos et
illos de castro. per suam sapientiam
ad pacem reduxit. Iste dedit ca-
pitulo sancti Laurentij ecclesiam sancti
Marchi de modulo. et ecclesiam

sancti saluatoris de sarzano ad
peticionem isti archiepiscopi. mo-
nasterium de ynsula galinaria
suppositum fuit archiepiscopo ianuensi.
Huius etiam archiepiscopi tempore clemens
papa tertius. concessit et postea cum plures
alij summi pontifices concesserunt
ut archiepiscopus ianuensis haberet perpe-
tuam legationem ultramarinam;
quando illuc de cetero in certum
annum accedere uellet cum aliquo
cardinali uel episcopo. ita tamen quod ha-
beat ibi plenam auctoritatem
sicut cardinalis legatus haberet. Et
de hoc plura priuilegia bullata
in archiepiscopali palatio reseruantur.
¶ Huius etiam archiepiscopi tempore diffinitum
fuit per iudices delegatos quod
monasterium sancti bartholomei
de fossato obediat archiepiscopo
in omnibus collationibus ianuensis
ecclesie. et inpositionibus et consecra-
tionibus abbatum. siue episcoporum.
Ista omnia supradicta in archiepiscopali
palatio reseruantur. ¶ Anno
quoque domini m.c.lxxiiij. Frederi-
cus imperator barbarossa iudicem
arborensem ad peticionem ianuensium
regem totius insule sardinie fecit.

et ipſum piſanis contradicentibus
in regem apud papiam coronauit. a
qui com. ian. fidelitatem iurauit.
et in ſignum fidelitatis omni anno
com. ian. libras centum. et archi
epiſcopo unam libram puri argenti
dare promiſit. ¶ Anno uero
do. m°. c. lxv. piſani gale
as xxv. armantes albiganum
uenerunt. et ciuitatem capien
tes deſtruxerunt et igne com
buſſerunt. Quod cum audiſſent
ianuenses nimium doluerunt.
et infra iiij. dies galeas xlv.
armantes ad perſequendum gale
as piſanorum. ſed ille altum mare
petentes aufugerunt. Verum
tamen ſeua tempeſtas eos inua
ſit. ita quod galee xiij. cum omni
bus hominibus perierunt. ¶ Sequenti
anno iudex sardinie de calari
com. ian. et archiepiſcopo fidelita
tem iurauit. et com. ian. annu
atim libras centum. archie
piſcopo uero unam libram optimi
argenti dare promiſit. ¶ Ep
huius archiepiſcopi. s. anno do. m°.
c. lxviij. alexandria de nouo
in lombardia conſtruitur que prius

ceſaree dicebatur. ſed poſtea mu
tato nomine in honorem alexandri
pape alexandria eſt uocata. Ducti
enim alexander papa in partibus illis et
tunc conſiſtens fauorem dedit ut illa
ciuitas hedificaretur. unde cum primo
in honorem imperatoris eam ceſaream
appellaſſent. poſtmodum in hono
rem pape ipſam alexandriam uocaue
runt. dans quidem alexander epiſcopum
eis quo mortuo epiſcopum primodum
non habuerunt. ſed illa eccleſia ſub eſt
epiſcopo aquenſi. Quia uero papienses ro
mane eccleſie erant rebelles. Iccirco
dans alexander papa epiſcopum papien
palij et crucis dignitate quibus
ante utebatur ſimiliter ſpoliauit.
¶ Anno uero do. m°. c. lxx. piſani
abſtulerunt a lucanis caſtrum
mutronis. ſed auxilio ianuensium
ipſum ſequenti anno recuperauerunt
et ipſum a piſanis militum deſtruc
tum. cum lucanis quoque ianuenses rehe
dificauerunt. ¶ Anno do. m°.
c. lxxij. Opiço malaſpina qui
erat uaſallus archiepiſcopi ian. et mar
chellus filius ſuus qui erat uaſa
llus comunis ian. congregauerunt circa
ccc l. milites et tria milia pedi

tum et burgum clauari et por
tum ſigeſtri uenerunt quod cum
ian. ſicut fuiſſet tamen manque
illuc omnes unanimiter cucur
rerunt quod cum dictus marchio audi
ſſet. fugere uoluit. ſed tamen uulne
ratus et mortuus fuit. et multi
capti et detempti. reliqui uero fu
ge preſidio euaſerunt. ¶ Anno
do. m°. c. lxxvij. mediolanenses
qui fuerunt per burgos diſperſi et
ad ciuitatem ſuam rediſſent et
foſſatis et muris ac portis eam
muniſſent. Imperatori federico
qui eos diſperſerat diſplicuit
uehementer. ad hoc autem opus facien
dum. adiuuerunt eos brixien
ſes cumani. et multe alie ciuitates
lombardie. Imperator quoque
grecorum Manuel multos pecunie
et multa marmora eis miſit.
Hunc imperator magno exercitu
congregato. uenit lignanum. Medi
olanenses et brixienses et cumani contra
eum pergentes. ipſum de campo tur
piter eiecerunt. Hoc etiam
anno piſani pacem factam cum
ianuenses fregerunt. ipſi enim cum
exercitu sardineam aſcendentes

omnes ianuenses de toto iudi
catu calari eiecerunt. et bonis
omnibus eos expoliauerunt. propter
quod ianuenses contra eos gale
as xx. armauerunt. et multa inco
moda piſanis intulerunt. Ca
ſtrum quoque Bonifatij quod piſani
conſtruxerunt ceperunt. et ipſum
funditus deſtruxerunt. ¶ Ep
huius archiepiſcopi. s. anno do. m°.
c. lxxvij. federicus imperator inter
ianuenses et piſanos pacem fecit. et
medietatem totius inſule sardi
nie com. ian. dedit. qui etiam im
perator cum beatrice uxore sua
et henrico filio ſuo ian. uenit
et ibi honorabiliter fuit recep
tus. ¶ Anno. s. do. m°. c. lxxviij.
huius temporibus filia regis anglie i
data in uxorem regi ſicilie ian.
uenit. que ſuper galeis ianuensium ad
uirum ſuum honorabiliter eſt deduc
ta. Poſtmodum uenit ian. filia
regis francie. filio manuel im
peratoris grecorum et coniugium
copulata. que ſimiliter a galeis ia
nuensium ad uirum ſuum hono
rabiliter deducta fuit. ¶ Huius
archiepiſcopi temporibus. s. anno do. m°.

c.lxxviiii. celebratum est a domino papa
Alexandro tercio in ecclesia latera
nensi concilium generale. ad quod
concilium supradictus archiepiscopus Ugo
accessit. qui et assotiaverunt pre
positus sancti Laurentii. et magister sco
larum. et nobiles viri bencius i
aunie. Nubla novi de camilla.
an salvus golia. et ardiminus de
lavania. qui omnes plenam fidem
et sufficientem prebuerunt domino
papa. et cardinalibus fecerunt quod reli
quie sancti Iohannis baptiste
fuerunt de mirria ianuam deportate.
propter quod papa statuit et appro
bavit quod in civitate ianue cor
pus sancti iohannis baptiste haberetur. man
dans quod eius revelatio sollempniter
celebretur. Scribit etiam per omnes
suas provintias quod ad eius fe
stum omnes conveniant. et venien
tibus indulgentiam magnam fac.
Dedit etiam alexander papa excessit
magistro scolarum de ianua. et succes
soribus suis. ut mitra in magnis
solemnitatibus possit uti. Al
binganensem quoque episcopum ianuensi archi
episcopo supposuit suffraganeum
suum fecit. ¶ Isti archiepiscopi tempore

filius anno domini .m. clxxxvii. Civi
tas quae dicitur Crux hospitalis Sancti
Lacarii. iam est data. Eodem
tempore Saladinus ierusalem et toti
regnum syrie cepit excepta ci
vitate tyri. Regem quoque guidonem
qui tunc ibi regnabat. et Guili
elmum marchionem montisfe
rati iam senem cum aliis militibus baro
nibus in damasco duxit captivos.
verum et crucem que dicitur crux hospita
lis sancti Lacarii cepit. Quod cum audi
visset Conradus marchio mont
ferrati qui erat apud constantino
polim in quadam navi ianuensi in
syriam venit. ut civitatem tyri de
fenderet. quam quidem dictus conradus
marchio adiuvantibus ianuen
sibus patenter defenderet. propter
quod ipse conradus marchio supra
dictam crucem quam a saladino pre
dicto recuperaverunt communi ianue pro
magno munere destinavit.

¶ De Bonifatio archiepiscopo tercio.

Bonifatius archiepiscopus
tertius cepit anno domini mille
clxxxviii. et vixit in archiepi
scopatu annis quindecim. Iste i
fuit primo archidiaconus. et po

stea in archiepiscopum est electus. Iste
archiepiscopus primo anno sui archi
episcopatus presente domino petro placenti
no tituli sancte cecilie presbytero cardina
li apostolice sedis legato. elevari
fecit corpus sancti laurentii et ipsum
supra altare in archa marmorea
venerabiliter collocavit. Ubi et
ossa sanctorum felicis felicis et sancti io
mili in alia archa fuerunt inve
ta. ¶ Tempore huius archiepiscopi .s.
anno domini .m. clxxxix. Imperator
fredericus dictus barbarossa ultimi
marinas cum ingenti exercitu pro terre
sancte recuperatione properavit pergens
et in partibus antiochie consistens
fluvium ferri satis parvus i
transiret de equo cecidit et
ibi submersus fuit. ¶ Anno
quoque domini millo. clxxxx. venerunt
ianuam phylippus rex francorum.
et riccardus rex anglie. et dux
burgundie et in succursum
terre sancte sunt profecti. cum quibus na
ves. lxxx. ianuensium onuste pe
regrinis de portu ianue in syriam
huius archiepiscopi tempore .s. anno domini
.m. clxxxx. desierunt esse consules
in civitate ianue pro eo quod omnes

ad consulatum aspirabant. et ceb
militer invidie et odia in civita
te crescebant. propter quod voluerunt
cives regi potius per potestates. et
ideo quendam civem brisiensem nomine
Manegoldum in potestatem ianue
primitus elligerunt. Circa principi
um autem istius regiminis isti po
testatis illi de castro. La fran cum
proprie maliciose occiderunt.
Propter quod dictus potestas in horrore
et dolore perfusus. planctum
maximum congregatum. et armi
militaribus indutus. propter quod
consules qui regimen resupsciant
ipsum regimen diviserunt. Ideoque
electus est in potestatem Obertus
de olivano nobilis civis papiensis.
Eodem anno henricus imperator ianue
venit. petens a ianuensibus auxilium
ut posset recuperare sicilie regnum.
multa et magna ianuensibus promittens.
Ianuenses quoque magnum stolium galea
rum armaverunt. et ipsum viri
liter adiuverunt. in quo stollo
fuit admirat supradictus Obertus
potestas qui tamen illo anno
obiit predictus. Igitur henricus im
perator confirmavit communi ianue

Ciuitatē siracusanā cū oībȝ
suis ptinētijs. ¶ Dui archiepꝭ
tp̄e anno .s. ultimo. Cōis ian̄
emit Castrum de gauio a mar
chioibȝ dan sceis p̄ omībȝ mi
bȝ q̄ ibi hēbat libras mā mili
et ducentas. Ipi aūt marchi
ones fcī sūt ciues. ¶ De Oc
tone alexandrino archiepō
quarto.

Otto natione alexādri
nus archiepꝭ iiij. cepit
anno dō .ō. cc. iij. et uixit in
archiepatu annis xxxvj. iste
fuit pius Epꝭ Yobien̄. qui cū
fama et uirtutibȝ polleret. et
reuerenda canitie et matu
ritate. p̄dc̄us eēt. ad archiepalē
cathedram ē translatus. Hui̇
archiepi anno. sedꝭ comes i
stanrensis. et Bonifatius mar
chio montisferrati cū duce
uenetiar cōstantinopoli ob
sederūt. et tandē ipām urbem
ceperunt. Dn̄s aūt marchio i
peratorē cū uxore et filijs ad
mōtem ferratū misit ut ibi
in custodia s̄ seruentᷣ. Post
captionē autē ciuitatis cō

stantinopolitane scā crux q̄ dr̄
crux scē helene fuit ian̄ deporta
ta. dr̄ autē crux scē helene. qr̄
cū ipā scā helena crucē dō repen
sit. ptem eī lamis argenteis et
aureis et margaritis ornauit.
et cōstantinopolim ad cōstanti
num suū filiū deportauit. he
rum cū veneti crucē illā cū mul
tis alijs reliquijs uenetias trāſ
mitterent. cōtigit qd̄ quidā ciuis
ianuen̄. qui fuit de fornarijs
noīe donodeus bos galeis di
as s̄ uenetos armauerat. eo
qd̄ inter ianuen̄ et uenetos tc̄
discordia erat. Dn̄s ḡ donodē
us bos nauē illā cepit. et scāꝫ illā
crucē cum ceteris reliquijs ian̄
deportauit. Quā quidē crucē
cōi ian̄ et eccliē scī laurētij pro
magnō munere dedit. ceteras aūt
reliquias p se retinuit. sperās
aliquo tpr̄ ab aliq̄ pncipe pro
ipis se thesaurū non modicū
habiturum. Sꝫ qr̄ dn̄s noluit qd̄
tanto thesauro ian̄ ciuitas spo
liaretur. ideo pt̄ mlt̄ū tpis ad
frēs p̄dicatores dc̄te reliquie
nobis p̄rantibȝ deuenerunt.

que in eccliā ipōr fr̄m cū mlt̄a
reūerentia reseruant. qs̄ et nos fr̄
am̄ in donabȝ tablis cū lamis
argenteis uenābilr̄ collocam.
¶ Anno dō .ō. cc. xiiij. Otto
marchio de carreto dedit libē
cōi ian̄ Castrū cairi cū omībȝ
ptinentijs suis. Cōe autē ian̄
illō sibi in feudū restituit. et
fidelitatē cōis ian̄ ūn iurauit.
¶ Sequenti uō anno. ianuen̄ he
dificauerūt castrū monachi et
muris et turribȝ firmissimis i
muniuerūt. ¶ Anno dō .ō. cc.
xvij. hoīes de capita dederūt
se cōi ianue. et Cōe castrū illō
accepit et muniuit. ¶ Anno
dō .ō. cc. xxxvij. mediolanen̄
ap̄ curtā nouā fuerūt p̄fede
ricum scdm imperatorē debella
ti atqꝫ deuicti. et mlt̄i hoīes i
apuliam in captiuitatē dduc
ti ubi et suū. carrociū amiser
runt. ¶ Sp̄e quoqꝫ istiꝰ archie
epi .s. anno dō .ō. cc. xxxix fu
it tanta eclipsis solis. ut nulla
etas meminerit tā magnam
et tā tenebrosā aliq̄ tpr̄ extī
tisse. Stelle eī in celo apparuerūt

quēadmodū cōsueuerūt nocte
in sereno aere apparere. Nos
etiā licet tūc annos pueriles
ageremꝰ. ipās tn̄ stellas i celo
radiantes cōspeximꝰ. Isto eodē
anno sup̄dc̄s archiepꝭ otto re
uerēde memorie et fame pre
clare similr̄ eclipsatꝰ. qui lucē
tpālem pdidit. ꝫ lucē celestē
inuenit. ¶ De Johanne ar
chiepō quinto.

Iohannes de cucurno
archiepꝭ quīt cepꝫ anni
dn̄i. ō. cc. xxxix. et uixit in ar
chiepatu annis xij. Iste erat
archidiaconꝰ ian̄. et unanimit
i archiepm̄ fuit electꝰ. Qui pt̄
suā electionē sup galeā arma
tam cū duobȝ ambaxiatoribȝ
cōis ian̄ ad curiā ē pfectꝰ. ut i
munꝰ cōsecrationis a sūmo pō
tifice obtineret. Qui tantā gra
tiam i conspectu pp̄. et cardinā
lium repꝑit. qd̄ ppt̄ honorē
cōis ian̄ a gregorio pp̄ nono i
tres dies fuit totaliter expedi
tus. Iste archiepꝭ fuit hō mlt̄ū
litteratꝰ. et marie matre medi
ante fuit ualde peritus. Sup̄

dēs aūt pp. gg'orii ꝯtra fedēricū
imperatorē; eclīe pſecutorē ꝯā
lium ꝯuocabat. et dn̄ plāt ro
manam ſup galeas ianueñ duce
rent. ſuperatos fedēic' latent'
i regno et piſis armai fecit i
multitudinē gallear et ipſos
plātos cep et in carcē manci
pauit. Qd cū ianueñ audiui
ſſet infra paucos dies. xl. iij.
galeas potent' armauerunt
et ad inimicos iquirēdos et
pſequēdos uiriliť pfecti fu
erunt. Deinde dēs fedēic' rom
anos pecunia ſic corrupit. qd
ipi papā de urbe uolebāt ex
pellere. et imperatorē īmidr
cere. Qd cernēs pp. capita a
poſtolorū in gremio cep. et
nudis pedibꝫ cū cardinalib'
ad ecclīam ſcī petri apli de
portauit. et illuc pplm roma
num ꝯuocauit. ibiqꝫ capit'
aplor nuda cū lacmis mlti'
oſtendens. in tantum eos ī bis i
feruentibꝫ animauit. qd fere o
mnes ꝯtra imperatorē cruce i
ſignati fuerunt. Cūqꝫ ipera
tor romā cū exercitu ꝯſiſteret.

et ſe imbrem in tantum ē ſpe
raret. audiens tantū ppli mu
tationē inde receſſit. Anni
dō āō. cc. xlix. rex encius fili'
imperatoris a bononienſibꝫ
fuit capt' et carceri mancipat'.
ubi p multos annos pmāſit.
uitā ibi finiuit. Anno dō
.cc. lj. Saoneñ qui rebbelaue
rūt ad mandata cōis ueñe
rūt. et ianueñ qui dicebant'
maſcarati reſtituti fuerunt.
Et dn̄s innocēti' pp. quartus
de lugduno rediens ianū ē ren
ſus et cū mlta glīa ſuſcept'.
Qui p lombardiā tranſiens
ecclīam bī dōci de bononia ꝯ
ſecrauit. deinde i apuliam
ē pfect'. et ibi ē defunctus.

De gualtcio archiepō vj.

Gualterius de
ueçano archieps fact'
cepit anno dō. āō. cc. liij. et
uixit in archiepātu annis
xxj. et poſt mortē ſuā uaca
uit archiepāt' annis duobꝫ.
Fuit aūt fcūs archieps p dnm
innocentiū papā .iiij. cum mlt'
ta erat mlta familiaritate i

cōiuncta. Nā cum eēt pūs archi
diacon' ianueñ. fecit eū pdcūs
pp. mancbōitana marchia i
marchiōem. et poſtmodū de
archiepātu ianueñ. puidit e
idem. Iſte fuit hō magne bone
ſtatis pietatis ꝯgit. et lic; eēt
noblis gn̄c. maiorē tn̄ nobilita
tem morib' pferebat. Fuit eti
am in iure peñt. et omni bōita
te et uirtute ꝯſpicuus. tante
etiā fame i romana curia fuit.
qd aliqñ uacante ſede aplica
magnus tractat' inter cardina
les ē habitus. ut i ſumū pontifi
cē elligerent. Huiꝰ archiepi
tpēc. s. anno dō āō. cclxij. G
uillelmꝰ bocanigra fcūs ē cap
taneus ppli ianū. et tenuit ca
pitaniā pannos quinqꝫ. Iſte
archieps a ſede aplica ipetra
uit qd nullus clericus ianū dioc
marie tpe guerre de diſtrictu
ianū obtētu aliquar; paliqꝫ cū
extrahi poſſit. et ſup hōinar
chiepali palatio priulegium
reſuauit. Hꝰ tpe huiꝰ archie
piſcopi. ſ. anno dō āō. cclxj.
p totam fere ytaliā fcā ē uer

beratio gn̄alis. Nā mag' et pu
ri nobiles et ignobiles depo
ſitis ueſtib' nudi a anglo ſup
pauimentes et uillas ꝯcaſtra p
ceſſionalit' ſe uerbantes ibant.
Virginem glioſam et ceteros
ſcōs cum lacrimis anglicis imp
lorantes. Iſta tamen deuotio a
quibuſdam paupib' et ſimplici
bus i tuſcia fuit inuēta. et per
totam ytaliā diffuſa. et tm̄ a
paruis qꝫ a magnis. tam a nobi
libꝫ qꝫ ab ignobilib' obſeruat'.
Ibāt igitur in ſocietate bini ꝯ bi
ni ſe uberantes pcedentib' reli
gioſis et clericis cū crucib' ꝯ ue
xillis. mlti qꝫ qui homicidium
ꝯmiſerāt cū gladijs denuda
tis ad hoſtes ibāt. et ī eorū ma
nibus gladios nudos ponebāt
ut de ipīs iudiciū accipient'
ſic uellet. ſꝫ illi gladios itera
phibentes. et ſe inimicorū
pedibꝫ pſternebāt. Poſt hec
aūt ſupdcūs gualtius dō ama
bilis et hōibꝫ gratioſus plen'
dierū uirtutū et bonorū ope
rū ac bona ſenectute ꝯfectus
bō fine quieuit. Cui' fama

odorifera remansit in mũdo.
et aĩa beata regnat in celo.

De bnardo archiepiscopo

Bernardus septimo.

Bernardus natiõe parmeñ archie
piscopus septim⁹. cepit anno
dñ. m°. cclxxvj. et uixit i archi
epãtu annis .x. et pt mortem
uacauit archiepãtus annis
duobꝰ. Hic primo fuit narbo
nenẽsis archidiacon⁹. deinde
i marchia anchonitana fuit
a d'marchio ꝯstitut⁹. Sz deinde p
dñm innocẽtium pp. quartũ
fuit i eclia iañ in archiepãlẽ
honorẽ pmotus. Iste archiepi
scopus fuit i iure canonico
mltum pitus. et i omibꝰ ope
ribꝰ suis ualde solicit⁹ et discre
tus. Circa res q3 archiepãtus
pmouendas fuit mltũ assid
uus et intẽtus. Circa h tpa
ell'ci fuerũt successiue tres i
Cardinales i sũmos pontificẽ
quorũ uita breuis extitit et
in fra dies paucissimos finita
fuit. Primꝰ fuit innocẽtiu⁹
quint⁹ de ordie pdicatorum
qui sedit mñsibꝰ quinq3. Iste
fuit homo ualde famosus. et
i theologia ualde sũm⁹. Qui
rexit parisius i theologia anni
plurĩbꝰ. Iste spẽtialẽ amorem
ad ciuitatẽ ianueñ huit et pa
cem int regẽ carolũ et ciuita
tẽ iañ fecit. Alius fuit a
drianus de comitibꝰ lauanie q
sedit mñse uno et diebꝰ paucis.
Alius fuit iohẽs noĩe yspan⁹
qui sedit mñsibꝰ octo. Cum ei
quãdam domũ hedificari fa
ceret. subito domo cadẽte cũ
ea cecidit. et sic uitã finiuit.
De cuiꝰ morte modicũ ecclie
dampnũ fuit. qz lz sciã fisicali
et naturali mltũ eẽt repletꝰ
tñ discretiõe et sensu nãli i
mltum erat uacuus.

De Opiçone archiepõ.

Opiço de fiisco de comi
tibꝰ lauaie. cepit regẽ
ecliam ianueñ anno dñ. m°. cc.
lxxxviij. et rexit eã annis tbo
et dimidio. Iste fuit nepos dñ
Innocẽtij pp. quarti. et dñi adri
ani pp. Erat aũt mag honoris
grande pconiũ. qd in fra spati
um uiginti sex annorum uel cir
ca de domo sua. duo supradicti
sũmi põtifices pcesserũt. plẽs
et cardinales de eadẽ domo si
mul extiterũt. Supdcẽs igitur
dñs Innocẽti⁹ pdcm opiçonem
patriarcham antiochenũ fecit.
quẽ patriarchatum mlto tpe
tenuit et rexit. et i maxiã di
gnitate et culmĩe ibi fuit. Tã
dem pccis exigẽtibꝰ antiochenã
ciuitas tã nobil' et famosa a
sarracenis fuit capta. et omia
bona patriarchat⁹ occupata atq3
uastata. Ideo oportuit dcm pa
triarcham ad ptes citra ma
rinas redire. Ecclia g' romana
sibi ꝯpatiẽs et ei puidẽ uolẽs
dedit sibi icaria ecliam ianuẽ
sen. Post mltos aũt annos ꝯ
misit sibi icam tam i tpalibꝰ
q3 spũalibꝰ eclia3 iañ. Post h
aũt Comũe iañ ad dñm nico
laum pp. iiij. solemnes amba
xiatores pquibdam negotijs
cõis iañ. destinauit. Supdci
aũt ambaxiatoẽs a sũmo po
tifice humilr postulauerũt ut
more solito eis archiepm ꝯ
cederet dignaretũ. Summus
g' pontifex pcatori ipõrum
ꝯdescẽdere uolens. supdcõ
patriarche sufficient et hono
rabilr puidit. et ciuitati iañ
archiepm ꝯcessit.

De fratre iacobo archiepõ viij.

Frat iacobꝰ de uaragi
ne de ordie pdicator
archiepõ. cepit anno dñ m°.
cclxxxxij. et uiuet q3tum
deo placebit. Iste p dñm Ni
cholaum pp. quartũ qui fu
it de ordine frm minor arc
epũs ẽ creatus. Qui quidem
pp. ipm p suas lrãs ad suam
pñtiam uocauerat. ut sibi
muñ⁹ ꝯsecratiõis impẽdet. et
palium sibi daret. Sz cũ ille
romã in dnica de ramis pal
mar uenissz. repit ipm su
mum põtificem graui et pe
riculosa egritudie laborãtem.
Ita qd in paruo tẽpore aĩam deo
reddidit. et sic credim⁹ in ce
leste palatiũ intrauit. Colle
gium aũt uenerabille car
dinaliũ in fra octauas pasce
ꝯsistoriũ faciẽs. ordinauit
ut ppt honorẽ cõis iañ arc

episcopus suus debeat in brevi totaliter expediri. Post quod iocta pasce per venerabilem patrem dominum Latinum Episcopum hostiensem fuit consecratus. et in ipsa ebdomada sic ad civitatem suam cum gaudio est reversus. et a populo venerabiliter et reverenter exceptus. ¶ Hic secundo anno sui pontificatus. scilicet anno domini m.cc.lxxxij. in ecclesia sancti Laurentij provinciale concilium celebravit. ubi interfuerunt Episcopus albinganensis. Episcopus naulensis. Episcopus marianensis. Episcopus nebiensis. Episcopus autem bobiensis se excusavit infirmitate et senectute gravatus. suum autem procuratorem et sindicum destinavit. Episcopatus vero acciensis tunc vacabat. Interfuerunt autem abbates in tanta quod plures. scilicet abbas sancti syri. abbas sancti stephani. abbas sancti fructuosi. abbas de tyro. abbas vero de bresono. et abbas de insula galinaria se excusaverunt infirmitate et senectute gravati. suos tamen procuratores et sindicos destinaverunt. Interfuerunt et prepositi archipresbiteri. et ecclesiarum ministri in multitudine copiosa. In ipso autem concilio multa utilia fuerunt statuta. et multe constitutiones edite que hodie observantur.

¶ Anno domini m.cc.lxxxx. de mense ianuarij. facta est pax generalis et universalis in civitate ianue inter illos qui dicebantur mascarati sive gibellini. et illos qui dicebantur rampini sive guelfi. ita quod facta est inter eos una societas. una fraternitas. unum corpus. de qua tanta letitia est secuta quod tota civitas fuit plena iubilo. plena tripudio. plena gaudio immenso. ¶ Nos quoque in publico parlamento in quo pax fuit iurata pontificalibus induti. proposuimus verbum dei. et ibidem cum clero nostro. Te deum laudamus. cantavimus alta voce habentes nobiscum vij. mitratos.

¶ Sed quoniam in presenti vita nulla bona sunt. In celo pura bona. in inferno pura mala sunt. bona vero et mala mixta sunt in hoc mundo. Ideo prodolor cithara nostra cito versa est in luctum. et organum nostrum in vocem flentium

est mu

est mutata. Eodem siquidem anno de mense decembris. quinta. scilicet die post natalem domini civibus nostris supradicta pace gaudentibus. pacis emulus humani generis inimicus in tantam discordiam et turbationem cives nostros commovit ut per vicos et plateas manu armata confligerent. et diebus multis ad invicem hostiliter dimicarent. Ex quo secute sunt neces hominum. vulnerationes multorum domorum. incendia rerum. expoliatio et rapina. Et quoniam furor hostilis frenum non recipit rationis in tantum processit vesania turbantium quod quidam ut turrem sancti Laurentij habere possent aussi sunt in ecclesiam ipsius sancti laurentij ignem apponere et eius tectum totaliter concremare. Duravit autem tam periculosa seditio. a quinta die post nativitatem domini. usque ad diem septimum februarij. Tandem creati sunt duo capitanei. scilicet dominus conradus spinola. et dominus conradus auric. et sic civitas amplius quievit. et capitaneos qui de foris eligebantur fuit deinceps intermissum.

¶ Ista sunt capitula istius libri qui fuerunt primi fundatores.

¶ De Iano primo rege ytalie qui ianuam hedificavit.

¶ De Iano cive troie qui ianuam ampliavit.

¶ De iano deo et ydola romanorum antiquitus in ianua colebatur.

¶ Quo tempore ianua fuit constructa.

¶ Quo tempore ianua fuit ampliata.

¶ De civitate ianue a cartaginensibus sive affricanis fuit destructa. sed a romanis reedificata et quo tempore fuit hoc.

¶ Opinio illorum qui dicunt quod ianua est vocata a iano qui eam hedificavit. et a iano qui eam ampliavit.

¶ Opinio illorum qui dicunt quod ianua est vocata a iano ydolo romanorum. quod antiquitus in ianua colebatur.

¶ Opinio illorum qui dicunt quod ianua est vocata eo quod est introitus in lombardiam.

Ratio q̃re ciuitas ian̄. i m̄l'tis libris genua nũcupatur.

Q̃d totus mundus ante x̃ aduentũ culture ydolatrie ſeruiebat.

Q̃d p̄ma ciuitas ytalie ul' una de p̄oribꝫ q̃ fidẽ x̃ recep. fuit ciuitas ian̄.

Hic oñditũ p̄mo q̃ ciuitas ian̄ fuit p̄a in ytalia l' una de p̄oribꝫ q̃ fidẽ x̃ recepit.

Qualis et quãta fuit ciuitas ian̄ in statu ſue icoationis.

Qualis et quãta fuit ciuitas ian̄ in statu ſue p̄gressionis.

Qual' et quanta fuit ciuitas ianuen̄ et ẽ in statu ſue p̄fectiois.

Capitula ſexte partis.

Q̃d ciuitas ian̄ fuit diũſo regimine gub̃nata.

Q̃d utiũ est regi ab uno q̃ꝫ a m̄l'tis ñ ip̄i m̄lti ſint i uno unita.

Q̃d magnũ p̄iclm̄ p̄ueit ex regimĩe malo. ⁊ magna utilitas ex regimĩe bono.

Q̃d rectores dn̄t ẽẽ potentes et magnimes. ut ſine timore iudicent.

Q̃d rectores debẽt ẽẽ decim̄ti mentes.

Q̃d iudices et rectores dn̄t odire om̄em auaritiã et om̃ẽ cupiditatem.

Q̃d ꝯsiliarij ciuitatũ dn̄t ẽẽ ſapientes et maturi.

Q̃d ciues nõ debẽt ẽẽ uitijs ſb̄iecti ſꝫ i uirtutibꝫ ẽẽcitati

Q̃d ciues dn̄t ȩlare rẽ publicam

Q̃ñ et quo tp̄e ciuitas ian̄ fuit ep̄ali honore decorata.

Q̃ñ et quo tp̄e ciuitas ian̄ fuit archiep̄ali dignitate ſublimata.

Nomina ep̄or ⁊ archiep̄or.

DE ſc̄o ualentino ep̄o p̄m̄.
DE ſc̄o felice ep̄o ſc̄do
DE ſc̄o ſyro ep̄o iij.
DE ſc̄o romulo ep̄o. iiij.
DE ſabatino ep̄o. V.
DE uiatore ep̄o. Vj.
DE dionisio ep̄o Vij.
DE ſigeberto ep̄o Viij.
DE theodulfo ep̄o Viiij.
DE iampto ep̄o .x.
DE landulfo ep̄o xj.
DE iohanne ep̄o xij.
DE c̃orrado ep̄o xiij
DE alberto ſiue Oberto ep̄o i quartodecimo.
DE conrado ep̄o xv.
DE airaco ep̄o xvj.
DE airlao ep̄o xvij
DE ottone ep̄o xviij.
DE ſigefredo ep̄o xviiij.
DE Siro ep̄o ultĩo. ⁊ arc̃ep̄o p̄o
DE ygone archiep̄o .ij.
DE bonifatio archiep̄o iij.
DE ottone alexandrino arc̃episcopo quarto.
DE iohanne archiep̄o V.
DE gualterio archiep̄o Vj.
DE bernardo archiep̄o. Vij.
DE opiȩone patriarcha antiocheno
DE fratre iacobo archiep̄o i octauo.

Deo gr̃as Am̄.

Inv. n.° 115

Mod. 8
COMUNE DI GENOVA
BIBLIOTECA BERIO
N. 115

CRONICA
JANUE

8

isset. ¶ Hanc cum magnanimitatem
habuerunt romani quod potius volue
runt ut res publica nobilitaretur do
minando hominibus habentibus aurum
quam quod ipsi possiderent aurum. Unde
refert vegetius in libro de re mili
tari. quod legati pyrrhi cum ma
gno pondere auri et argenti romam
venerunt ut sibi acquirerent li
bertatem. Et cum invenissent in sero
fabricium consulem romanorum inve
nerunt ipsum in mensa rusticana cum
vasis ligneis cenantem. Cum sibi
magna auri et argenti pondera
obtulissent ille eis respondit. a
bite et aurum et argentum vestrum asporta
te. quia romani malunt dominari
hominibus habentibus aurum quam aurum. et
sciatote fabricium nec auro nec hosti
bus vinci posse. Quia igitur iudices
et rectores avari putant iudicia
in re publica aliena et nichil curant
de re publica. ideo cum malis et avaris in
diabolo et rectoribus demergentur
ad inferni supplicia. ¶ Refert
enim quidam philosophus quod nero im
perator qui fuit crudelissimus
et avarus visus est post mortem
suam in auro liquefacto bulienti ap

in fetros balneum. Et cum vidisset
magnum cetum iudicum et advoca
torum dixit eis. Venite ad me ve
nale genus hominum. et mecum
in balneo maneatis quia nobis partem op
timam reservavi. Dicit etiam avaris
rectoribus et iudicibus complebitur
quod cuidam alii dictum fuit sicut refert
orosius. Qui cum aurum semper siti
ret et satiari non posset. tandem
ab hominibus captus fuit. Illi autem
aurum liquefactum in os suum proie
cerunt dicentes. Aurum sitisti au
rum bibe. ¶ Istud etiam demones
cuilibet homini avaro dicere pote
runt. Aurum sitisti aurum bibe. Et
sic patet quod avari iudices et rec
tores in auro liquefacto et bulienti
balneabuntur et auro liquefacto
et bulienti potabuntur. ¶ Sanctus
autem ambrosius refert quod quidam
rex avarus nomine mida. petiit
ab appolline deo suo. ut quidquid tan
geret aurum fieret. Cum igitur sua
petitio fuisset impleta omnia que
tangebat in aurum protinus vertebantur.
Venit igitur ad eum fames et panis et ce
tera comestibilia que tangebat
vertebantur in aurum. ita quod non vale

bat. Ordinavit igitur quod famuli sui
cibos tangerent et in os suum
ponerent. Sed cum cibos illos labiis
suis tangeret in aurum protinus
convertebantur. et sic fame in
mortuus est. Quia enim iste aurum
ardenter accepit ideo aurum et
vitam amisit. ¶ Eodem modo
avari quia nimis ardenter aurum
concupiscunt. ideo et aurum amittunt
et eternam vitam perdunt. ¶ Ca
pitula octave partis.

Sequitur octava pars in qua
ponitur qualiter debent esse
cives et habitatores civitatum.
et ista pars habet tria capitula. ¶ In
primo capitulo ostenditur quod principatus
debent esse in consulendo discre
ti et maturi. ¶ In secundo quod non de
bent esse vitiis subiecti sed virtu
tibus exornati. ¶ In tertio quod de
bent esse rei publice zelatores ma
ximi. ¶ Quod consiliarii aucto
rum debent esse sapientes et maturi

Scriptum est in libro tobie
Consilium semper a sapi
ente perquire. Et idem in eccle
siastico legitur. Cum fatuis non habe
as consilium. Non enim poterunt dili

gere nisi que ipsis pla
bent igitur consiliarii esse disc
reti. Non enim debent esse pu
eri nec iuvenes. sed matu
ri et antiqui. quia sicut dicit sanctus
Sanguis calidus est cum fac
Sanguis nimis calidus est
pue. Sanguis frigidus est
pientie. Sanguis non
cum facit maturitatem. Pueri g
sapiunt quia nondum in eis
incaluit. Decrepiti desap
sanguis in eis iam friguit
nec acute cogitant quia sa
in eis incalescat. Antiqu
re cognoscit quia eorum sa
non est calidus non est frigidus sed t
Consiliarii igitur non debent
eri quia pueri nondum habent
possunt bene iudicare in
nere nec que agenda sunt c
vel videre. Nec debent esse
ti. quia illi modo desip
lirant. nec debent esse iu
quia iuvenes habent calorem
fervidum et cor nimis a
sed debent esse antiqui et
illi habent sensum mat
atque temperatum. Nam sic